

WORLD OF

TÜRKİYE

İŞ DÜNYASI VE EKONOMİ DERGİSİ

worldofturkiye

ASMİR MEDYA
markasıdır

YIL

2

worldofturkiye.com

ÖZEL SAYI

NİSAN 2024

HAMAS - İsrail Çatışmaları

TÜRKİYE'NİN ARABULUCULUĞU

ARAP
İSRAİL
SAVAŞLARI

VAAT EDİLMİŞ TOPRAKLAR

YEŞEYA KEHANETİ

SULTAN ABDÜLHAMİD'E
FİLİSTİN İÇİN TEKLİFLER

İntifada ve Ortadoğu'da
Yoğun Değişimler ?

YAHUDİLERİN ATASI VE
TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞ

Yahudi Diasporasında Filistin'e
Göç Konusunun Ortaya
Çıkışı ve İşlenmesi

PROF. DR. CELAETTİN YAVUZ

YAHUDİLER MAZLUM MU SUÇLU MU?

bülten✉

Hızlı, Etkili, Güvenli

BÜLTENX İLE

MARKANIZI DUYMAYAN KALMASIN !

Geliştirdiğimiz Sistemimiz Sayesinde 500'den fazla markaya destek veriyoruz.
Kampanyalarınızı Bültenlerinizi ve Haberlerinizi,

TÜM TÜRKİYE'YE DUYURUYORUZ

+90 216 459 77 27 / +90 501 048 72 50 www.bultenx.com

DÜNYADAKİ SAĞLIK TURİZMİ
VE
İNOVASYONDAN
İLK SİZİN HABERİNİZ OLSUN

LET THE WORLD'S HEALTH TOURISM
AND
INNOVATION
NEWS BE FIRST WITH YOU

WORLD OF **HEALTH**
TOURISM

worldofhealthtourism.com

PROF. DR. CELALETTİN YAVUZ

Prof. Dr. Celalettin YAVUZ – Güvenlik Politikaları Uzmanı

Lisans ve Y. Lisans öğrenimini Milli Savunma Üniversitesinde (Deniz Harp Okulu – 1974; Deniz Harp Enstitüsü-1983) tamamladı. Daha sonra Silahlı Kuvvetler Akademisi öğrenimi (1985-86) gördü ve “Irak’ın Geleceği” ile ilgili bitirme tezini yazdı.

1989-1991 döneminde Führungsakademie (Hamburg/Almanya) 2 yıllık Güvenlik Politikası-Strateji-Stratejik İstihbarat-Jeopolitik, Askeri Tarih eğitimi aldı. “İstanbul Boğazı’nın Karadeniz Sahildarı Ülkeler Üzerindeki Jeopolitik ve Stratejik Etkileri” (Almanca) başlıklı mezuniyet tezini yazdı.

Genelkurmay Personel Başkanlığı’nda görevli iken Kıbrıs Barış Harekâtı’nın madalya ve taltif projesini gerçekleştirdi. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı karargâhında NATO Planlama direktifleri ve kuvvet plan çalışmaları üzerinde çalıştı. Ayrıca bir yıl boyunca Deniz Kuvvetleri Komutanı’nın Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Toplantı Dosyasını hazırladı. Ege’de gerilimli 1980’li ve 1990’lı yıllarda 2 ayrı geminin komutanlıklarını yaptı.

1994-1997 döneminde Almanya’da Deniz Ataşeliği sırasında Deniz Ataşe Birliği’nin başkanlığına (doyen) ve 143 kişilik Askeri Ataşeler Birliği’nin Yönetim Kuruluna seçildi. Daha sonra Mersin’de Karakol ve Çıkarma Gemileri Komodorluğu’nun ardından Genelkurmay Yunanistan Kıbrıs Dairesinde Yunanistan Şube Müdürü iken “Türk-Yunan Ege’de Güven Arttırıcı Önlemler Paketi” projesinin (Ocak 2000) yöneticiliğini yaptı.

Türk-Yunan sorunları üzerinde General-Amiral Oryantasyon Kursu, Harp Akademileri, Milli Güvenlik Akademisi ve TSK İstihbarat Okulu’nda dersler veren Yavuz, Deniz Harp Okulu Dekanı olduğu 2001-2003 döneminde “Denizcilik Tarihi-Deniz Stratejisi”, “Askeri Strateji” ve “Liderlik” dersleri verdi.

1994’te Dr., 2002’de Doç. Dr. olan Yavuz, Milli Güvenlik Akademisi öğretim üyesi iken 30 Mart 2004’te istekle emekli oldu ve BİL KENT Üniversitesi’ne ilaveten Milli Güvenlik Akademisi’nde Türk-Yunan Sorunları, Suriye, Ortadoğu, Terörle Mücadele dersleri, 2012’de Prof. Dr. olduktan sonra da Atılım Üniversitesi’nde (2012-2013) ve Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsünde (2013 Bahar) Y. Lisans ve Doktora, Ufuk ve Başkent üniversitelerinde lisans dersleri verdi.

2022 yılı başlarında adı Topkapı Üniversitesi olarak değiştirilen “Ayvansaray Üniversitesi”nin 2018’de İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi’nin kurucu dekanlığını yapan, fakülteyi 16 bölüme çıkartan Prof. Dr. Yavuz, “İstihbarat, Strateji ve Terörizm/Avrupa’da Terör Örgütleri” gibi 3 farklı konuda sertifika dersleri yanında İstanbul Topkapı Üniversitesi’nde lisans ve Y. Lisans dersleri verdi. Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları Y. Lisans programının kurucu ABD Başkanlığını Eylül 2022’ye kadar sürdürerek “Küresel Güvenlik Stratejileri” üzerine sertifika programı hazırladı. Mayıs 2020 ayında uluslararası sempozyum düzenledi ve bizzat sunum yaptı.

Milli Savunma Üniversitesi’nde (Harp Akademileri) 2019-2022 arasında dört dönem “Dış Politika Analizi” ile “Küresel Güvenlik Stratejileri” başlıklı ders verdi.

Genelkurmay SAREM “Dış Uzman”lık (2003-2010), Türk Askeri Tarih Kurulu (TATK) Genel Kurul üyeliği (1999-2007), Gnkur. Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi “ATAREM” Genel Kurul Kurucu Üyeliği (1999-2007), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Eğitim/Öğretim Kurulu üyeliği (2001-2003), Türkiye Emekli Subaylar Derneği (TESUD) “Strateji” Grubu üyeliği (2005-2011), Türk Ocakları Genel Merkezi Hars Heyeti (en üst düzeydeki kültür kurulu) üyeliği (2004-2010), TÜRKSAM düşünce kuruluşunun Kurucu Başkan Yardımcısı ve Terör Bölümü Başkanlığı (2008-2012) yapan Prof. Dr. Yavuz, pek çok süreli yayının yayını ve hakem kurullarında yer almaktadır.

Almanca ve İngilizce bilen Prof. Dr. Yavuz’un “Güvenlik politikaları, Askeri Tarih/Strateji, İstihbarat, Ortadoğu, çevre ülkeler, terörle mücadele, bölgesel-küresel sorunlar, küresel güvenlik stratejileri ve Deniz Tarihi konularında, çoğu müstakilen yazılmış 30’un üzerinde kitabı ve süreli dergilerde yazılmış çok sayıda makalesi mevcuttur.

Anadolu Ajansı ve Yeni Şafak gazetesinin “Düşünce Günlüğü” bölümünde bir süre “Bölgesel ve Küresel Güvenlik Politikaları” üzerine analizleri yayınlanan Yavuz’un son zamanlarda Devlet Dergisi ve Türk Yurdu dergileri ile Global Security & Strategy Institute web sayfasında yazıları yayınlanmaktadır. Ayrıca, Eylül 2022-Eylül 2023 arasında TRT Türkiye’nin Sesi Radyosu’nda haftada bir gün “Mavi Vatan” adlı bir programın yapımcılığını (ve yorumculuğunu) yapmıştır. Ağustos 2023’ten itibaren “World Of Türkiye”de köşe yazarı yazmaktadır.

Prof. Dr. Yavuz, evli, iki çocuk babası olup Almanca ve İngilizce bilmektedir.

YAHUDİLERİN İZİNDE Ortadoğu'da Tarih ve Çatışma:

Değerli Okuyucular,

Bu dergi, Prof. Dr. Celalettin Yavuz’un titizlikle kaleme aldığı “Yahudiler: Mazlum mu, Suçlu mu?” isimli yazı dizisini sizlerle buluşturuyor. Bu çalışma, Yahudilerin Hz. İbrahim döneminden bu yana yaşadıkları yerleşim bölgelerini ve son dönemde gündemi meşgul eden Hamas-İsrail çatışmalarını ele alıyor.

Ortadoğu, tarihin her döneminde olduğu gibi bugün de dünyanın en karmaşık ve hassas bölgelerinden biri. Bu bölgede yaşanan çatışmalar, sadece bölge halklarını değil, tüm dünyayı etkiliyor. Bu nedenle, Ortadoğu’daki gelişmeleri anlamak ve bu konuda bilinçlenmek her zamankinden daha önemli.

“Yahudiler: Mazlum mu, Suçlu mu?” yazı dizisi, bu karmaşık sorunları anlamamıza yardımcı olmayı hedefliyor. Yahudilerin tarih boyunca yaşadıkları yerleşim bölgelerini ve bu bölgelerdeki yaşamlarını detaylı bir şekilde inceliyor. Ayrıca, son dönemde gündemi meşgul eden Hamas-İsrail çatışmalarını da ele alıyor.

Bu dergiyi okurken, Ortadoğu’daki gelişmeleri daha iyi anlamanızı ve bu konuda daha bilinçli olmanızı umuyoruz. Unutmayın, bilgi, daha iyi bir dünya için en önemli araçtır.

Keyifli okumalar dileriz,

Reşit Kemal As Genel Yayın Yönetmeni

World Of Türkiye
Genel Yayın Yönetmeni
Reşit Kemal As

R. Kemal As

“
Geçmişin
izlerini sürerken,
bugünün
anlamını
çözüyoruz. Bilgi,
anlayışın
anahtarıdır.”

29

I. Siyonist Kongresi ve Devletleşmenin İlk Adımı
Yahudi Diasporasında Filistin'e Göç Konusunun Ortaya Çıkışı ve İşlenmesi
'Yahudi Devleti' Kitabı ve İlk Dünya Siyonist Kongresi

30

Filistin İçin Arayışlar ve Çalışmalar
Herzl'in 'Yahudi Devleti'ni Kurdum' Dediği Gizli Notları
İlk Siyonist Kongresi Sonrası Gelişmeler
Theodor Herzl'in Sultan Abdülhamit'le Görüşme Öncesi Hazırlıkları

31

Filistin'e Yahudi Göçleri
Sultan Abdülhamid'e Filistin İçin Teklifler

32

Abdülhamid'e Filistin İçin Sürdürülen Israr
Siyonist Lider Dr. Herzl'in Sultan Abdülhamid'le Sonuçsuz Kalan Görüşmeleri
Yahudi Göçleri Öncesi Filistin

33

İngiliz Yöneticilere Yakınlaşma ve Göç
Siyonistlerin İngiliz Siyasetinde ve Yönetiminde Dostluk İlişkileri
1. Dünya Harbi Öncesi Filistin'e Yahudi Göçleri

34

II. Meşrutiyet ve Musevi Yöneticiler
Osmanlı Yönetiminde Museviler – Masonlar – Dönemler ve Mezopotamya Konusu

35

I. Dünya Harbi Başlarında Filistin
Falih Rifki'nin Anlatımıyla I. Dünya Harbi Öncesinde ve Başlarında Filistin

36

Filistin'de Yahudi Tehciri
I. Dünya Harbi'nde İstanbul ve Civarında Yahudiler

37

Savaşta Yahudiler, Almanya ve İngiltere

38

Balfour Deklarasyonu ile Yahudilere Ödül

I. Dünya Harbi'nde Balfour Deklarasyonu ve İsrail'in Kuruluşuna Önemli Katkı
I. Dünya Harbi Sonrasında Filistinli Yahudiler

39

I. Dünya Harbi Sonrası Filistin'de Yahudiler

I. Dünya Harbi Sonrası Filistin Manda Yönetimi
Yahudilerin Bölgeyi Yurt Edinmesi

40

II. Dünya Harbine Doğru Filistin

Filistin'de Yahudi Silahlanması ve Arapların Karşı Müdahaleleri

41

II. Dünya Harbi'nde ve Sonrasında Filistin

II. Dünya Harbi ve Siyonistler
II. Dünya Harbi Sonrası Filistin'in Paylaşım Sürecinde Yaşanan Sıkıntılar

42

Bağımsızlık İlanı ve Arap-İsrail Çatışmaları

İngiltere Filistin'den Çekilirken İsrail'in Bağımsızlık İlanı ve Arap-İsrail Çatışmaları
Süveyş Krizi ve İsrail

43

Arap-İsrail Savaşları

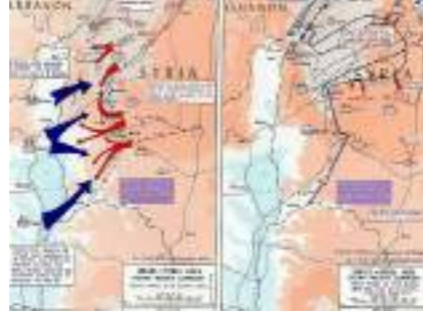
1967 Tarihli Arap-İsrail Savaşları "Altı Gün Savaşları"
FKÖ'de Strateji Değişikliği

44

Yom Kippur Savaşı ve Petrol Krizi
1973 Arap-İsrail Savaşı veya Yom Kippur Savaşı –
1973 Petrol Krizi

45

Lübnan Savaşı ve FKÖ'nün Tunus Sürgünü
Lübnan'ın İşgali ve FKÖ'nün Tunus Sürgünü
Birinci İntifada ve Filistin

46

İntifada ve Ortadoğu'da Yoğun Değişimler
Birinci İntifada'ya Devam
1980'li Yıllarda Bölgesel ve Küresel Önemli
Gelişmeler ve Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi

47

Oslo Süreci Öncesi ve Sonrası Gelişmeler
Oslo Süreci, İsrail-Filistin İlişkilerinde Normalleşme
Çabaları
Oslo Anlaşmaları Normalleşmeyi Getirdi mi?

48

Filistin'de HAMAS Sahne Alıyor
Bir Hayır Kurumundan Filistin Davasını Sahiplenen
'Terörist' HAMAS'a
HAMAS, Özgürlük Savaşçısı mı, Terör Örgütü mü?

49

HAMAS'ın Saldırıları – Camp David Buluşması
HAMAS ve İsrail Çatışmaları ve Camp David
Zirvesi
İkinci İntifada

50

İkinci İntifada-Batı Şeria'nın Duvarla Örülmesi
İsrail'de Ariel Şaron Dönemi ve FKÖ-HAMAS
Çatışmaları
İsrail'in Batı Şeria'daki Filistinlileri "Yarı Kapalı
Cezaevlerinde" Tutma Projesi

51

İsrail'den Suikast-Ahmedinejad ve İsrail

Duvar Örülürken Şeyh Ahmet Yasin'e Suikast ve Arafat'ın Şaibeli Ölümü
Yol Haritası'na Devam ve İsrail'in Gazze Şeridi'nden Çekilmesi
İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad: "İsrail Haritadan Silinmelidir!"

52

HAMAS'ın Seçimi ve İsrail-Hizbullah Savaşı

Filistin Genel Seçimlerinde HAMAS'ın Zaferi – Hizbullah-İsrail Çatışması

53

HAMAS ve Gazze-Türkiye'nin Arabuluculuğu

HAMAS'ın Hükümet Kuramaması-HAMAS-Fetih Çatışmaları Sonunda Uzlaşma
Türkiye'nin Arabuluculuğu – Gazze Şeridi'nde Barış Umutları

54

Gazze Şeridi'ne Abluka ve Bitmeyen Çatışmalar

HAMAS'ın "Tünel Lojistiği" – Sertleşen İsrail'den Gazze Şeridi'ne Abluka
HAMAS Sebebiyle Arap Dünyasının Filistin Davasından Uzaklaşması

55

Filistin'in Kan Davası İsrail'in Şansı

56

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu Sona Eerken: Karar Sizin

Zalime Dönüşmeden Önceki Mazlum Yahudilerle İlgili Kısa Hatırlatmalar
Filistin'de Kurulan İsrail Devleti ve Mazlum Yahudilerin Zalime Dönüşmesi
Sonuç: Hala Yahudiler Mazlum Diyenler Varsa...

ASMİR MEDYA

YAYINCI / PUBLISHER

ASMİR MEDYA A.Ş

GENEL YAYIN YÖNETMENİ / EDITOR IN CHIEF

REŞİT KEMAL AS

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / HEAD OF EDITORIAL OFFICE

CENGİZ HAN ERDOĞAN

EDİTÖRLER / EDITORSALİ HAYDAR CANBAL
MUHAMMET HALICIOĞLU

UĞUR SELAMCI

İLKNUR ŞAYİR

GRAFİK TASARIM / GRAPHIC DESIGNER

ALİ HAYDAR CANBAL

İLETİŞİM / CONTACT

Cevizli Mah. Saraylar Cad. Dap Vazo Kule

C Blok No: 6, Kat: 5, Daire No: 31

Maltepe/İSTANBUL

0216 459 77 27

info@worldofturkiye.com

BAKIRAKTAR
İZİLELME
KAAND

TIMES OF **DEFENCE**

SAVUNMA SANAYİNİN
YENİ ADRESİ

www.timesofdefense.com

YAZARLARIMIZ

PROF. DR.
CELALETTİN YAVUZ

REŞİT KEMAL AS
GENEL YAYIN YÖNETMENİ
GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKALAR UZMANI

YUSUF ALABARDA

FERHAT ÜNLÜ

COŞKUN BAŞBUĞ

CEYHUN BOZKURT

DENİZ İSTİKBAL

BERCAN TUTAR

RABİA YAVUZ

HACI
MURAT DİNÇER

FARUK TAŞCI

HAYDAR AS

MEHMET HAKAN KEKEÇ

SERKAN ÜSTÜNER

FATİH ÜNLÜ

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

1

Yazı Dizileri Üzerine ve...

Prof. Dr. Celalettin Yavuz Güvenlik Politikaları Uzmanı, 25 Kasım 2023

Bugün başlayan yazı dizisi içerisinde ikinci yazıdan itibaren özetle şu konulara yer verilmeye çalışılacaktır: Yahudilerin tarih sahnesine çıkışı, Hz. İbrahim döneminde "Vaat Edilmiş Topraklar" (Arz-Mevud), Sami ırkının ikiye bölünmesi, "Yeşeya Kehanetleri", tarihte Yahudilerin Babil sürgünü ve Romalılar döneminde Kafkaslar-Rusya-Avrupa-Endülüs'e kadar uzanan coğrafyada yaşanan Yahudi sürgünleri, İspanya ve Portekiz'de baskı altında yaşayan Yahudilere yeni yardım elini uzatan Osmanlı Devleti'nin Yahudilere yerleşim imkanı tanınması ve Osmanlı'da Yahudiler için misyonerlik faaliyetleri. Daha sonra Polonya, Rusya ve Fransa başta olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde

baskı ve altındaki Yahudilere yeni bir yurt bulabilmek amacıyla Dr. Theodor Herzl tarafından düzenlenen Siyonist kongreler. Bu bağlamda Osmanlı Sultanı Abdülhamit'le temas ve verilen cevap. Yahudilerin Filistin bölgesinde yurt edinmeleri konusunda dönemin büyük devletlerince I. Dünya Harbi sırasında alınan kararlar ve anlaşmalar, Filistin'e Avrupadan Yahudi (Siyonist) göçler ve Filistin'de kargaşa.

İsrail'in bağımsızlık ilanı ile başlayan Arap-İsrail Savaşları, Arapların ülkelerinin başarısızlığı üzerine Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'nün tek başına mücadelesi, Filistin-İsrail çatışmaları ve Sürgünde Filistin Hükümeti, Birinci İntifada ve Filistin'in devletleşme süreci, Oslo Görüşmeleri ve iki devletli çözüm umutları, HAMAS'ın kuruluşu ve Oslo Süreci ile birlikte Filistin-İsrail çatışmalarında yeni gelişmeler, Yasir Arafat sonrası Filistin-İsrail çatışmaları ve HAMAS, Bazı Arap ülkelerinin HAMAS karşıtlığı ve Tabii ki güncel gelişmeler.

Ağustos ayı ortalarından itibaren güvenlik politikaları ağırlıklı olarak köşe yazısı/analizlerimi yayınlayan "World of Türkiye" sitesinde daha önce yayınlanan 8 bölümlü "ABD Güç Kaybederken" başlıklı yazı dizisi ve 23 Kasım'da sona eren 12 bölümlük "Çin mucizesi" başlıklı yazı dizileri hakkında okuyucularımızdan çok iyi geri dönüşler aldık. Ancak yazı dizilerinde tüm okuyucuları mutlu edebilmek de mümkün değil.

Mesela "Çin mucizesi" yazı dizimizde Çin'in Doğu Türkistan Uygur Özerk Bölgesinde Uygur Türklerine karşı baskı ve mezalimine ayrı bir sayfa açmadığımız için eleştirenler oldu. Kendi pencerelerinden baktıklarında haklı olabilirler. Ancak ana konu Çin'in içindeki mezalimi veya hukuk dışı tutumu değildi. Yazı dizisinden muradımız, Mao Çetung döneminde bile kalabalık bir nüfusa sahip olmanın dışında uluslararası alanda söz sahibi olmaktan uzak Çin'in, son 40 yılda nasıl oldu da ABD'yi de tehdit edecek küresel bir güç haline geldiğini okuyucularımızla paylaşmaktı. Bir başka okuyucu da 12'nci bölümün sonunda "Önerin nedir?" diye sormuş. Aslında son yazının sonuç kısmında "Tarihinde Uygur Türkleri ve Müslümanlar hariç genelde pek saldırı politikası gütmeyen ve yatırımları ile öne çıkan Çin, girdiği yerleri kalkındırdığı gibi ele geçirme özelliğine de sahiptir!" şeklindeki ifadeyle bunun cevabını vermiştim. Kısacası "Şayet Çin'e karşı temkinli olmayıp elini verersen kolunu kaptrabilirsin!"

Okuyucularımızın isteği üzerine, güncelden hareketle yıllardır Ortadoğu'da rahat ve huzur bırakmayan, her geçen yıl daha da saldırgan hale gelen Yahudilerin, daha doğrusu Siyonistlerin yarattığı "İsrail Sorunu"na kadar geçen tarihi üzerine, "Dinler Tarihi"nden çok güvenlik politikası ağırlıklı yeni bir yazı dizisine başlıyoruz. Tabii ki güncel ve aciliyeti bulunan gelişmeler sırasında bu yazı dizisine de zaman zaman bir iki gün ara verilecektir.

Siyonist Hareketle İlgili İçerik

Aslında 7 Ekim 2023'te Filistin'e ait Akdeniz kıyısındaki Gazze Şeridi'ne hakim olan HAMAS'ın İsrail'e baskın tarzındaki saldırısı üzerine İsrail'de bugüne kadarki en radikal hükümetin Gazze Şeridi'ne "HAMAS'ı yok edinceye kadar" taş üstünde taş kalmayacak şekildeki hareketine "güncel" yazılar içerisinde sıkça değinilmişti.

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

2

Yahudilerin Atası ve Tarih Sahnesine Çıkış

Bugün arkeolojik kalınlardan Yahudiler ve Filistinli Araplar tarafından paylaşılamayan Filistin'de insanların on bin yılı aşkın bir süredir yaşadıkları anlaşılabilir. Coğrafi olarak Filistin'in; Şeria ırmağı, Lut gölü, kuzeyde Lübnan Dağları ve Akdeniz kıyıları arasındaki bölgeden oluştuğu söylenebilir. Eski Çağ'da Mısır ve Mezopotamya gibi Doğu Akdeniz'in iki uygarlığı arasına sıkışan Filistin, bu iki uygarlık arasında sürdürülen hâkimiyet mücadelelerinden de nasibini almaktaydı. Belgelere göre MÖ 3000'li yıllardan itibaren bölgede Sami dilinin konuşulduğu anlaşılabilir olup, bölgenin sakinleri olan Samiler, bu iki uygarlık arasındaki yol üzerinde diğer yerli ve yerli olmayan topluluklarla da karışmışlardı. Batı Ürdün ise Kenanlılar ve Fenikelilerden oluşuyordu.

Bu yazı dizisi için de birçok okuyucu belirtilecek ilave

hususlarda isteklerde bulundu. Tamamına olmasa da mümkün olduğunca çok sayıda talebe cevap verilmeye çalışılacaktır.

Hz. İbrahim ve Filistin (Ken'an) Diyarına Göç

Ortadoğu'nun en eski halklarından olan Yahudilerin tarihi bazı kaynaklara göre MÖ 1750'lerde başlamaktadır. Bir başka kaynağa göre Hz. İbrahim'in yaşadığı MÖ XXI-XX. yüzyıllar arasındaki dönemden itibaren başladığı ileri sürülmektedir. Şurası muhakkak ki, Yahudi kavminin başlangıcı İbraniler olup milli ataları olarak da Hz. İbrahim'i kabul etmektedirler.

Tevrat'a göre İbrahim, Keldanilerin Ur şehrinde doğdu. Ur şehri Aşağı Babilonya'da Fırat'ın batı yakasında, bugünkü Bağdat'ın 300 km. güneydoğusundaki Tel el-Mukayyer denilen yer olduğu belirtilmektedir. Bir başka yoruma göre ise Hz. İbrahim'in doğduğu yer Kuzey Suriye'de Harran'a çok yakın olan ve bugünkü adı Urfa olan Ur (ya da Ura)'dur. Ruhban metnindeki bilgiye göre İbrahim ailesiyle birlikte Ur'dan Harran'a, oradan Ken'an (Filistin) diyarına gitmiştir. Ancak Yahvist gelenek, zımnen de olsa İbranilerin asıl vatanının Harran çevresi olduğunu belirtmektedir. Kitab-ı Mukaddes geleneği İbrahim'in memle-

keti olarak Kuzey Mezopotamya, yani Güneydoğu Anadolu'yu kapsayan bölgeyi gösterdiği için Hz. İbrahim ve ailesinin anayurdunun, Harran'ın da bulunduğu bölge kabul edilmektedir.

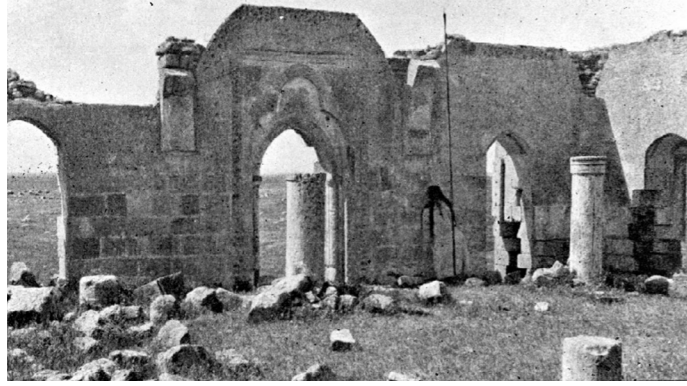
Harran Üniversitesi'nin konuyla ilgili araştırmalarına göre Tevrat'ta oğlu İshak için Harran'dan kız istenmesi söz konusu olduğunda Hz. İbrahim Harran için "baba, ata yurdu" diye bahsetmektedir. Keza Tevrat'ta Hz. İbrahim'in babasının Harran'da vefat ettiği, kardeşi Nahor'un burada yaşadığı, çocuklarından İshak ve Yakub'un eşlerinin Harranlı olduğu yazılıdır. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf da Harran'da dünyaya gelmiştir. Tüm bunlardan hareketle Harran'ın, Hz. İbrahim'in o dönemde "Yeşil Hilal" olarak da bilinen Kenan diyarına hicreti sırasında bir durak yeri olmaktan çok anayurdu olabileceği değerlendirilmiştir. Bir süre sonra Kenan diyarında baş gösteren kıtlık üzerine Mısır'a giden ve burada Mısır Kralı ile yaşanan bir sorun üzerine Hz. İbrahim'e Hacer adında bir cariye hediye edilmiştir.

Tevrat'ta ismi, Abram olan Hz. İbrahim'in Kur'an-ı Kerim'deki "İbrahim" ismi günümüzde de kullanılmaktadır. İbranice "Ulu Ata" anlamına gelen Avram, "Abraham" şeklinde daha sonra Tevrat'a göre Allah tarafından

değiştirilerek "Milletlerin Atası" anlamında kullanılmıştır.

Kutsal kitaplara göre amcasının kızı da olan eşi Sare'den geç yaşlara kadar çocuğu olmayan İbrahim, eşinin tavsiyesi üzerine cariyesi Hacer ile evliliğinden 'den İsmail adlı oğlu dünyaya geldi. Daha sonra Sare'den de İshak doğdu. Bazı rivayetlere göre eşi Sare'nin vefatı sonrası bir Türk Hakan'ının kızı olduğu ileri sürülen Kenturah ile evlenmiş ve altı oğlu daha doğmuştur.

Sare, Hz. İbrahim'in amcasının kızı ve ilk eşi iken Hacer ise Mısır'ın yerli halkı Kiptilerdendi. Bir süre sonra Sare, Hacer'in başka bir yere gönderilmesini isteyince Hz. İbrahim'de Hacer ile Hz. İsmail'i Mekke şehrine götürdü. İshak'ın soyundan gelenler Yahudi (İsrailoğulları), İsmail'in soyundan gelenler ise İsmailoğulları (Arap) olarak da anıldılar.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ ARAŞTIRDI

3

Vaat Edilmiş Topraklar-Yeşaya Kehaneti

Hız. İbrahim'in, Hacer ve oğlu İsmail'i Mekke'ye yerleştirdikten sonra dört kez ziyaret ettiği bilinmektedir. Gördüğü bir rüya üzerine ilk ziyaretinde İsmail'i kurban etmek için, diğerleri oğlunu ziyaret içindi. Son ziyaretinde ise İsmail ile birlikte Kabe'yi yeniden inşa etmişti. Bilindiği üzere Hz. İbrahim'in oğullarından İsmail ve İshak da peygamberdir.

Hız. İshak'ın soyundan gelenler kendilerini İsrailoğulları olarak adlandırdılar. Zira Hz. İshak'ın oğlu Hz. Yakub'un bir diğer ismi İsrail olup, onun 12 oğlundan çoğalan İbraniler kendilerini İsrailoğlu adıyla tanıtmaktaydılar. Hz. Musa'nın peygamberliği döneminde de kendilerini Yahudi olarak adlandırdılar. Yahudiler, Hz. İbrahim'i diğer ırklardan ve dini topluluklardan daha fazla sahiplenmektedirler. Gerekçesi de ilk eş Sara'nın İbrahim'le aynı soydan gelmeleri, dolayısıyla da tüm mirasın kendilerinde olması gerektiğidir. İşte buradan hareketle Kur'an'da da geçen, Hz. İbrahim sonrası peygamberlerin çoğu Hz. İshak'ın soyundan gelmektedir. Sadece Hz. Muhammed Hz. İsmail'in soyundan gelmektedir.

Vaat Edilmiş Topraklar Meselesi

Kuzey Sami kavimlerinin atası ve Hz. İbrahim'in soyundan geldiklerini ileri süren, İsrailoğulları ve daha sonra da Yahudi adını kabullenen İbraniler, kendilerini "Tanrı'nın seçilmiş kavmi" olarak görmüşler ve görmeye de devam etmektedirler.

Tevrat'ın efsanesine göre Allah'ın Hz. İbrahim'e "Mısır Nehri'nden büyük nehir olan Fırat'a kadar Kenaniler, Keniziler, Kadmoniler, Hettiler, Perizziler, Refailer, Amoriler, Girgaziler ve Jebusilerin memleketini senin nesline veriyorum" demiştir. Bu tanıma göre ise Fırat Nehri'nden Nil Nehri'ne kadar olan geniş bölge İsrailoğulları'na vaat edilmiştir. Sınır-

la kesin olarak belirtilmediğinden bu tanım oldukça tartışmalıdır. İnanışlarına ve Tevrat'a göre Allah, Hz. İbrahim'in kişiliğinde İsrailoğulları ile gerçekleştirdiği anlaşmayla onları yalnızca kendisine tapınmakla görevlendirmiştir. Yahudiler, Tevrat'ta da geçen bu "Allah tarafından vaat edilmiş topraklar"ın kendilerine ait olduğuna inanmaktadırlar.

Yeşaya Kehaneti ve Büyük İsrail

7 Ekim 2023'teki HAMAS baskınının ardından İsrail Başbakanı Netanyahu, Yeşaya kitabından alıntı yaptığı konuşmasında, "Artık tek bir amaç için bir araya gelmenin zamanıdır; Zafere ulaşmak için hızla ilerlemek. Ortak gücümüz ile haklılığımıza ve Yahudi halkının ebediliğine olan derin inancımızla Hamas'a karşı Yeşaya kehanetini göreceğiz. "Ülkenden şiddet, sınır boylarından soygun ve yıkım haberleri duyulmayacak artık. Surlarına kurtuluş, kapılarına Övgü adımı vereceksin!" dedi.

Yahudi geleneğin kutsal kitapları arasında yer alan Tanah'a göre, peyg-

amberlerden Yeşaya; "Yahudilerin krallığı" yıkılsa da daha sonra büyük bir İsrail devleti kurulacağı kehanetinde bulunmaktadır. İnanışa göre Siyonizm'in "Büyük İsrail" idealini kapsayan bir coğrafyayı tasvir etmektedir. Yani "Vaated Topraklar" gibi, "Mısır Irmağı'ndan Fırat Irmağı'na kadar uzanan toprakları" işaret etmektedir. Yeşaya kehanetlerinde Mesih'in Beytullahim'de dünyaya geleceğine ve bunun yaklaştığına inanan Yahudiler bu yüzden Süleyman Mabedi'nin yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunuyorlar.

Mesih'in gelişi İncil'de de sıkça alıntılandığı üzere, Yeşaya "İşte Rab kendisi size bir işaret verecek: İşte bak, genç bir kız gebe kalıp bir oğul doğuracak ve ona İmmanuel adını koyacak!" kehanetinde bulunmuştur. Ancak Hristiyan inancına göre Hz. İsa, Mesih'in doğuşunu öngören bir kehanettir. Yeşaya, adaletin ve doğruluğun önemine vurgu, İsrail halkının tarih boyunca yaşayacağı zorluklardan ve sürgünden kurtularak topraklarına geri getireceğini kehanet eder.

Sonuç itibarıyla, "Bu dönemde böyle saçmalık olur mu?" diyenler, Netanyahu'nun Yeşaya, Irak işgalinde George W. Bush'un "Yeni Haçlı Seferi" vurgusunu hatırlasınlar! Vaat edilmiş topraklar Yahudilerde, Yunanlıların "Megali İdeasi"nden bile daha köklü biçimde yer etmiştir.

4

Yahudilik ve Mısır'dan Kaçış: Altın Dönem

Hız. İbrahim, oğlu İshak ve torunu Yakup gibi üç İbrani atasından sonra Yakup'un 12 oğlundan Yusuf Mısır'a giderek Mısır sarayında yüksek mevkilere geldi. Ken'an'da tekrar yaşanan kuraklık ve kutluk üzerine kardeşleri ve aileleri Yusuf'un himayesinde Mısır'a yerleşip çoğaldılar. Tevrat'a göre 400-430 yılı kapsayan bu sürede İsrailoğulları 12 kabilelik bir topluma ulaştılar.

Hız. Musa – On Emir – Yeşaya – Ken'an Diyarına Geri Dönüş

Bir görüşe göre MÖ XIII'ncü, bir diğer görüşe göre MÖ XV'nci yüzyılda, Levi soyundan gelen Hız. Musa döneminde Kızıldeniz'den mucizevi şekilde geçmek suretiyle Mısır'dan çıkıldı ve ardından da Sina dağına ulaşıldı. Burada İsrail Tanrısı Yahve tarafından Hız. Musa'ya vahyedilen Tevrat vasıtasıyla İsrailoğullarının yalnızca İsrail Tanrısı'na itaat edip Tevrat kurallarına göre yaşamaları istendi. Böylece Tanrı'nın has kavmi (seçilmiş kavim) olarak ataları Hız. İbrahim'e vaat edilen Ken'an diyarında yerleşme fırsatı verildi.

Yahudilerin tarihinde "Tanrı ile ahidleşme" olarak belirlenen bu dönem İsrailoğulları tarihinin ikinci dönüm noktası da olarak da bilinir. Ancak Hız. Musa'nın Allah'ın ahid sözleri (10 Emir) yazılı levhaları almak maksadıyla Sina Dağı'na çıkarak 40 gün kaldığı sırada İsrailoğulları, altundan buzağı heykeli yaparak buna tapınmaya başlamışlar, Musa'ya isyan etmişlerdi. İsrail Tanrısı'na karşı geldikleri için de vaat edilen topraklar yerine 40 yıl süreyle çölde kalmışlardı.

Hız. Musa'nın ölümünden sonra Yeşaya'nın peygamberliği sırasında Ken'an diyarı İsrailoğulları tarafından ele geçirilerek 12 kabileyeye paylaştırıldı. Ayrıca İsrailoğullarını Mısır'dan kurtarıp Ken'an topraklarını bahşeden İsrail Tanrısı'na sadık kalarak başka Tanrı edinmeyeceklerine dair yemin ettirmiş, bir önceki bölümde açıklanan "Yeşaya Kehanetlerini" açıklamıştır. Osmanlı kültüründe İstanbul'un Beykoz sırtlarında türbesi bulunan "Yuşa Efendi" türbesinin, Yeşaya'ya ait olduğuna inanılmakta olup, onun ölümünden sonra Ken'an'daki İsrailoğulları, dini liderlerin yönetiminde yerleşik düzene ve ziraat faaliyetlerine başlamışlardı. Ancak gene de bölgedeki yerli kavimlerin etkisinde kalarak onların tanrılarına da tapmışlardı.

Hız. Davud ve Hız. Süleyman Dönemi: İsrailoğullarının Altın Çağı ve İlk Sürgün

İsrailoğulları bölgenin yerli kavimlerinden Filistiler ve Amalikalılarla uzun süren mücadelelerinde başarılı olamadıysa da Yahuda ka-

bilesinden kahramanlıklarıyla öne çıkan Davud'un kral olarak kutsanmasıyla durum değişmeye başladı. Davud, Kudüs'ü fethederek krallığının merkezi yaptı, güneydeki Yahuda ve kuzeydeki İsrail bölgelerini tek merkez etrafında topladı. Yahudi inancısına göre Allah, yaptığı bir anlaşma (ahid) sonrası krallığı sonsuza kadar Davud'un soyuna tahsis etmişti. Davud Peygamber bölge kabilelerini (Filistiler, Amalikalılar, Ammonlular, Moablular ve Edomlular) yenerek krallığı en geniş sınırlarına ulaştırdı. Oğlu ve aynı zamanda halefi Kral Süleyman döneminde Kudüs'te görkemli bir mabed inşa edildi. Davud döneminde Filistilerden tekrar alınıp Kudüs'e getirilen Hız. Musa'ya verilmiş ahid sandığı mabede yerleştirildi. Yahudi tarihinin altın çağı olarak bilinen bu dönemin MÖ X'ncü yüzyıl olduğu kabul görmektedir.

Yahudi tarihinin en önemli şahsiyetlerinden Hız. Süleyman'ın MÖ 925' te vefatının ardından, Hız. Davut zamanında kurulan Yahudi krallığı kuzeyde İsrail, güneyde Yahuda krallıkları olmak üzere ikiye bölünerek zayıfladılar. Bunun üzerine başta Asur ve Babil devletleri o günkü adıyla Davut krallığı da olan Ken'an diyarına gözlerini dikmişlerdi.

Asur Kralı Şalmaneser, İsrail Krallığı'nı önce üç yıl boyunca kuşatma altına aldı. M.Ö.722'de teslim olmasının ardından İsrail krallığı ortadan kaldırıldı. Daha sonra da İsrail Krallığı'nın halkları Asur'da Gozan ve Med kentlerine sürgün edildiler. Bu olayı takiben de birbirini kovalayan karışıklıkların ardından MÖ 700'lü yıllardan sonra büyük felaketler yaşanmaya başladı. Asurluların hedefinde Yahuda Krallığı da vardı.

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

5

Asur ve Babil Sürgünleri ve Sürgünden Dönüş

Önceki bölümde de bahsedildiği üzere İsrail Krallığı'na Asurlular tarafından son verildi, halkı da Asur'da Gozan ve Med kentlerine sürgün edildi. Ardından Yahuda Krallığı'nın kuzeyi de Asurlular tarafından işgal edilmişti. Bir asır sonra da Babililerin (Kaldeliler) denetimine giren Yahuda Krallığı halkının isyanı sonucunda krallık II. Nebukadnezar'ın Babil ordusu tarafından yıkıldı. Kudüs'te adeta taş üstünde taş bırakılmayarak surlar ve Süleyman mabedi yıkıldı ve Yahudiler Babil'e götürülerek MÖ 586'da sürgün hayatlarına başladılar.

Asurluların İsrail Krallığı bölgesine ilgisi, Mısır'la Filistin arasındaki ticaret hattı üzerinde yer alan stratejik önemiyle. Gozan ve Med'e sürgüne gönderilenler arasında İsrail Krallığı'ndan 10, Babil'e sürülen Yahuda Krallığı'ndan ise iki kabile vardı. İsrail Krallığı'ndan sürgün edilen kabile mensupları zamanla bölgedeki kabilelere karışarak kaybolmuşken, Yahuda Krallığı'ndan gönderilen iki kabile benliklerini koruyabilmişlerdi.

Yahudi tarihinin en önemli dönemlerinden biri olan Babil sürgünü döneminde Yahudiler, benliklerini ve kültür yozlaşmasından korunmayı, kendilerine özgü bir millet olmayı öğrendiler. Azınlık kimliğini korumayı bir yaşam biçimi halinde burada öğrenen Yahudiler arasında, Yahudilik Babil'de bir bakıma yeniden doğmuş gibiydi. O dönemdeki düşüncelerinden ilki, kutsal şehir Kudüs'e ve Beyt ha Mikdaşa tekrar kavuşmaktı. İkincisi de Babil'deki karışık toplum içerisinde Yahudi benliğini bozulmadan koruyabilmek.

Babil Sürgününden Dönüş ve Yahudiler Üzerinde Helenistik Etkiler
Pers Hükümdarı Keyhüsrev MÖ 538'de Babil'i ele geçirdikten sonra bu Krallığı'na son verdi. Ardından da Babil'de sürgünde bulunan iki Yahudi kabilesinin tekrar kendi topraklarına dönebilmesinin önü açıldı. Böylece sürgün sonunda Filistin topraklarına dönüşü gerçekleştiren Yahudiler, Pers Hükümdarı II. Dara zamanında refah ve özgürlük içerisinde özerk bir yönetime de kavuştular. Sürgün

öncesi Babililer tarafından yıkılan Kudüs'teki Süleyman Tapınağı'nın yerine MÖ 515'te ikinci bir tapınak daha inşa ettiler.

Pers hakimiyetinin MÖ 535-332 yılları arasında devam ettiği Filistin'de, MÖ 444'te Pers kralı, Hız. Musa'nın yasalarının bütün ülkede geçerli ilan edilmesini şart koşarak, önce Tevrat'ın büyük bölümünün yazıya geçirilmesini, ardından da sözlü yasaların derlenmeye başlanmasını sağladı. Bu dönemde Peygamber Ezra (İslam kaynaklarında Üzeyir), Yahudilerin Semirilerle evlenerek asimile olmamaları, onlarla bağlarını tamamen koparmaları maksadıyla Tevrat'ın yazı karakterini bile değiştirmişti. Ezra'nın görüşüne göre, sürgüne giden ve sürgünden dönenler ile onların soyundan gelenler gerçek Yahudilerdi. "Kutsal Züriyet" adıyla Yahudi soyunu tanımlamış olan Ezra ile Nehemya, zamanla yabancılarla evlenmeyi yasaklamışlardır. Bu esnada Tevrat'ın beş kitabı, Süleyman Meselleri, Rut, Rahipler Kitabı, Eyüp Kitabı, Naşideler Naşidesi de tamamlandı.

MÖ 332 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender'in Fırat'tan Mısır'a kadar uzanan toprakları ele geçirmesi ile Yahudi tarihinde Helenistik dönemi başladı. Büyük İskender'in ölümü ile parçalanan imparatorlukta Filistin ve Mısır, General Batlamyus'un hâkimiyetine girdi. Bu dönemde Yahudilerin Mısır'da yeni kurulmuş olan İskenderiye şehrine göç etmeleri teşvik edildi. Helenistik dönemi yaşayan Suriye, Anadolu, Babil ve özellikle İskenderiye'de Yahudiliğin önemli merkezleri ortaya çıktı.

Filistin'i ele geçiren Makedonya Krallığı'nın Helenizm'i yerleştirme isteği sonucunda Yunanlı yöneticiler Tevrat'ı yasaklayarak, kutsal mabede putperestliğin sembolü Zeus heykelini koymaya kalkınca Yahudilerin ayaklandılar. MÖ 163'te Makabi ailesinin liderliğinde başlatılan isyanı bastıran Yunan ordusu Kudüs'ü ele geçirse de direnişlerini sürdüren Yahudilerin bağımsızlığını tanımak mecburiyetinde kalmıştı. Ancak gene de MÖ II. yüzyıla kadar süren Yahudiler üzerindeki Yunan etkisi, İslamiyet'in doğacağı VII. yüzyıla kadar devam etmiştir.

6

Filistin'de Romalılar ve Yahudilere Yeni Sürgün

Önceki bölümde Yahudilerin ilk sürgünlerinden bahsedilmişti. Bugün MÖ 64-MS 324 yılları arasında Filistin'de hakimiyet kuran Romalılar dönemindeki en şiddetli sürgün ele alındı. Başlangıçta Yahudi halkının cemaat işlerinin düzenlenmesi Kudüs'teki din adamlarına bırakılmıştı. Zamanla vergi yükü, feodal yöneticilerin zulmü ve dini gerekçeler sonunda bağımsız bir Yahudi devleti kurma girişimlerini yoğunlaştırdı. Bu gelişme Yahudileri zaman zaman isyana sürükledi.

Yahudilerin Filistin'den Sürgünü ve Yahudi Diasporası'na Uzaniş

MS 66-73 tarihleri arasında Yahudilerin bir kez daha ayaklanmaları üzerine General Titus'un emrinde Kudüs'e giren Roma orduları Bâbil sürgünü dönüşünde inşa edilen Süleyman Mabedi'ni yıktılar. Romalılar Yahudileri, dünyanın hemen her tarafına göç etmeye zorladılar. Roma İmparatoru Titus Yahudileri gemilerle Avrupa'ya nakletti. Böylece Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki Yahudi azınlıkları ile aynı zamanda Yahudi Diaspora yaşamı da başlıyordu.

İsyana karışmayan Yahudilerin bir kısmı da Filistin'de kalmaya devam etmişlerdi. Sürgün sebebiyle büyük bir güç kaybeden Filistin Yahudiliği'ndeki gelişme yavaş olurken, Daha önce Sürgün sebebiyle gidilen ancak geri dönmeyenlerin oluşturduğu Irak'taki Bâbil Yahudiliği yükselişe geçmişti. Yönetimlerin tanıdığı daha özgür ve serbest ortamda Bâbil Yahudi cemaati önemli gelişmeler göstermişti. III. yüzyıldan itibaren bölgede ve İranda hakimiyet kuran Sasani yönetimi zaman zaman inişli çıkışlı olsa dini ve siyasi serbestlik tanımıştı. Bunun sonucunda birbirleriyle yarış halindeki dini akademilerin eriştiği yüksek bilimsel seviye sayesinde Babil Yahudileri, Yahudiliğin dini-entelektüel temsilcileri konumuna ulaşmışlardı.

Yahudileri Diasporada Bir Arada Tutan Ailevi Değerler

Tevrat'ın Ezra'nın Duası bölümünde, "Bütün bunlardan sonra, önderler yanıma gelerek şöyle dediler: 'İsrail halkı, kâhinlerle Levililer dâhil, çevredeki halkların -Kenanlılar'ın, Hititler'in, Periziler'in, Yevuslular'ın, Ammonlular'ın- iğrenç alışkanlıklarından kendilerini ayrı tutmadı. Kendilerine ve oğullarına bu halklardan kız aldılar. Böylece kutsal soy çevredeki halklarla karıştı. Önderlerle görevliler bu hainlikte öncülük etti.'" ifadesi mevcuttur.

Tevrat'ta yabancı kadınla evlenerek günah işleyen Yahudi erkeklerin bu günahant dönebileceği "Kahin Ezra kalkıp, 'Siz Tanrı'ya ihanet ettiniz' dedi, 'Yabancı kadınlarla evlendiniz. İsrail'in suçuna suç kattınız. Şimdi atalarımızın Tanrısı Rab'be suçunuzu açıklayın. O'nun istediğini yapın. Çevredeki halklardan ve yabancı karılardan ayrılın.'" Şeklindeki ifadelerle belirtilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bir Yahudi erkeğin İs-

railoğulları dışından bir kadınla evlenmesi büyük bir günahtır. Allah, Tevrat'ta da Yahudilerin "yabancı bir kimseyle evlenmelerinin kendisine ihanet olduğunu" vurgulamaktadır. Bunu da "Onlarla evlenme -kızını onun oğluna verme, onun da kızını kendi oğluna alma!" şeklinde açıklamaktadır.

Yahudilikte, evlilik sadece kağıt üzerinde gerçekleşen bir antlaşmanın çok ötesinde, ruhları arasında ayrılmaz bir bağın olduğu kutsiyet ve adanmışlıktır. Peygamber Ezra, Babil sürgününden dönen Yahudilerin, Yahudi olmayan kadınlarla evlenmelerini yasaklamış, bu tür evlilik yapanları da toprakların dışına çıkarmıştır. Bu düşüncenin altında yatan ana husus, Yahudilik dışındaki dine ve değerlere maruz kalarak asimile olmayı önlemektir.

Ailenin kutsal kabul edildiği Yahudilikte, bu kutsiyetle Yahudi dininin devamlılığının da sağlanacağı düşünülmektedir. Zira evlilik kurumu, Tanrı'ya karşı görevlerini icra edilmesinde en kilit noktadır. Böylelikle iki Yahudi'nin evliliğinden meydana gelen çocuklar, karışık evliliklerin aksine dinine ve milletine katkı sağlayabilecek, sorumluluk sahibi bir Yahudi olarak yetişebileceklerdir. Aksi halde Tevrat'ın mesajlarını ve yüklediği misyonu anlamakta güçlük çekecek çocuklar, "Yahudiliğin misyonuna ve dolaylı olarak da Tanrı'ya sırt çevirmiş" gibi görülmektedir. Evlilik, Yahudi dinine göre şahsi bir meseleden çok, toplumsal bir meseledir.

**7
İslamiyet ve Yahudiler – Avrupa'da Diaspora**

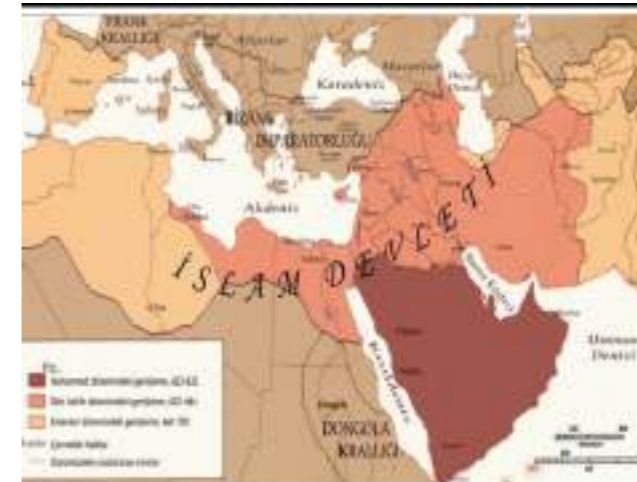
Bir kısmı Filistin ve Irak'ta kalan Yahudiler, Romalıların sürgün projesiyle Sudandan Hazar kıyılarına, Rusya ve Avrupa içlerine, Akdeniz sahillerinden İber yarımadasına kadar dağılmışlardı. İslamiyet'in ortaya çıkışıyla birlikte yeni dinin sahipleriyle de temasta bulundular. Bugün İslamiyet ve Yahudi ilişkileri ile Avrupa Yahudileri Diasporası ele alındı.

İslamiyet ve Yahudiler

Hız Muhammed'in Mekke'den Medine'ye gelmesinin ardından, 622 - 623 döneminde Medine'deki Müslümanlar, Yahudiler ve Pagan Araplar arasında imzalanmış olan bu sözleşme veya vesikanın amacı toplum içindeki huzur ve sükunu sağlamaktır. En önemli maddelerinden biri Yahudiler inanç özgürlüğüne sahip olmalarına ilişkindir. Buradan da anlaşılacağı üzere İslamiyet, Yahudilere en azından inançları konusunda baskı yapmayacaklardı.

Müslüman denildiğinde ilk akla gelen Araplara Yahudilerin bakışı, her iki tarafın da atası Hz. İbrahim dönemine kadar uzanmakta ve pek de olumlu değildir. Hz. İbrahim eşi Sara'nın kıskançlığı yüzünden Hacer'den doğan İsmail'i uzaklaştırmak zorunda kalmıştı. Tevrat'a göre Allah bu olayda Sara'nın tarafında yer aldı ve soyunun Sara'nın oğlu İshak'ta yüceleceğini söylemişti. Bu ifade sonraki yıllarda Yahudi literatüründe Araplar aleyhine yorumlanmıştır.

Aslında İslamiyet ile Musevilik ibadet şekli arasında, Hıristiyanlığın aksine önemli benzerlikler de mevcuttur. Her ikisinde de ibadethanelerde insan ve hayvan temsillerinin bulunmasına izin verilmez. Sünnet olmak, domuz eti yememek, bazı farklılıklara

rağmen oruç tutmak iki dinin ortak özellikleri arasındadır. Keza dini otoriteler, ayinleri yöneten rahipler değil, şeriatı yorumlayan bilginlerdir.

Hız Muhammed döneminde Medine'de başlayan ve vesika ile yasalaşan Musevi-Müslüman ilişkileri Halife Ömer başta olmak üzere dört halife döneminde, daha sonra da Emevi ve Abbâsi dönemlerinde genelde sorunsuz geçmiş, Arap yarımadasından Suriye, Mısır, Filistin, Irak ve Endülüs'e kadar fethedilen yerlerde Musevilerin dini ve sosyokültürel açıdan teşkilatlanıp gelişmelerine imkân tanımıştır. Roma döneminde Kudüs'ten sürülen Yahudiler, Halife Ömer döneminde şehre tekrar kabul edilmişlerdir. Benzer şekilde Haçlı Seferleri sırasında 1099'da kıyım uğrayan Kudüs Yahudi cemaatinin şehirde yeniden teşkilatlanması da Selâhaddin-i Eyyûbî'nin 1187'de bölgeyi fethinden sonra gerçekleşmişti.

İslamiyet'in İber yarımadasına kadar uzandığı, Müslümanların yönetiminde "Yahudi altın çağı" adı da verilen dönemler için X-XII'nci yüzyıllar arasında Endülüs'teki Emevi dönemi ile gene Bağdat merkezli Abbâsi yönetimi, Mısır merkezli Fâtûmi dönemi ile Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemi (XV-XVI. yüzyıllar) önde gelmektedir. Osmanlı dönemi ayrıca açıklanacaktır.

Yahudilerin Avrupa Diasporasındaki Durumu

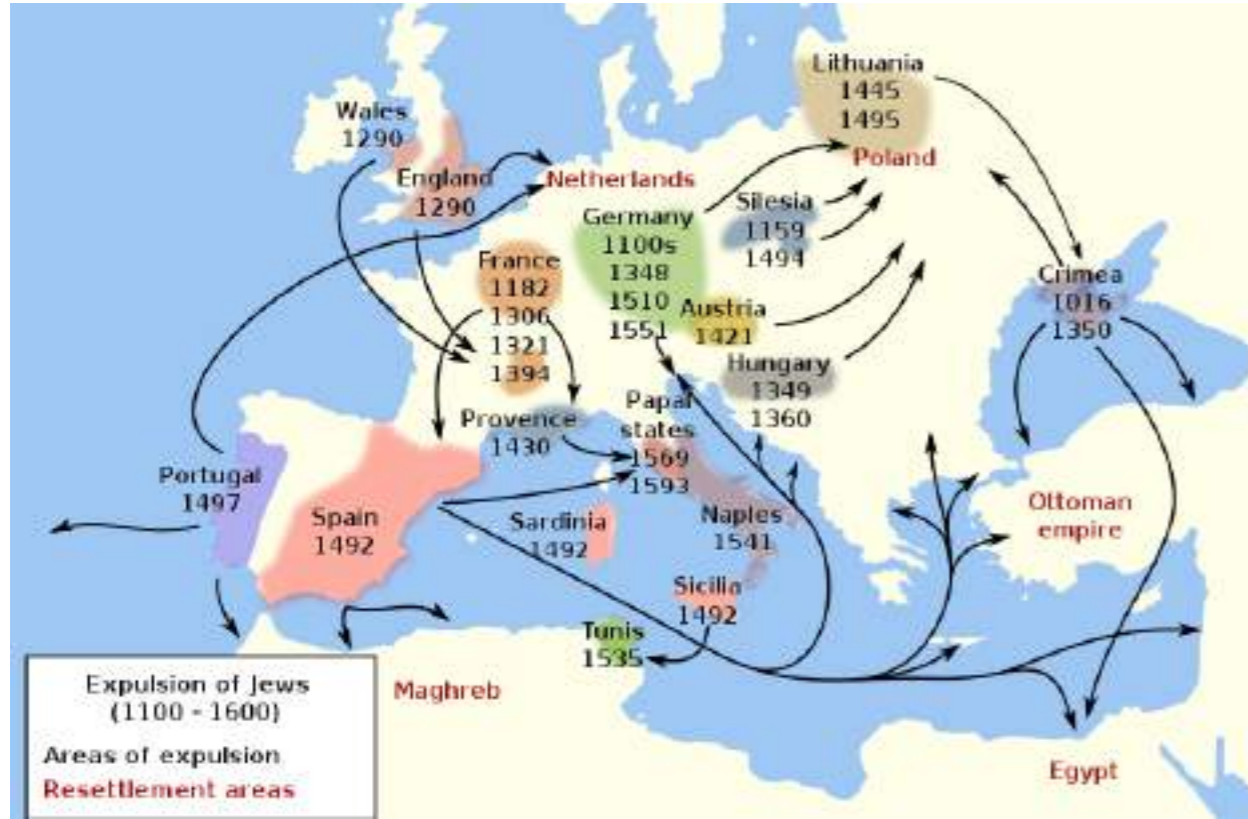
Avrupa'nın çeşitli bölgelerine sürülen Yahudiler, Hıristiyanlığa seçmeleri için zorlandılar. Frank Krallığı'ndan Bizans'a kadar zaman zaman Yahudilerin zorla vaftiz edilmeleri emredilmişti. Avrupada bilhassa da Almanya, Belçika, İsviçre, İtalya, İspanya, Avusturya, Fransa'nın yer aldığı coğrafyadaki pek çok şehirde 13 ve 14'ncü yüzyıllarda din değiştirmeye zorlanan Yahudiler, bazen de kitle halinde katledildiler.

Yahudilere en büyük baskı, İspanya'da 1480'den itibaren engizisyonun şiddetiyle daha da arttı. Yerel çetelerin saldırıları yanında 1483'te engizisyon kararıyla binlerce Yahudi öldürüldü. Bu şiddetli baskılar üzerine ya İspanya'dan ayrıldılar ya da mecburen Katolikliği kabul ettiler. Bunlardan Maranos adı verilen Yahudiler, Osmanlı topraklarına kendi dinlerine dönebiller.

1555'te IV. Paul'ün papalığı sırasında da Yahudilere engizisyon üzerinden zulüm ve katliamlar başladı. Ticaret yapmaları, şehir merkezlerinde yaşamaları yasaklandı veya dış mahallelerdeki gettolara mecbur edildiler. 1648'de Lehistan'a karşı isyan eden Kazak lider Bogdan Hemilnitsky, bölgedeki 40 bin Yahudi'nin yarısını katletmişti.

■ Katolik Kilisesi ■ Protestan Kilisesi
■ Ortodoks Kilisesi ■ Müslümanlar

8

Avrupa'da Yahudilere Baskılar

Önceki bölümde XVII'nci yüzyıla kadar Avrupa'daki faaliyetleri özetlenen Yahudilerin bu yazıda İngiltere'deki ilk dönemleri ile XIX'ncü yüzyıl Avrupa'sındaki durumları ele alındı.

Yahudilerin İngiltere'deki İlk Dönemleri

Yahudilerin İngiltere'ye yerleşmeleri 'Piç William' lakaplı Norman Kralı I. William'ın 1066'da adayı ele geçirip İngiltere'ye gelmelerine izin vermesiyle başladı. Vergi yoluyla para toplama- ları öngörülmüştü. Yahudiler I. Henry döneminde 1100 yılında serbest ticaret yanında tefecilik ve rehincilik yaparak oldukça zenginleştiler. Borç karşılığı alınan değerli mallar için bir yıl sonra satma hakkına ulaşılmaya büyük servetlere kavuştular. XII'nci yüzyılın sonlarına doğru Lincoln'lü Aaron adlı Yahudi tüccar, ülkenin en zengini haline gelmişti.

Haçlı Seferleri sırasında Yahudilerden alınan borçlar ödenemeyecek hale gelince Yahudiler 3. Henry tarafından ellerindeki borç senetlerini İngiliz soylularına satmaya zorlandı. Verilen ayrıcalıkları azaltılırken daha fazla vergi ödemeye mecbur edildiler, bazı dini özgürlükleri de kısıtlandı. Kral I. Edward döneminde 1290'da sayıları 2000 ile 3000 arasında olduğu belirtilen Yahudiler sınır dışı edildiler. Böylece Yahudilerin İngiltere'deki ilk dönemleri sona ermişti.

XIX'ncü Yüzyılda Avrupa ve Yahudiler

Yahudilere karşı katliamlar arasında en şiddetlilerinden biri 1819'da başlayan Hep-Hep ayaklanmaları sırasındadır. Napolyon savaşları sırasında baskıdan kurtulan Almanya'daki Yahudiler, Napolyon sonrasında sıkıntılı döneme girdiler. Bavyera Krallığı'ndaki Almanların antisemitik yayınlarının da etkisiyle Würzburg şehrinin gettolarında yaşayan Yahudiler saldırılarla karşılaştılar. Bu saldırılar kısa bir süre sonra da Frankfurt, Bamberg, Bayreuth, Darmstadt, Karlsruhe, Mannheim, Koblenz, Köln ve Ren nehri kıyısındaki diğer şehirler ile kuzeydeki Bremen,

Hamburg ve Lübeck kentlerine kadar sıçradı. Yahudiler katledilirken, evleri de kundaklandı. Ordunun müdahalesiyle bir hafta sonra ortam yatıştırılabildi.

İngiltere'nin ardından XIX'ncü yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'nın bazı ülkelerinde sanayi devriminin yaşandığı sırada, para ve altın işini iyi bilen Yahudiler sermaye sahibi olunca, Fransız İhtilali'nin etkisindeki milletlerin Yahudilere bakışı tekrar değişmeye başladı. Genellikle Doğu Avrupa'da yaşanan bu Yahudi karşıtlığı Fransa da dahil neredeyse her Avrupa ülkesinde görülebiliyordu. Örneğin Fransa, 1870-71 Almanya-Fransa Savaşı'nın ardından kaybettiği Alsas-Loren'in acısını Yahudilerden çıkartıyordu. Bu bağlamda XIX'ncü yüzyılın son çeyreğinde Yahudi asıllı Yüzbaşı Alfred Dreyfus, her ne kadar yıllar sonra beraat etse de Almanlar lehine casusluk yaptığı gerekçesiyle yargılanarak çok ağır cezaya çarptırılmıştı. Yahudilerin Almanya'daki durumu da pek farklı olmayıp, orada da istenmiyorlardı. Din adamlarının da desteğini alan siyasiler 1879-1880'li yıllarda Yahudi karşıtı broşürlerin basılmasını ve makalelerin yayınlanmasını sağlıyorlardı.

Yahudilere karşı ağır katliamlar, Doğu Avrupa'da özellikle Rusya ve Polonya olmak üzere daha da yoğun yaşanmaktaydı. Beş milyon civarında Yahudi'nin yaşadığı Rusya'da XIX'ncü yüzyılın başlarında Çar I. Nikola tarafından vatandaşlık hakları konusunda bazı haklar tanınmıştı. Daha sonra bunlara Çar II. Aleksandr tarafından verilenler de eklendi. Ancak Fransa ve Almanya'da olduğu gibi yüzyılın son çeyreğinde Rusya Yahudileri de ağır baskılar altındaydılar. 1881'de Çar II. Aleksandr'ın katlinin ardından Yahudi düşmanlığı hız kazandı. III. Aleksandr ve II. Nikola dönemlerinde tavan yapan antisemitizmle birlikte Yahudiler, çarlığa karşı hemen her hareketle özdeşleştirilerek kıyıma uğradılar. Rusya ve Polonya'da katliamların hız kazanması üzerine Yahudiler kitleler halinde Rusya'dan göç etmeye başladılar. O dönemde Rusya'yı terk eden yüzbinlerce Yahudi'nin çoğu ABD'ye göç etti. Öyle ki, 1826'da ABD'deki Yahudi sayısı 5.000 civarında iken bu sayı 1880'lerde 280.000'e, 1920'lerin sonunda da 4.500.000'a ulaştı. Bunların yaklaşık %94'ü Rusya'dan intikal edenlerdi.

9

Siyonist Kongresi'ne Giderken Avrupa

Önceki bölümlerde Avrupa'da Yahudilere uygulanan baskılara değinilmişti. Bugün Yahudilerin İngiltere'deki ikinci ve "Altın Dönemi" ile I. Siyonist Kongresi'ne giden yoldaki gelişmeler ele alındı.

İngiltere'de İkinci Dönemlerinde Yahudilerin Siyaset ve Ekonomide Olağanüstü Ağırlığı

Yahudilerin 1290'da kovuldukları İngiltere'ye tekrar dönüşleri pek kolay olmasa da gene de 1655'te tekrar kabul edilmeye başlandılar. 1690 yılına kadar sayıları sadece 400 civarında olan Yahudi İngiltere'ye yerleşti. Tabii ki özellikle finans ve ticarete hızla yükseldiler. Bu zenginlik sonunda 1700'de Kral 3. William, Solomon de Medina isimli bir Yahudi'yi şövalye bile ilan etti. Yani zengin Yahudiler İngiltere'de tekrar el üstündeydi.

Nathan Mayer isimli bir Alman 1798'de o dönemde oldukça önemli bir sermaye (20 bin paund) ile İngiltere'ye ayak bastı. Parayı çalıştıran gencin işleri mükemmel gelişince önce siyasi ilişkilerini güçlendirdi, 1804'te de İngiliz vatandaşlığına kabul edildi. Aynı yıl İngiltere'de NM Rothschild & Sons adlı bankayı kurdu. Tüm bu gelişmelerin arkasında uluslararası finans sistemlerinin kurucu babası olarak bilinen Mayer'in babası Mayer Amschel Rothschild vardı.

Rothschild ailesi, 50 yıl içerisinde yoğun çalışmalarıyla Yahudileri İngiltere'nin 'vazgeçilmez parçası' hâline getirdi. İngiltere'de Yahudilerden baronlar ve şövalyeler giderek artıyordu. 1855'te Londra'da Belediye Başkanlığına ilk kez bir Yahudi olan David Solomons seçildi. Bu arada Hristiyanlar dışındakilerin de Avam Kamarası'na seçilebilmeleri için Hristiyan temelli yemin değiştirildikten sonra 1858'de Yahudi inancına göre yemin eden Lionel de Rothschild İngiliz Avam Kamarası'na giren ilk Yahudi oldu.

Neredeyse tüm Avrupa'da sorun yaşayan Yahudilerin en az sorun yaşadığı, hatta diğer ülkelere oranla el üstünde tutulduğu bir ülke vardı: İngiltere! İngiltere'de 1870-1880 yılları arasında Muhafazakar Parti'den Benjamin Disraeli adında bir İbrani başbakanlık yapmıştı. Disraeli'ni babası sinagogda bir tartışma üzerine Musevilikten ayrılmış, Disraeli de Protestan olarak biliniyordu. 1884'te ise I. Baron Rothschild, bu kez İngiliz Lordlar Kamarası'ndaki ilk Yahudi üye idi. O tarihte İngiltere'de 46.000 Yahudi yaşıyordu ve o günden sonra İngiltere parlamentosundan Yahudi üyeler hiç eksik olmadı. İngiltere'nin XIX'ncü yüzyıldaki savaşlarındaki harcamalar için alınan hazine borcunun çoğu Yahudi bankerlendendi. Avrupa'nın en güçlü ülkesi İngiltere, aynı zamanda Yahudilerin de en güçlü olduğu

ülkeydi

I. Siyonist Kongresine Giderken Avrupa

Fransa, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerde başlayan aydınlanma ruhu XIX'ncü yüzyıl başlarında Yahudilerin özgürleşmesi süreciyle bir nevi "sosyal kontrat" şekline dönüşmekteydi. Buna göre Yahudilerin yaşadıkları toplumlara entegre olacak biçimde millî kimliklerinden vazgeçmeleri, dini kurumlarını ve dini hayatlarını modern toplumun değerlerine uygun hale getirmeleri şartıyla eşit vatandaşlık imkânı tanınmıştı. Yahudilerin niteliği, geleceğe dayalı dini otoritenin Yahudi toplumu üzerindeki belirleyici ve birleştirici etkisi ortadan kaldırılmıştı. Bu durum nispeten demokratik olan bu toplumlarda ırka dayalı Yahudi düşmanlığını hortlatmıştı.

Doğu Avrupa Yahudileri bu "entegre" olmanın dışında kalmışlardı. Tüm bu olumsuz gelişmeler üzerine ortaya çıkan Siyonizm, özellikle Rus Yahudileri arasında tarihi vatanları olan Filistin'de tekrar millet halinde bir araya getirme ve burada bağımsız bir Yahudi devleti kurma hayali doğurmuştu. Baskı altındaki Doğu Avrupa Yahudileri arasında oldukça taraftar bulunan Siyonizm, Avrupa'da dalga dalga yayılmaya başlamıştı. Aynı yıllarda Filistin'e ilaveten Batı'ya ve Amerika'ya göç şeklinde de güçlü istekler de varsa da Filistin ağır basıyordu. Siyonizmi sistemli bir siyasi hareket haline getiren Theodor Herzl'in tarih sahnesine çıktığı 1890'larda Avrupa'da Hibbat Siyon hızla şubeler açarak Avrupa'da ve diğer bölgelerdeki Yahudiler arasında yayılmıştı.

10

Osmanlı Devleti'nde Yahudiler

Önceki iki bölümde Yahudi Diasporası'nın Avrupada karşı karşıya kaldıkları baskılara ve Yahudi düşmanlığına varan hareketlere değinildi. Bugün ise Osmanlı Devleti'ndeki Yahudilere, İspanya ile Portekiz'den getirilen Yahudilerin iskanına yer verildi.

İstanbul'un fethi sonrasında Osmanlı Devleti; Bizans Yahudileri ile Karai Cemaatine, keza kökleri Almanya ile Doğu Avrupa'ya dayanan Aşkenaziler ve yine İtalyan Aşkenazilerine ev sahipliği yaptı. Yani İspanya ve Portekiz'deki Sefarad Yahudileri getirilmeden önce de Osmanlı topraklarında Yahudiler cemaat halinde ve gayri Müslim tebaa olarak yaşıyorlardı.

Osmanlı Devleti'ne İspanya ve Portekiz'den Yahudi Göçleri

Sultan II. Bayezid döneminde, Romalılarca İspanya ve Portekiz'e sürgün edilen Yahudilere kucak açılarak ağırlıklı olarak Selanik, Romanya, İzmir ve Filistin bölgesine yerleştirildiler. Bu Yahudiler beraberlerinde sahip oldukları zanaatlarını, matbaalarını, ticari vb. hünelerini de birlikte getirmişlerdi.

Sefarad Yahudileri olarak bilinen bu İber Yahudileri Osmanlı topraklarına göç ettikten sonra, Osmanlı Yahudi cemaati olarak dini, ilmi ve kültürel açıdan dünya Yahudiliğinin lideri konumuna yükseldi. Bu cemaate 1517 yılında bölgeyi Osmanlı Hükümdarı Yavuz Sultan Selim'in Filistin'i kontrol altına almasıyla yeni Yahudiler de katıldı. Filistin'deki bölge idari olarak dört alt bölgeye bölünerek Şam'a bağlandı. Kudüs ve çevresinde düzen tesis edilerek tüm dinlere mensup halklara özgürlük tanındı. Bu ortamın etkisiyle bölgedeki Yahudi varlığı ve kültürü yeniden yeşerdi. Yahudi dinsel çalışmaları diasporadaki diğer Yahudilere de gönderilerek kültür birliğinin sağlanmasında faydalı oldu.

Zimmî statüsündeki Yahudiler, özellikle Fâtilh Sultan Mehmed, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman gibi padişahların idaresinde ve ilk defa Fâtilh tarafından irat edilip sonraki dönemlerde yenilenen "tolerans fermanları" yardımıyla diledikleri bölgelere yerleşip, diledikleri mesleği icra etme, seyahat yapma, inançlarını uygulama, eğitim ve kültür teşkilatlarını kurma, hatta yeni sinagog tesisi gibi görülmemiş bir serbestliğe sahip olmuşlardı.

Bilhassa İspanya'dan getirilen Yahudiler, bankacılık, ticaret, liman ve gümrük idaresi, silâh üretimi, dokumacılık ve dericilik konularında son derece deneyimli idiler. Matbaa tekniğini de getiren bu Sefarad Yahudilerinin Osmanlı topraklarına intikalinin ardından İstanbul ile gene XVI. yüzyılın ikinci yarısında itibaren Selânik gibi en önemli Yahudi merkezi haline gelmişti. 1493'te İstanbul'da ilk matbaa kurulmuş, pek çok Yahudi klasiği basılmıştı. 1515'te Selanik'te kurulan matbaaya ilaveten kütüphaneler, akademiler, doğal bilimlere yönelik okullar ve mistik çalışmaları İstanbul ile yarış halindedeydi. Haftalık gazete bile basan Selanik'in bu yeni sakinleri, Osmanlı Devleti'nde İbrahim Müteferrika tarafından 1727'de resmen kurulan matbaadan en az 212 yıl önce matbaayı Türk topraklarına getirmişlerdi. Bugünkü İsrail sınırları içinde kalan Safed de büyük Yahudi mistiklerinin yetiştiği önemli bir kabala merkeziydi. Önemli Yahudi aileleri içerisinde elçilik, mali işler, eyalet yöneticiliği, sarrafbaşılık, saray hekimliği ve danışmanlık gibi görevlere getirilenler oldu.

Şubat 1835'te Musevilerin statüsüne verilen yeni bir düzenle ruhani lider Hahambaşı, resmen tanınıyordu. Ancak Ermeniler ve Rumlar tarafından ezildikleri de oluyordu. Örneğin 1840'da Şam'da çıkan olaylarda birçok Musevi ölmüştü. Bu durumu öğrenen Avrupadaki Museviler buldukları ülkelerde galeyana gelerek Osmanlı yönetimini suçlayıp, "kardeşlerinin uğradığı can ve mal kaybının korunması" çağrısında bulunuyorlardı. O dönemde İngiltere'nin Musevi lideri Sir Moses Montefiore İstanbul'a gelerek Padişah'tan Musevilerin korunmasını istemiş, sonuçta bir fermanla Musevilerin korunması buyrulmuştu. Rusya, Romanya ve Balkan ülkelerinde Musevi karşıtı yasalar ve Musevilere karşı yapılan zulümlere yaşanırken, Osmanlı Museviler genellikle çarpıcı bir tolerans ve adalet havası içerisinde yaşıyorlardı.

*İzmir'in Eski Yahudi Mahallesi***Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?**

11

I. Siyonist Kongresi ve Devletleşmenin İlk Adımı

Önceki bölümde Osmanlı coğrafyasında yaşayan Yahudilerin XIX. Yüzyılın sonlarına kadar olan durumu ele alınmıştı. Bugün ilk Siyonist Kongresi ve Yahudi yurdu kurulması ele alındı.

Yahudi Diasporasında Filistin'e Göç Konusunun Ortaya Çıkışı ve İşlenmesi

Siyon kavramı daha Prusya'da 1832'de, Haham Zvi Hirsch Kalisher'in, "Siyon'un kurtuluşunun Yahudi halkının eyleme geçmesiyle başlayacağını ve Mesih mucizelerinin sonradan geleceğini" bildirmesiyle de anlaşılacağı üzere çok önceleri de vardı. Siyonizm terimi Herzl gibi Avusturyalı olan Nathan Birnbaum tarafından açıkça ifade edildi. Herzl ise teorisini kurduğu Siyonizm için örgütlemeye giderken aslında önemli bir öncü hareketi ve siyasi açıdan

belli seviyede bilinçli bir kitleyle karşılaşmıştı.

Filistin'e Yahudi göçü konusu Siyonist Kongresi'nden çok daha önce, Yahudi asıllı İngiliz Moses Montefiore tarafından, daha 1840'larda İngiltere'nin himayesinde bir Yahudi yurdu fikri ortaya atılmıştı. Ancak Filistin o dönemde Osmanlı Devleti'ne aitti ve yerli halkın çoğunluğu Filistinli Araplardı. Ancak bu görüş küllenmemişti.

1870'li yılların sonlarına doğru Laurence Oliphant tarafından kurulan Palestine Development Company adlı şirketin asıl amacı, Yahudilerin iskânı için Filistin'deki boş arazileri alıp daha sonra da onları yerleştirmektir. Bölgede nüfuzunu arttıracığı öngörülen bu projeye İngiliz hükümeti de doğrudan olmasa da destek vermişti.

Yeni yurt hevesine kapılan Oliphant, 1879 yılı ortalarında Herzl'den yıllarca önce projesini Sultan Abdülhamid'e sunmuştu. Bu görüşmede Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki zayıf karını olan ekonomik sıkıntılarını gündeme getirerek projenin kabulü halinde Osmanlı Devleti'nin bu sıkıntılardan kurtarılacağı vaadinde de bulunmuştu. Vaatler arasında bölgeye getirilecek Yahudilerin Osmanlı uyruğu olacakları da vardı. Teklif Abdülhamit tarafından kabul edilmedi. Ancak Yahudiler Avrupadan Filistin'e göç etmeye devam ettiler.

'Yahudi Devleti' Kitabı ve İlk Dünya Siyonist Kongresi

Avusturyalı Yahudi Gazeteci Dr. Herzl, Pariste karşılaştığı Yahudi karşıtı Yüzbaşı Dreyfuss Davası üzerine Yahudi devleti kurmak amacıyla 1896'da Yahudi Devleti (Der Judenstaat) başlıklı bir kitabı kaleme aldı. Yahudi Yüzbaşı Dreyfuss Almanya

lehine casusluk yaptığı gerekçesiyle yargılanırken, Fransa'da şiddetli bir Yahudi aleyhtarlığı yaşandığını görmüştü. Yahudilerin azınlık halinde yaşadığı hemen her ülkedeki dışlanmışlık konumunun bu ülke topluluklarıyla kaynaşmasının mümkün olmadığını düşünerek kitabı kaleme almıştı.

Başlangıçta çeşitli tepkiler alan kitaba rağmen, Avrupa'nın birçok yerinde "Diaspora'dan Kutsal Topraklara dönüş!" ve Filistin'de yeni bir Yahudi ülkesi oluşturulmasını ülkü edinen Siyonist hareketin kurumsallaşması için bir kıvılcım etkisi yarattı. Bu kurumsallaşma çalışmalarının sonunda 29 Ağustos 1897'de İsviçre'nin Basel şehrinde İlk Dünya Siyonist Kongresi toplandı. Tabii ki bu kongrenin adeta yaratıcısı ve yönlendiricisi, Dünya Siyonist Teşkilatı'nın Lideri Herzl idi.

Amerika, Cezayir, Filistin'in de aralarında bulunduğu 15 ülkeden toplam 204 Siyonist delegenin katıldığı kongre, Herzl'in "Yahudi ulusunu barındıracak olan evin temelini atmak için buradayız!" sözleriyle açıldı. Kongreye sunulan öneriler oybirliği ile kabul edilen şöyle idi:

"Filistin de örgütlü ve geniş çaplı bir Yahudi kolonisinin tesisi, Filistin'i kolonileştirmek için uluslararası meşru bir hakkın kazanılması, Yahudilerin tamamını Siyonizm davasında birleştirmek maksadıyla daimi bir örgüt kurulması. Burada nihai hedef "Yahudiler için Filistin'de kamu hukukuyla güvence altına alınmış bir vatan yaratmak!" idi.

Burada en önemli soru, bu vatana nasıl ve kimle temas ederek ulaşabilecekleriydi. Nasıl mı?

12

Filistin İçin Arayışlar ve Çalışmalar

Bir önceki bölümde ilk Siyonist Kongresi ve yeni Yahudi yurdu olarak Filistin'in seçilmesi konusu ele alınmıştı. Bu bölümde Siyonizm'in bir millet şeklinde tanımladığı Yahudi toplumu dünya tarihine ve siyasetine entegre etmek, Yahudilerin sürgün hayatındaki sorunları sona erdirmek üzere Filistin'e toplu Yahudi göçünün hedeflenmesi ile yoğunlaşan devletleşme çalışmaları ele alındı.

"Basel'de ben Yahudi Devleti'ni kurdum. Eğer yüksek sesle söylersem, bana bütün dünya güler. Oysa, belki beş fakat hiç şüphesiz ki eli yıl içinde herkes bu gerçeği görecekler. Yahudi Devleti'nin varlığı manevi temellere oturtulmuştur. Bu devlet Yahudi Halkının bu konudaki istek ve azmi ile kurulmuştur."

Theodor HERZL

Yahudi milliyetçiliği Siyonizmin kurucusu kabul edilen Theodor Herzl, ırkına vadedildiğine inandığı Filistin topraklarında bir devlet kurma düşüncesini Yahudi Devleti'nde kaleme aldı. Kuruluşunu göremediği devletin bayrağının tasarımından göçmenlerin yolculuk ön hazırlıklarına, yerleşilecek toprağın islahına, günlük çalışma saatlerinin sınırlandırılmasına varıncaya kadar ayrıntılı tarifleriyle rehber niteliğindeki Yahudi Devleti, coşkulu bir manifesto özelliği taşıyor.

Yazar ve gazeteci kimliğinin yanında, Yahudiler için Filistin'den toprak talebiyle Sultan Abdülhamit'le yaptığı görüşmelerle tanınan Herzl'in kitabını, hayatı ve bahsi geçen görüşmelere ilişkin bir giriş yazısıyla birlikte sunuyoruz.

Herzl'in 'Yahudi Devleti'ni Kurdum' Dediği Gizli Notları

İlk Siyonist Kongresi'nde nihai hedefi gerçekleştirmek için alınan ilave kararlar da şöyle idi: "İleride doğması beklenen İsrail'in bir nevi öncü hükümeti fonksiyonunu yürütecek "Dünya Siyonist Örgütü"nü kurulması. Dışişleri Bakanlığı görünümünde bir Faaliyetler Komitesi teşkil edilmesi. Siyonist politikayı yönlendirecek daimi bir liderlik hizmeti için bir Yönetim Kurulu oluşturulması. Dünya Siyonist Örgütü liderliğine Herzl'in getirilmesi. Siyonist kongrelerin her yıl yapılması."

Nihai hedef tutanaklara geçirilirken, o dönemde Yahudilerin çoğunluğunun bir "Yahudi Devleti" fikrine karşı olmalarından hareketle ve bunların tepkisini doğrudan çekmemek amacıyla esnek bir kelime olan "Heimstaette" (Çiftlik evi veya Malikhane) kavramının kullanılmasına özen gösterilmişti. Böylece henüz Siyonizmi benimsememiş Yahudilerin, siyasi Siyonizm aleyhinde faaliyet göstermemeleri amacıyla özenle seçilen bu kavram, gelecekte siyasi hedeflerin gerçekleşmesine paralel olarak "Yahudi Devleti" şeklinde kesin bir ifade ile yorumlandı. Kongre sırasında Herzl bu ifade konusunda "Endişe etmeye gerek yoktur. Halk onu her nasılsa 'Yahudi Devleti' şeklinde telaffuz edecektir!" diyerek endişeleri gidermişti.

İlk Siyonist Kongre sonrasında Herzl anı defterine şöyle yazmıştı: "Ben de bir Yahudi devleti tesis ettim. Ben bunu bugün yüksek sesle söylesem bütün dünyadan bir kahkaha tufanı yükselir. Fakat bundan beş sene sonra belki elli sene sonra ise muhakkak herkes bunun böyle olduğunu anlayacaktır!" Herzl'in yazdıkları kehanetin çok ötesinde ve kesin bir hedef. Çünkü belirtmiş olduğu gibi ilk kongreden 50-51 yıl sonra İsrail devleti kurulacaktı.

İlk Siyonist Kongresi Sonrası Gelişmeler

İkinci Siyonist Kongresi Ağustos 1898'de gene Basel'de yapıldı. Örgütün mali durumu ile Filistin üzerine hazırlanan raporunun görüşüldüğü kongreye katılan 349 delege arasında Chaim Weizmann, Nahum Sokolow, Colombia Üniversitesinden Prof. Richard Gottheil, Amerikalı Reformist Haham Stephen Wise, İngiltere Başhahamı Moses Gaster, Norman Bentwich, Leopold Greenberg gibi geleceğin Siyonist liderleri de vardı. Örgütün ekonomi politikasını desteklemek amacıyla başlangıç sermayesi 2 milyon pound olan bir banka kurulması kararı alındı. Kongrenin 3 yıl sonrasında bu bankaya bağlı olarak 16.000 pound sermaye ile "İngiliz-Filistin Şirketi" (Anglo-Palestine Company) şirketi kuruldu. Ticari görünüm altındaki şirketin amacı Filistin'de Yahudi yerleşimcilerine toprak alım-satımını düzenlemektir. Filistin'deki ilk şubesi Temmuz 1903'te Yafa'da açıldı.

Görüntü 1921 yapımı bir filminden

Theodor Herzl'in Sultan Abdülhamit'le Görüşme Öncesi Hazırlıkları

Herzl, o dönem İstanbul'da büyükelçi olan Polonyalı soy-lu Kont de Newlinsky vasıtasıyla temas kurduğu Sultan Abdülhamit'le görüşmek amacıyla 1896-1902 yılları arasında İstanbul'a beş sefer yapmıştı. Herzl, İstanbul seferi öncesi hazırlıklarında II. Abdülhamit'e yurtlarının sınırını, "Kuzeyde Kapadokya Dağlarından, güneyde Süveyş Kanalına kadar olan alanı kapsamalıdır, Davud ve Süleyman'ın Filistin'i olmalıdır!" diye beyan etmişti.

Bu sınırlar daha sonra İsrail'in kurulmasında rol alan Ben Gurion ve diğer İsraili yetkililerce de sıkça tekrarlanarak bir slogan haline getirildi. Yani o dönemde bile bu sınırlar sözde Kitab-ı Mukaddes'teki "Vaat Edilmiş Topraklar"ı gösteren coğrafya idi. Üstelik bu coğrafya en eğitim-sizinden liderlerine kadar her Siyonist'in adeta genlerine işlenmiş bir ülkü gibiydi!

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

13

Filistin'e Yahudi Göçleri

Önceki bölümde Filistin'in Yahudi yurdu olması konusunun ortaya atılışı, Dr. Herzl'in "Yahudi Kitabı"nı yazarak ardından ilk Siyonist Kongresi'ni toplaması ve Filistin'de yurt kurulması amacıyla alınan kararlar, Osmanlı Devleti'nin borçlarını ödeme karşılığında Filistin'i yurt edinmek amacıyla Sultan Abdülhamid'le temas arayışları ele alınmıştı. Bugün Siyonistlerin Abdülhamid'e teklifleri üzerinde duruldu.

Sultan Abdülhamid'e Filistin İçin Teklifler

Herzl, o dönemde hazinenin iflası sonrası yabancılara olan borçların ödenmesi için oluşturulan Düyun-u Umumiye sebebiyle ciddi maddi sıkıntılar içerisindeki Osmanlı Devleti'ni ikna amacıyla Abdülhamit'e, "yurt karşılığında Osmanlı maliyesinin düzeltilmesini" de teklif etmişti. Ancak sonuç alamadı. Abdülhamit, Kont de Newlinsky vasıtasıyla Herzl'e ilettiği şu cevapla Herzl'in isteklerini sonlandırmak istemişti:

"Ben bir karış bile olsa toprak satmam. Zira bu vatan bana ait değil, milletime aittir. Benim milletim bu imparatorluğu savaşta kanlarını dökerek kazanmışlar. Onu kanlarıyla verimli kılmışlar. Bu toprak bizden sökülüp alınmadan evvel, biz onu tekrar kanlarımızla sularız. Benim Suriye ve Filistin aylarının efradı birer birer Plevne'de şehit düşmüşlerdir. Onlardan bir tanesi dahi dönmek üzere muharebe meydanlarında canlarını vermişlerdir. Türk İmparatorluğu bana ait değildir. Türk milletine aittir. Ben onun hiçbir parçasını veremem.

Bırakalım Yahudiler milyonlarını saklasınlar. Benim imparatorluğum parçalandığı zaman, onlar Filistin'i hiç karşılıksız ele geçirebilirler. Fakat bizim yalnız cesetlerimiz taksim edilebilir. Ben canlı bir vücut üzerinde ameliyat yapılmasına müsaade edemem."

Abdülhamid'ten istediği cevabı alamamasına rağmen Herzl, Filistin konusunda ısrarcılığını sürdürerek hemen her fırsatı değer-

lendiriyordu. Bu maksatla 1898'de İstanbul'u ziyaret eden Alman İmparatoru Wilhelm II'yi de ikna etmişti. Almanya'nın Viyana Sefiri Eulenburg Kontu, Herzle; "Majesteleri sizler için Osmanlı Sultanı'na tavassut etmeye... hazırdır!" demişti. Wilhelm, Yıldız Sarayı'ndaki ağırlandığı sırada konuyu Abdülhamid'e "Siyonistler Osmanlı Devleti için hiçbir zaman tehlikeli değillerdir. Fakat, Yahudiler her tarafa baş belası oldukları için onları Almanya'dan kovup kurtulmak istiyoruz!" diyerek açmış, ama Sultan, "Musevi uyruklarından memnun olduğumu" ifade ederek konuyu kapatmıştı.

Osmanlı Devleti'nin mali sorunlar ve ekonomik darboğazlar içinde yüzmeye devam ettiğini iyi değerlendiren Dr. Herzl, Osmanlı Devleti'ne yeni bazı maddi hizmetler sunmak suretiyle de yaklaşmayı denedi. O sırada Avrupa para piyasasına hakim olan Yahudi bankerlerin desteğinden emin olarak, Osmanlı Devleti'ne yardım edebileceği vaadini sürdürdü. Bu yardımın boyutlarının Padişah ile görüşme sırasında netleşebileceği görüşünde idi ancak daha önce aracılık yapan Polonyalı Philipp de Newlinski ölmüştü. Ardından Sultan'ın İngiltere nezdindeki ajanı Musevi asıllı Türkolog Profesör Arminius Vambéry ile beş bin altın vaadi ile anlaşarak, huzura kabul edildi.

Mayıs 1901'de Cuma namazı sonrasında Yıldız Sarayı'nda huzura çıkarılan Herzl, Avrupa'daki Musevilerin uğramış olduğu zulüm ve haksızlıklara karşılık, Musevi vatandaşlarına göstermiş olduğu şefkat ve adaletten dolayı, Sultan Abdülhamid'e tüm Yahudiler adına şükran duygularını iletmişti. Herzl, Mezopotamya'da bulunan petrol yatakları, altın ve gümüş madenleri, verimli toprakları ile ileri düzeyde ekonomik potansiyeli olan Osmanlı topraklarının Avrupa devletleri tarafından sömürüldüğünü, Berlin-Bağdat demiryolu projesini alan Alman sanayicilerin, Reji idaresini ellerine geçirmiş olan Fransız bankerlerin Osmanlı çıkarlarını düşünmeyerek sadece kendi ceplerini doldurmak amacıyla olduklarını ifadeyle, "Türkiye'yi hasta adam olarak muhafaza etmek isteyen devletler ve güçler, ona şifa verecek her türlü girişimi bütün güçleriyle önlemeye kalkacaklardır." diyerek Sultan'a yaklaşmayı denemişti.

14

Abdülhamid'e Filistin İçin Sürdürülen Israr

Önceki bölümde Sultan Abdülhamid'in, Yahudi yurdu konusunda Siyonist Lider Herzl ile devam eden görüşmeleri ele alınmıştı. Bugün sonraki gelişmelere devam edilecektir.

Siyonist Lider Dr. Herzl'in Sultan Abdülhamid'le Sonuçsuz Kalan Görüşmeleri

Ülkenin, Musevilerin bilgi, yetenek ve imkanlarına, onların diğer ülkelerde sahip oldukları sanayinin Osmanlı topraklarında kurulmasına ihtiyacı vardı. Şayet Musevilerin Filistin'e yerleşmeleri kabul görürse, Yahudiler Osmanlı maliyesini Batı'nın vesayetinden kurtarabilir ve "devlet-i aliye"yi kalkındıracak ekonomik hamlelerin gerçekleştirilmesini sağlayabilirlerdi.

İkna olmuş gibi görünen Sultan Abdülhamid, bu görüşmede Herzl'den bildiği iyi bir Yahudi maliyecinin de Maliye Nazırı yardımcısı olarak istihdamında yardımını istemişti. Keza, Herzl'e Osmanlı borçlarının konsolide edilebilmesi için bir plan hazırlamasını da söylemişti. Herzl bir ay sonra bu planı sunduğu gibi, ilave diğer projeler de göndermiş, ancak gene de Sultan'ı ikna edememişti.

1902'de Herzl bir kez daha İstanbul'a geldiğinde Abdülhamid, Musevilere Filistin dışında bir yerde yerleşim bölgesi kurulmasına izin verilebileceğini söyleyince, Herzl de "Filistinsiz bir borç konsolidasyonunun imkansız olduğunu" ifadeyle, "Vaat Edilmiş Topraklar"da ısrar etmişti. Devam eden temaslarda Herzl, yapılacak mali yardıma karşılık Akka Sancağı'nın Siyonistlere verilmesinin dahi yeterli olacağını iletmişti. Ancak, daha sonra Osmanlı Devleti'nin borçlarının tasfiyesi için Fransız Maliye Bakanı M. Rouvier'e bırakıldığını öğrenen Herzl, oyalandığını ve Fransızlarla yapılan pazarlıkta kullanıldığı hissine kapılmıştı.

Sonuç itibarıyla Filistin konusundaki tüm girişimleri başarısız olan Herzl, anılarında «Siyonizmin amacına ulaşması için Osmanlı'nın dağılmasını beklemeliyiz!» diye yazmıştı.

Yahudi Göçleri Öncesi Filistin

Abdülhamid, Herzl'e istediği Filistin topraklarını satmak bir yana, tam tersine yurt dışından göçle Filistin'e yerleşmek isteyen Yahudileri önlemek amacıyla toprak almalarını engellemek üzere kanun dahi çıkarmıştı. Ancak o dönemin çalkantılı dünyası ve Osmanlı Devleti'nin içeride yaşadığı sıkıntılar sebebiyle Yahudilerin göçü bir türlü önlenememişti.

Siyonistler, Herzl'in "Vatanı olmayan bir millete milleti olmayan bir vatan vaat ediyorum" sözü üzerine Filistin'e akın etmeye başlamışlardı bile. Oysa Filistin milletsiz, yani içinde insan yaşamayan boş topraklar değildi. Filistin'de ahalisinin çoğunluğu Arap olmak üzere, yerli Muse-

viler, Ermeniler, az sayıda Rumlarla birlikte çok değişik din ve mezheplere mensup insanlar yaşamlarını sürdürüyorlardı. Ancak, Siyonistler, kendilerine vaat edilmiş olan bu toprakları bir an önce elde ederek vatan yapma heves ve gayreti içindeydiler. Bu düşünceden hareketle, yerli ahaliye, özellikle de çoğunlukta olan Müslüman Araplara karşı tutumları pek de iyi sayılmazdı. Bu durum ise çatışmanın kaçınılmaz hale gelmesine neden oluyordu.

Bir diğer sorun da dünyanın çeşitli devletlerinden, özellikle de sanayi devrimini yaşamış olan ülkelerden Filistin'e göç etmiş olan Siyonistlerin ziraat işlerinde bölgeye göre çok daha gelişmiş teknikleri kullanarak daha fazla verim almaları, ticari zekaları ile daha kısa sürede varlığa sahip olarak arada önemli fark yaratmalarıydı. Bu durum da bölgedeki Müslüman Araplarla aralarının açılmasını tetikleyen bir başka önemli bir husustu.

Öte yandan, Osmanlı yönetimi sırasında devlete ait topraklarda istediği bölgede sürülerini otlatılabilen Filistin'in hayvancılıkla geçinen Müslüman Arapları bu özgürlüğü kaybettiler. Zira bölgeye yerleşen Siyonistler, Arapların hayvan sürülerini kendi topraklarına yaklaştırmaz olmuşlar, bu yüzden de bir diğer çatışma sahası ortaya çıkmıştı.

Rusya ve Avrupa kökenli Siyonistler ile bölgenin Ortadoğulu insanları, özellikle de Müslüman Araplar arasında çok önemli kültür ve anlayış farkı da vardı. Yeni göçmenlerin daha hoyrat ve çatışmacı zihniyeti de bölgede giderek artan anlaşmazlığın önemli sebepleri arasındaydı.

15

İngiliz Yöneticilere Yakınlaşma ve Göç

Önceki bölümde Siyonist Lider Herzl'in, Sultan Abdülhamid nezdinde Filistin ısrarını sürdürdüğünü, Sultan'ın Filistin'e sıcak bakmadığı için görüşmelerin sonuçsuz kaldığını ve Filistin'in o dönemdeki demografik yapısı hakkında bilgi verilmişti. Bugün, Herzl sonrası Siyonist liderlerin İngiliz yöneticilerle yakınlaşma çabaları ve Filistin'e göç ele alındı.

Siyonistlerin İngiliz Siyasetinde ve Yönetiminde Dostluk İlişkileri

Herzl'in ölümünden sonra İngiltere'ye yanan Siyonistlerin etkili kişisi Haim Weizmann'dı. Aslen Rus Yahudisi olup 1910'da İngiliz vatandaşlığına geçen Weizmann, Manchester Guardian gazetesinin güçlü editörü C. P. Scott'la tanıştıktan sonra, bu sayede parlamentodaki muhafazakârların lideri Arthur Balfour, Winston Churchill ve Lloyd George ile tanışma fırsatı bulmuş, onların Siyonizm'e sıcak bakmalarını sağlamıştı.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

1. Dünya Harbi Öncesi Filistin'e Yahudi Göçleri

Siyonistlerin ilk kongresi öncesinde 1882'den başlayarak 1903'e kadar ağırlıklı olarak Rusya, Romanya ve Galiciya'dan 20-30 bin kişi Filistin'e yerleşmişti. 1903-1906 döneminde Yahudi katliamlarının yaşandığı Rusya'dan başta ABD olmak üzere, Arjantin, Kanada, Batı ve Orta Avrupa ile Osmanlı toprakları göç almıştı. 1905 - 1906 döneminde Rusya'dan 200.000 Yahudi'nin 150.000'i ABD'ye göç ederken, sadece 3.500'ü Filistin'e yönelmişti.

Otuzbir Mart Vaka'sıyla azınlıklar arasında bağımsızlık ve ayrılıkçı düşünce ve faaliyetlerinin artışı, Filistin üzerinde yoğunlaşan Siyonist çabaların planlı bir kolonileşmeye dönüşmesi, İttihat ve Terakki Partisi'ni uyandırmaya yetmiş, çeşitli kısıtlamalar yürürlüğe konmuştu. Osmanlı Devleti aslında en azından 1882 yılından itibaren yurtdışından gelen Yahudiler konusunda gerekli nizamnameleri çıkartmıştı. Abdülhamid, özellikle Rusya ve Polonya'dan gelen Yahudilerin gelecekte Ermeniler gibi sorun hale gelebileceğini düşünüyordu. Abdülhamid sonrası Yahudi sermayesi sayesinde ekonominin düzeleceği, sanayi ve tarımın gelişeceği

varsayılarak göçlere kısa bir dönem göz yumulmuş, ancak durumun vehameti kısa sürede anlaşılmalı, ancak geç kalınmıştı. Önceki bölümlerde, ilk Siyonist kongresinden itibaren Filistin'de önce bir yurt edinmek, devamında devleti kurmak maksadıyla alınan kararlar, oluşturulan kurullar, Osmanlı yöneticilerini ikna etmek üzere yakınlık kurulacak İngiliz ve Alman devlet adamlarıyla dostluğu pekiştiren adımların atılması, göçleri ve yeni yerleşim bölgelerini satın alarak yurt haline getirmek üzere oluşturulan finans kaynakları ve bağlantıları sağlayacak çeşitli örgütler üzerinde özetle durulmuştu. Bu kararlar doğrultusunda sistemli şekilde yapılan çalışmalarla Arap unsurla temastan sakınarak ekonomi ve tarım alanlarında kurumsallaşıldı. Devam eden göçler sonucunda Hayfa'dan Gazze'ye kadar uzanan kıyı şeridinde planlı ve sistemli şekilde yerleşilerek 1909 yılında Yafa'nın kuzeyinde Tel Aviv adında yeni bir Yahudi şehri ortaya çıktı.

Göç artışını teşvikte Yahudi Milli Fonu başta olmak üzere çeşitli Siyonist kuruluşların Filistin'e akıttıkları kaynaklar ve bunun cazibesıyla bazı Arap mülk sahiplerinin topraklarını satmaları önemli rol oynadı. Osmanlı hükümetlerinin yasaklamalarına rağmen bu yerleşim ve toprak alımı süreci yöredeki Osmanlı yöneticilerinin raporlarında da bellidir. Bunlardan Nablus Mutasarrıfı Süleyman Fethi Bey'in 1911 tarihli lâyihasına göre bölgedeki Müslüman nüfus azalırken toprak satın alarak yerleşmeyi sürdüren Yahudilerin nüfusu sürekli artmaktaydı. Siyonistlerin bilinçli şekilde kendisine yaklaştığı İngiltere başta olmak üzere, sömürge dürtüsü içindeki Batı devletleri, Arap ve Yahudi milliyetçilerinin çatışmasının kesin olduğu Filistin'de iki akımı destekleyerek Osmanlı'nın elinden koparma planı içerisindediler.

1914'te Filistin'e yerleşen Yahudi nüfusu 60.000'e yaklaşmış, sadece 1904-1914 arasında çoğunluğu Rusya'dan 35-40.000 kişi Filistin'e yerleşmişti. Filistin'deki 4. Ordu'nun 1914 yılı başlarındaki raporunda yeni Yahudi yerleşimcilerinin nüfusu 100 bin civarında bildirilmişti.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

16

II. Meşrutiyet ve Musevi Yöneticiler

Önceki bölümde Siyonist liderlerin İngiliz yöneticilere yakınlaşması ve 1914'e kadar Filistin'e Yahudi yerleşimi üzerinde durulmuştu. Bugün İttihatçılar içindeki Yahudi sempatanları, Masonlar ile Yahudilerin Mezopotamya'ya yerleştirilme konusu ele alındı.

Meşrutiyet'in ilanı, kimi Batılı araştırmacılara göre, Filistin'de yeni bir Yahudi yurdu kurmak isteyen Siyonistlerce gerçekleştirilmiştir. Selanik, İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC)'nin merkezi idi. Mason cemiyetleri İTC'nin gizli toplantıları için ideal mekanlardı. Cemiyetin önde gelen yöneticileri ve kurucuları arasında Yahudiler olduğu gibi, Cavit ve Talat Bey gibi "Dönme" olduğu ileri sürülenlerin de yer alıyor olması, İkinci Meşrutiyet'in aslında bir "Yahudi-Dönme-Mason hareketi" olduğu yorumlarına da yol açıyordu. Bu görüş tarihi gelişmeleri komplo teorileri ile açıklamaya eğilimli Avrupa çevrelerinde de kabul görüyordu. 1908'de 170.000 nüfuslu Selanik'te 90.000 Yahudi ve 10.000 civarında da Dönme yaşıyordu

Osmanlı Yönetiminde Museviler - Masonlar -Dönmeler ve Mezopotamya Konusu

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

İTC içerisinde Selanik asıllı Emmanuel Karasu, İzmir'den Nesim Mazli-ah ve İstanbullu Vitali Faradji gibi önemli şahsiyetler vardı. Bahriye'de Galimidi Paşa ve Hodara Bey, Kara Kuvvetlerinde Yüzbaşı Behor İsrail ve Albay Modiano Bey, sağlık birliklerinde Albay Kamhi Bey, Yarbay Alfandari Bey ile Yarbay Nahum Bey de bu örneklerdendir. Keza, Dr. Fano Paşa ile Dahiliye Nezareti'ne bağlı olarak İzmir'deki Muhabercî Abraham de Vitas da bunlara dahildir. Sefarad olarak bilinen bu İspanyol Yahudileri, II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında ve I. Dünya Harbi sırasında Türklerle aynı amaç için, imparatorluğun savunulması ve korunması için gayret sarf etmişlerdi. 1908'de Selanik'te basılan Yeni Gazete'nin muhabirlerinden Emmanuel Karasu, Mebuslar Meclisi'nde Selanikli Yahudi cemaatini temsil etmişti.

İTC ile yakın ilişkiler kurarak önemli rol oynayan Yahudiler, 31 Mart Vakası sırasında da Selanik'ten hareketle isyanı bastıran "Hareket Ordusu"na Yahudilerden kurulu bir gönüllü taburuyla katılmışlardı. 31 Mart Olayı sonrası İTC'de mevcut Mason, Dönme ve Siyonist

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

düşüncedeki şahsiyetlerin varlığı sebebiyle Avrupadaki Siyonistler Filistin'e toplu göç konusu tekrar gündeme getirildi. Ancak bu girişimlerden birinin yapıldığı Talat Bey (Paşa), talebi uygun bulmayarak Abdülhamid dönemindeki uygulamaların geçerli olduğunu ifade etmişti.

Yahudi yurdu için Vardar Irmağı bölgesi ve Mezopotamya bile gündeme gelmişti. İngiltere, Almanya'nın etkisine girebileceği düşüncesiyle Siyonistlerin Mezopotamya'ya yerleştirilmesi düşüncesinden tedirgindi. Ancak Rıza Tevfik, Talat Bey, Nesim Mazliyah ve Sasun Efendi'den oluşan bir heyet 1909'da bölgede gezi düzenlediler. Gezi sonrası The Jewish Chronicle'e beyanat veren Nesim Mazliyah'a göre, Osmanlı Devleti'nin, paraya ve çalışmaya ihtiyacı vardı. Musevilerin de zaten az olan ülke nüfusuna katılarak Osmanlı Devleti'nin refahına katkı sağlayabilirlerdi. Ancak, bu Musevilerin hiçbir siyasi amaçları olmamalı idi. Sasun Efendi, sulama teknikleri geliştirildiği takdirde Mezopotamya'nın iskana uygun olabileceğini söylemişti. Siyonist ama, ayrılıkçı bir düşüncenin karşısında olduğunu belirten Rıza Tevfik de Mezopotamya'nın Filistin'den 10 kat daha verimli olduğunu ifade etmişti. Bu heyet Londra'daki İngiliz Siyonist Federasyonu'nun öğle yemeği davetine de katılmıştı.

Bu görüşmeden üç ay sonra Almanya'da kurulan AJKO kısa adlı Yahudi Kolonizasyon Örgütü, göçmenlerin yerleştirilmesi konusunda bir plan hazırlayarak Dr. Alfred Nossig başkanlığındaki bir heyetle İstanbul'a geldi. İttihatçıların "milli" özellikleri ve kendilerini "Asya dirilişinin öncüleri" gibi görmeleri, İstanbul'da gittikçe artan Almanya etkisi, General Goltz'un etkinliği, Mahmut Şevket Paşa dahil üst düzey subaylar üzerinde artan Alman hayranlığı gibi hususlar İngiltere'yi daha da endişelendiriyordu. Sadrazamlığı sırasında Talat Paşa valilere, Filistin konusunda Abdülhamid dönemi hassasiyetine uyulması emrini vermiş, ama 1908-1914 arasında 50 bin dönüm arazi satın alan Yahudiler Filistin'de yerleşmeyi sürdürmüşlerdi.

17

I. Dünya Harbi Başlarında Filistin

Önceki bölümde I. Dünya Harbi'ne doğru Yahudilere Mezopotamya'da yurt arayışı ile Osmanlı yönetiminde üst düzey görevlerde bulunan Yahudi ve Mason olduğu ileri sürülenlerden bahsedilmişti. Bugün Osmanlı yönetimindeki Yahudi asıllı bakanlar ile I. Dünya Harbi'nin başladığı dönemdeki Filistin'le ilgili hususlara yer verildi. Yahudiler, Selanik'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin neredeyse kuruluşundan itibaren içinde yer almış, hatta İttihat ve Terakki Partisi iktidarıyla da önemli makamları işgal etmişlerdi. 1913 yılında kurulan kabinede; Romanya'da Siyonist bir gazetenin editörlüğünü yapmış olan Bassaria Efendi "Kamu İşleri Nazırı", Dünya Siyonistler Birliği'nin delegesi ve İzmir Musevi Cemaati'nin temsilcisi Nesim Mazliyah "Ticaret ve Tarım Nazırı", özünün bir Yahudi olduğu pek çok kaynaktan ileri sürülen Cavit Bey de Maliye Nazırı olarak görev yapmıştı.

Sonuç itibarıyla hükümette bu üç bakanın mevcudiyeti sırasında Filistin'de de ibrenin Siyonistler lehinde olması kuvvetle muhtemel olabilir mi? Merak ediyorsanız okumaya devam!

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

Falih Rıfkı'nın Anlatımıyla I. Dünya Harbi Öncesinde ve Başlarında Filistin

I. Dünya Harbi sırasında Suriye-Filistin cephesinde bulunan Falih Rıfkı (Atay)'ın Filistin'le ilgili gözlemleri şöyleydi: "Kudüs sözcüğü Hıristiyanlığı anımsatır. Fakat ne Kudüs'te, ne de Filistin'de Hıristiyanlık diye bir mesele yoktur. Kudüs'ün Hıristiyanlığı, Ortodoks Petersburg, Protestan Berlin, dinsiz Paris, Katolik Roma ve Anglikan Londra'nın politik sorunudur. Kudüs'ün bölgesel sorunu, Yahudi-Arap sorunudur. Bir avuç Yahudi, 600 bin Arap..."

Filistin'in yeni kasabaları ve köyleri Yahudi eserdir. Bu, yeni değil, yepyeni bir Filistin'dir. Köylerinde akşamları smokin giyen İngiliz Yahudisi muhtarlık eder, kırmızı yanaklı Alman Yahudi kızları dilijanslar üzerinde şarkı söyleyerek bağdan döner. Müslüman Araplar ise bu efendilerin hizmetindedir. Üzümleri

gündelikçi Arap sıkır, şarabını ise semiz Yahudi içer. Eski Filistin'de Arap köyleri toprak yığındır. Bahçeler harap, insanlar çıplak, gözler hastalıklıdır.

Yahudi Filistin'de kasabalar, portakal ormanları ile düzenli şosesel Frenk incirleri ile çevrilmiştir. ... Paranın ne büyük kuvvet olduğunu anlamak için ise, Filistin kıyılarını ve içlerini Yahudileştiren ve büyük bir Arap mevcudunu çöle doğru süren Siyonist müstemlekeciliğini görürsünüz.

Yeni Filistin'de Almanca, İngilizce, Fransızca tüm lisanlar konuşulur. Yalnız Yahudi dili olan İbranice, devletin resmi dili olan Türkçe ve çoğunluğun dili olan Arapça görülmez. Köylüler, orta halli bir dans salonundan boşaltılmış çiftlerle doludur. Çıplak Arap, kapı eşiklerinde yemek artığı ve yarı yenmiş portakal kemirip durur. ..." Bu gözlem üzerine daha fazla ne söylenebilir?

I. Dünya Harbi sırasında bölgedeki Yahudi, Yunan Patrikliği ve diğer Hıristiyanlar arasında da mücadele vardı. Kudüs Patriği Damiyanos, 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa'ya, Siyonist kolonicilerin Türkleri Filistin'den çıkarmayı planladıklarını şikayetle, çoğu Rusya'dan turist kisvesiyle gelen Yahudileri sürgüne göndermenin tek çözüm yolu olacağını, bunun için güçlü Hıristiyan desteğinin sağlanacağı vaadinde bulunmuştu. Patrik ayrıca, Filistin Yahudilerinin Yahudi devletini kurmak için İtilaf Devletlerine yardımcı olduklarını da iddia etmişti. I. Dünya Harbi çıktıktan sonra 4. Ordu'nun yer aldığı Filistin ve Suriye bölgesinde hala İtilaf Devletleri vatandaşlığı devam eden Yahudiler için Kapütüasyonlar feshedilmiş, yabancı dilde mektup postalama işlemleri dahil pek çok kısıtlayıcı hükümler uygulamaya koyulmuştu. Özellikle Rus kimliğini taşıyan Yahudilerin iş yerleri kapatılmış, Yafa ve Tel Aviv'den Kuzey Filistin ve Şam'a kara yoluyla intikal ettirilen yaklaşık 2.000 Filistinli kolonici Yahudi, Kasım 1914 - Nisan 1915 döneminde deniz yoluyla İskenderiye'ye nakledilmişti. Bu durumu protesto edenler arasında müttefik Almanya ve o sırada tarafsız ABD'nin Siyonistleri de vardı. Bu ülkelerdeki Siyonistler, Rus uyruklu Yahudileri Osmanlı vatandaşlığına ikna için gereken izni almış ve kısıtlamalardan korunmaları için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Bassaria Efendi Nesim Mazliyah CAVID BEY

RESİMLER TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

18

Filistin'de Yahudi Tehciri

Önceki bölümde I. Dünya Harbi'nin başladığı sıradaki Filistin ve gelişmelere yer verilmişti. Bugün ise I. Dünya Harbi sırasında ağırlıklı olarak Filistin'deki Yahudi Tehciri ele alındı.

Harp sırasında Filistin'de yetişen buğday Türk kuvvetlerine yetişmiyor, aksine Halep, Hama ve Humus'tan getirilen buğday ordu Yahudiler arasında paylaşıyordu. Bunun üzerine bölgedeki Yahudilerin harbin sonuna kadar buğdayın bol olduğu yerlere gönderilmesi planlanmıştı. Ancak bu plan daha açıklanır açıklanmaz Paris, Londra, Viyana ve Berlin gibi düşman ve müttefik ülke başkentlerinin gazetelerinde şiddetle itiraz edilmişti. Savaşta birbirinin boğazını sıkan ülkeler bile Yahudi tehciri üzerine Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmişlerdi. Zira savaşın önemli finansman kaynağı Yahudi bankacılığı, Protestan, Katolik, Anglikan, Ortodoks vb. kiliselerin tamamını camiye karşı çevirmeyi becermişti. Savaşa rağmen, Yafa'daki rahat konaklarını, otellerini, portakal bahçelerini, yıllardır özenle kurdukları Yahudi yurdunu bırakıp Hama ve Humus kasabalarının kerpiç damlarına ve buğday tarlalarına gönderilmeye, "Asla" diye haykırmışlardı. Ancak, bu kez sert bir kayaya, Cemal Paşa'ya çarpmışlardı.

Cemal Paşa Yahudilerin ileri gelenlerini toplayıp önlerine şu iki seçeneği koymuştu: Kabul etmezlerse Ermeniler gibi tehcir edileceklerdi. Yani, evlerini, bahçelerini bırakıp yaya ya da ne rast gelirse onunla buğday tarlalarına doğru yürüyeceklerdi. Veya kabul etmeleri halinde evleri, bağları, bahçeleri için kendi içlerinden bekçi ve bakıcı bırakılarak trenle Hama ve Humus'a gönderilecekler, savaş sonunda da tekrar mal ve mülklerine kavuşacaklar, şayet mallarına bir hanel gelirse, suçlular en şiddetli şekilde cezalandırılacaktı. Bu seçenekte tek şart, Berlin, Viyana, Paris ve Londra'da çıkan aleyhteki yayınların derhal susturulmasıydı.

Filistin bölgesindeki bazı Museviler harbin başlamasıyla birlikte İngilizlerden yana casusluk faaliyetlerinde buldukları gibi, gizlice silah da depoluyorlardı. Museviler bu tür faaliyete yönlendiren ve onlara destek verenler de İngilizlerdi. Cemal Paşa'nın "Yahudi Tehciri"nden amacının sebepleri arasında Filistin'de mevcut casusluğu önlemek de vardı.

Sonuçta Yahudiler Ordu telgrafhanesine giderek iki satırla bu dört büyük ülkenin başkentlerindeki basını susturmuşlardı. Yafa'yı burunları bile kanamadan terk edip, Hama ve Humus'a intikal etmişler, geride

kalan Araplar da onların bıraktığı portakallardan birini bile ağız tadı ile yiyememişlerdi.

Bu Yahudi zorunlu göçü gene de İtilaf Devletleri tarafından aleyhte propaganda malzemesi olarak kullanılmak istendi. Gazze ve Yafa askeri nedenlerle boşaltıldığı halde, Yahudilerin tahliyesi sırasında güya Osmanlı yöneticilerinin görülmemiş zalimane davranışlarda bulunulduğuna ilişkin İtilaf Devletlerinin asılsız yalanları; Yahudilerin kendi açıklamaları, Meclis, İstanbul'daki tarafsız gazete ve diplomatik temsilciler tarafından çürütülmüştü.

Filistin'de 1915-1916 yıllarındaki çekirge istilası Yahudiler de dahil herkesin elindeki tarlaların, üzüm bağlarının ve diğer ürünlerin çoğunu yok etmiş, tifo ve kolera gibi bulaşıcı hastalıklar tüm Filistin nüfusunu etkilemişti. Kudüs ve Safed'de binlerce insan telef olmuşsa da Yahudi yerleşim bölgeleri en azından kendi yiyeceklerini yetiştirebildikleri için daha şanslı idiler. Ayrıca, savaşın başlarında ABD'nin İstanbul Büyükelçisi Morgenthau ve Kudüs Konsolosu Glazebrook ile Alman Yahudi organizasyonlarının çabalarıyla savaş boyunca, ABD Yahudileri tarafından gönderilen yiyecek ve paralar yardım gemileriyle ulaştırılıyordu.

I. Dünya Harbi'nde İstanbul ve Civarında Yahudiler

Osmanlı Devleti'nin harbin öncesinde Eylül 1914'teki seferberlik ilanına ivedilikle olumlu cevap veren Musevi vatandaşlar da olmuş ve bunlar harp içinde ellerinden gelen yardımı yapmaktan da geri kalmamışlardı. Hatta Çanakkale Cephesi'nde özellikle Rusya kökenli Siyonistler İtilaf Devletleri saflarında yer alırken, Türk tarafında ise devletin Musevi vatandaşları da Türklerle omuz omuza düşmana karşı çarpışmışlardı.

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

19

Savaşta Yahudiler, Almanya ve İngiltere

Önceki bölümde I. Dünya Harbi sırasında Filistin'deki Yahudilere uygulanan tehcire yer verilmişti. Bugün ise savaşın ilerleyen yıllarında bile Almanya ile İngiltere gibi iki düşman ülkenin Filistin'de Yahudiler üzerindeki politikaları ele alındı.

Osmanlı Devleti, düşman ülkelerin Yahudi vatandaşlarının eğitim kurumlarına ve vakıflarına da Yahudiler tarafından yönetildiği sürece izin vermeyi sürdürmüştü. Çanakkale Savaşları sırasında bölgede oturan Yahudiler burayı boşaltmıştı. Balkan Savaşları ile Yunan kıyımına uğrayan Yahudilerin I. Dünya Harbi sırasında da bu kıyımdan yakasını kurtaramamışlardı. Selanik'teki Yahudi semtlerinin dörtte biri Yunan askerlerinin çıkardığı yangınla yok olmuştu.

Doğu Anadolu'da Rus işgalinin başlamasıyla birlikte bölgedeki Müslümanlara ilaveten bu yöredeki Yahudiler de kılıçtan geçirilmişlerdi

Filistin Yahudileri de savaşın ilk yıllarında kıtlık, veba ve diğer hastalıklar nedeniyle ciddi şekilde acı çekmişlerdi. Bölgede tarıma elverişli toprakların %50'sinden fazlası boşaltıldığından yiyecek üretimi çok düşmüştü. İngiliz donanmasının uyguladığı abluka nedeniyle dışarıdan yiyecek nakli de mümkün değildi. Ancak, bölge Süveyş Kanalı ve Mısır'a karşı taarruz üssü olarak Cemal Paşa komutasındaki 4. Ordu'ya hizmet etmeye başlayınca, bölgedeki Müslüman ve Hıristiyanlara katılarak Kudüs-Gazze, Tiberias-Safed ve Yafa ile Nablus askeri hattı ile demiryollarının inşasında askeri işçileri destekleyip, ordunun lojistik faaliyetlerine yardımcı olmuşlardı.

Berlin'deki Siyonist lobisinin güçlü etkisiyle Alman Dışişleri Bakanı Zimmermann, hem Ortadoğu'da Almanya'nın nüfuzunu arttırmak, hem de dünya Siyonistlerinin Almanya ve müttefiklerine olan desteğini güçlendirmek amacıyla, Filistin'de Almanya'nın himayesinde bir Yahudi devleti kurma planı peşine düşmüştü. Bu plana başta İstanbul'daki Hahambaşı Haim Nahum gibi Yahudiler olmak üzere, Osmanlı Devleti'nin sadık Yahudi vatandaşları "durumlarının ciddi şekilde zedeleneceği" gerekçesiyle karşı çıkmışlardı.

İtilaf Devletleri ve Almanya savaş sırasında dünya Siyonistlerinin desteğini sağlamak çabası içerisindeydiler. İngiliz Siyonistleri tarafsız sayılacak bir tutum izlerken Alman Siyonistlerinin, Osmanlı Sultanı üzerinde nüfuzunu kullanması Alman İmparatoru üzerinde baskı kurmuşlardı.

Almanlar, Filistin bölgesinde Yahudilere yarım yanında özellikle

Müslümanların elindeki anıtların Alman Katoliklerinin eline geçmesi için çaba sarf ediyorlardı. Gelecekte Almanya'nın Maliye Bakanı da olacak olan Katolik Erzberger de bu çalışmalarını Kudüs'teki Alman Konsolosluğu üzerinden sürdürüyordu. Aralık 1915'te, üç milyon Frank (altın, 135 bin altın lira civarında) karşılığında "Cenaculum" isimli anıtın alınabileceğini, Davud'un mezarının bile kendilerine kalabileceğini bildirmişti. İstanbul'daki büyükelçilik de Osmanlı Padişahı'ndan "Cenaculum"un verilmesini talep etmiş, hatta Protestan olan İmparator Wilhelm II'ye de söz konusu mabedin Baviera Kralı III. Louis'e verilmesini önermişti.

Savaşın çıkışından bir süre sonra İngiltere'deki Siyonistler, Chaim Weizmann ve Vladimir Jabodinsky önderliğinde Osmanlı Devleti'nden ayrılmak ve Üçlü İttifak'ı bozmak amacıyla, Yahudi Lejyonu'nun yardımıyla Filistin'i özgürleştirmek için İngiliz işgal planlarını destek vermişlerdi. İngiltere ve Mısır'daki Siyonistlerin Müttefiklerin hareketini kolaylaştırıcı desteğine ilaveten, 1916 yılından başlayarak Suriye ve Filistin'deki Osmanlı kuvvetleri hakkında düzenli raporları yollayarak casusluk yapan Yahudi NILI cemaati ile de bağlantı kurmuşlardı. NILI cemaati, 1917 yılı sonlarına doğru Osmanlı yönetimindeki liderler arasında nifak yaratmak amacıyla, sözde Cemal Paşa'nın Osmanlı Hükümeti'ni saf dışı bırakacağı, hükümetin başına geçmek için İngiltere ile anlaşma halinde olduğu konusunda rivayet yaymak üzere Kudüs'teki Ermeni ajanlarıyla da ittifak yapmıştı.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

	İtilaf Devletleri	İttifak Devletleri
Savaş Başlamadan Önce	İngiltere Fransa Rusya	Almanya Avusturya - Macaristan İtalya
Savaş Başladıktan Sonra	İngiltere Fransa Rusya Sırbistan İtalya Yunanistan	Romanya Japonya Brezilya ABD Almanya Avusturya - Macaristan Osmanlı Devleti Bulgaristan

20

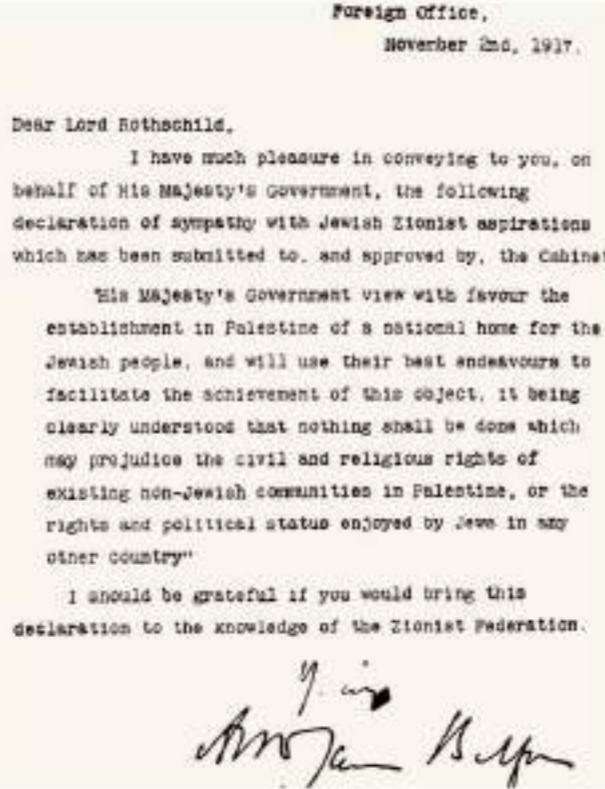
Balfour Deklarasyonu ile Yahudilere Ödül

Önceki bölümde savaşın ilerleyen yıllarında bile Almanya ile İngiltere gibi birbirine düşman iki ülkenin Siyonistler üzerindeki politikaları ele alındı. Bugün ise Yahudilere İngiltere tarafından devlet kurma yönünde adeta ödül gibi sunulan Balfour Deklarasyonu'na yer verildi.

I. Dünya Harbi'nde Balfour Deklarasyonu ve İsrail'in Kuruluşuna Önemli Katkı

Daha önce Siyonist liderlerden Weizmann'ın İngiltere'nin önemli siyasetçileriyle kurduğu yakın dostluk ilişkilerinden bahsedilmişti. Bunlardan biri de I. Dünya Harbi sırasında Siyonistlere yakın Lloyd George'un başbakanlığı döneminde Dışişleri Bakanlığı yapan Alfred Balfour idi. Balfour, İngiliz kabinesindeki müzakerelerden sonra ABD Başkanının da muvafakati alınmak suretiyle Kasım 1917'de Siyonist Lider Rotschild'e yazdığı, "Majestelerinin hükümetinin Yahudi halkı için bir millî yurdun Filistin'de kurulmasını olumlu karşıladığı ve Filistin'de mevcut Yahudi olmayan toplulukların medenî ve dinî haklarına bir zarar getirilmeyeceği açıkça anlaşılacak şekilde bu hedefin tahakkukunu kolaylaştırmak için elinden gelen gayreti esirgemeyeceği" şeklindeki belgeyle, Yahudilere Filistin'de bir yurt vaat etti. Çünkü savaşın giderlerinin karşılanmasında Yahudi bankerlerin desteğine ihtiyaç vardı. Bu maksatla Osmanlılardan alınacak Filistin adeta yem olarak ortaya atılmıştı.

Oysa bu belgeden daha önce Fransa-İngiltere arasında savaş sonrası Ortadoğu'nun paylaşımıyla ilgili Sykes-Picout Antlaşması imzalanmıştı. Benzer şekilde içinde Filistin'in de yer aldığı, Şerif Hüseyin ve oğullarına devredilecek topraklar konusunda da sözler verilmişti. Aslında hangi tarafa olursa olsun söz verilen topraklar, o tarihte Osmanlı Devleti'ne aitti. İsrail'in kurulmasına giden yolda ilk dönemeç I. Siyonist Kongresi iken, ikincisinin de Balfour Deklarasyonu adı verilen gelişme olduğu söylenebilir. Çünkü bu gelişme Fransa gibi bir müttefike ve anlaşma yapılan Arap liderlerine rağmen, o günün dünyasının en güçlü ülkesi tarafından Siyonistlere verilen resmi bir ödül gibiydi.

I. Dünya Harbi Sonrasında Filistinli Yahudiler

I. Dünya Harbi sırasında Filistin'e yerleşmiş Yahudilerin bir kısmı İngiltere yanında gönüllü olarak savaşa katıldılar. Hatta Türklere karşı Çanakkale Cephesi'nde "Siyon Katır Birlikleri" kuruldu. Siyonistler teşvik ettikleri Yahudi gönüllülerini bölgeye intikal ettirip örgütlediler. İşte savaşta gönüllü savaşçı olan Yahudilerin çoğu savaş sonrası 1920'de kurulan Yahudi silahlı gücü Haganah'a da katıldılar. Yahudilerin savaş sırasında İngiltere'ye verdikleri destek, zamanla Filistin'de devlet kurma hedefine yaklaşımlarında önemli rol oynadı.

Savaşın sonlarına doğru Osmanlı kuvvetleri geri çekilirken İngilizler de Eylül 1918'e kadar Filistin'i ele geçirdiler. O dönemde toplam nüfusu 748.128 olan Filistin'in 618.528'i Müslüman, 58.728'i Yahudi, 70.429'u Hıristiyan idi. Bu bilgilere göre 1830'lu yıllardan itibaren bölgeye yapılan Yahudi göçlerine rağmen savaş sonrası Yahudi nüfusunun hala %5 civarında olması, Filistin'in gerçek sahiplerinin yüzyıllardır burada yaşayan Müslümanlar olduğu açıkça anlaşılabilir.

1920'de San Remo Konferansı ile, Şeria nehrinin doğusundaki topraklarla birlikte Filistin İngiliz mandasına verildi. Doğuda ise gene İngiliz mandası Transjordan (Ürdün) Emirliği kuruldu. İngiltere manda yönetimi 1922'de "Yahudi halkının Filistin'le tarihi bağları ve bu ülkede yeniden ulusal yurt edinmelerine hakları olduğunu tanıma" maddesini manda hukuku metnine işledi. Hatta dışardan bölgeye intikal edecek Yahudilerin toprak alımını kolaylaştıracak maddeler de eklendi.

1919-1923 arasında Rusya, Polonya ve Romanya'dan 35.000, 1924-1931 arasında Polonya'dan 88.000, 1932-1938 arasında Nazizm'in yükselişiyle Orta Avrupa'dan 215.000 kişi göç etti. 1920'de Yahudi Millî Fonunun yan unsuru Filistin Toprak Geliştirme Şirketinin de başlayan çabalarıyla sistemli toprak edinimi devletin oluşumuna kadar aralıksız devam etti.

21

I. Dünya Harbi Sonrası Filistin'de Yahudiler

Önceki bölümde Siyonistlere yakın İngiliz Hükümeti'nin, Yahudi bankerlerin de desteğini almak amacıyla Yahudilere Filistin'de yurt kurmayı vaat eden Balfour Deklarasyonu, I. Dünya Harbi sırasında ve hemen sonrasında Filistin'e Yahudi göçleri ile 1920 San Remo Konferansı'nda bölgede İngiliz manda yönetimi kurulması üzerinde duruldu. Bugün ise II. Dünya Harbi'ne doğru Filistin'deki gelişmelere yer verildi.

1. Dünya Harbi Sonrası Filistin Manda Yönetimi Yahudilerin Bölgeyi Yurt Edinmesi

İngiltere'nin Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de Yahudilere bir "millî yurt" sözü vermesi, Arapları hayal kırıklığına uğratmıştı. Ortadoğu'daki İngiliz ileri gelenleri ve casusları bu durumun sakıncaları için İngiliz Dışişlerini uyarmışlardı. Bunun üzerine İngiltere Arapları, Yahudiler ve Ermenilerle işbirliğine teşvik yoluna giderek, bu hareketin Araplara yarar sağlayacağını telkine çalışmıştı. Yahudiler lehine bu önemli gelişme Ortadoğu'daki Hıristiyan ve Müslümanlarda "Siyonistlerin zamanla Filistin ve Suriye'yi üstün zekâ ve ticari yetenekleriyle tamamen ele geçirebilecekleri" endişesi doğurmuştu. İngiltere'nin hesabı ise, kurulacak bu İngiltere yandaşı Yahudi devletin, Hindistan yolu üzerindeki Afrika, Asya ve Avrupa arasındaki jeostratejik önemi idi.

Milletler Cemiyeti Konseyinin 1922'deki İngiltere'nin Filistin Mandası kararında Kutsal Yerlerin durumu hakkında ortaya konan esaslar mevcuttu. Bunlar arasında Filistin'deki kutsal yerler, ibadet yerleri ve tüm bu yerler ile ilgili sorumluluklar da belirlenmişti. Buna göre, kutsal yerlerle ilgili mevcut hakların korunması ve bu bölgelere serbestçe girişin, kamu düzeninin ve istikrarın sağlanması gibi hususlar manda yöneticisi ülke tarafından üstlenilecekti.

SANREMO KONFERANSI (18-26 NISAN 1920)

Osmanlı devletini paylaşmada sorunlar çıkışı için Osmanlı ile yapılacak olan barış antlaşmasının yapılması geciktirildi.

İtalyan Devleti mensupları Sevri'nin taslağını yeniden hazırlamak için İtalya'nın Sanremo şehrinde toplandılar.

Osmanlı Devleti İsmailîsi Tefik Paşa "Devletimiz bu antlaşma ile savaşın çözümlenmesi için tek bir adım gibi gösterilmekte ve verilen maddeler çok ağır. Bu antlaşma Türk halkı için barış antlaşması değil ölüm fermanıdır! Bu antlaşmayı imzalamamıza olanak yok!" görüşünü savundu ve antlaşmayı reddetti.

Madde 14 ile Kutsal Yerlerle (Kudüs ve Beytüllahim) ilgili hak ve iddiaları incelemek ve belirlemek üzere bir komisyon atanacağı, Madde 15 ile Filistin'de oturanlar arasında ırk, din ve dil sebebiyle herhangi bir biçimde ayırım yapılmayacağı öngörülmüştü. Buna karşılık Madde 2 ve 6'ya göre, Manda yönetimindeki ülke, Musevi millî yurdunun kurulması için siyasi, idari ve ekonomik koşulları yerine getirmekle yükümlüydü. Bu son iki maddeye göre Musevilerin Filistin'e göçleri kolaylaştırılmaktaydı. "Palestine Land Development Company Ltd." adlı şirket de "Ulusal Yahudi Vakfı"na toprak satın alan kuruluşları destekliyordu.

Satın alınan topraklar korunmaları da sağlanarak yarı askeri yerleşim yerleri haline dönüştürülüyordu. Kibbutz adı verilen, yerleşim bölgelerinde özel bir "toplumcu tarım yerleşimi kendi kendine yeterlilik" esasları uygulanıyordu. 1920-1940 yılları arasında Arap sakinlerin terk ettiği yerlerde, Kibbutz'dan biraz farklı ve köy-çiftlik şeklinde, Moşav adlı belli bir ölçüde mülkiyet hakkının da bulunduğu kooperatifleşmeler de gerçekleştiriliyordu. Böylece Arapların bu topraklara geri dönmesine mani olunuyordu.

Toprakları gibi nüfusları da yıllar içinde artış gösteren Yahudiler, ülkenin güneyindeki Beerşeba yöresi bir yana bırakıldığında, 1930'lu yılların sonlarına doğru, Filistin topraklarının toplam %5'ni ve ekilebilir bölgelerin de %10'nunu satın almışlardı. Yahudi nüfusunda sadece 1928 yılındaki artış %28.7, 1934'te ise %25.9'du. 1922-1946 döneminde bölgedeki Yahudilerin nüfus artışı ortalama yılda %9'du.

"Tarihi anayurt" vaadiyle dünyanın dört bir yanından dalgalar halinde İngiltere'nin desteğiyle bölgeye göç eden Yahudi nüfusunun ve topraklarının artışı karşısında, kendi devletlerini kurma beklentisi içerisindeki Filistinli Araplar endişelenmişlerdi. Nüfus çoğunluğunu ve topraklarını kaybetme riski üzerine tepki göstermeye başladılar. Bu konuda Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni öne çıksa da Filistinli büyük Arap aileler arasındaki rekabet ve görüş ayrılıkları istenen etkiyi yaratamadı. Buna karşılık Dünya Siyonist Teşkilâtı ile Filistin'deki Yahudi Ajansı sıkı iş birliği içinde Filistin'de Yahudi nüfusunun ve Yahudi toprak mülkiyetinin gelişimini sürdürdü.

II. Dünya Harbine Doğru Filistin

Önceki bölümde 1920 tarihli San Remo Konferansı sonrası Filistin'de İngiliz manda yönetimi kurulması, bu dönemde Filistin'e bölge dışından göçler ile gene bu göçleri destekleyen kurumlar aracılığıyla Filistin'de toprak alımlarına, yeni yerleşim bölgelerinde Kibbutz ve Moşav adı verilen oluşumlara yer verildi. Bugün de II. Dünya Harbi öncesinde/sırasında silahlı/silahsız Siyonist örgütlenmeleri ile Arap karşı hareketleriyle ilgili gelişmeler ele alındı.

Filistin'de Yahudi Silahlanması ve Arapların Karşı Müdahaleleri

1920'lerde başlayan çatışmalarda Siyonistlerin korunması iddiasıyla kurulan Haganah adındaki silahlı örgüt, gücünü Filistin coğrafyasının tamamında yaydı. İlaveten bazı gizli örgütlenmeler de baş gösterdi. Bu örgütler içerisinde en dikkat çeken "Sosyalist Siyonizm"i temsil eden Haganah'dan 1931'de ayrılmak suretiyle yer altına geçen İrgun'dur. Siyonist hareket içerisinde azınlıkta kalsa da "Revizyonist Siyonizm" akımı olarak adlandırılan İrgun'un mimarı, bir zamanlar Çanakkale Cephesi'nde İngiltere yanında savaşa katılan, Rus Yahudilerinden Viladimir Jabotinsky idi. İrgun, silahlı eylemlerle oluşturulacak bir güçle bölgede bir Yahudi devletini gerçekleştirme hedefini esas almıştı.

Gizli Siyonist örgütlerin de faaliyetleri sonucu "Filistin" yönetimini giderek rahatsız eden sorunlar, 1936'da İngiltere'de Kraliyet Komisyonu'nun en önemli konusu haline gelmişti. Bölgede Filistinliler (Araplar) ile Yahudiler arasında giderek artan sorunu önlemek Filistin'in iki gruba bölünmesi kararı alındı ise de bu karar, ne Araplar ne de Siyonistlerce kabul edilmedi. Bu fikrin kamuoyuna duyurulmasıyla birlikte İrgun örgütünün mimarı Jabotinsky gibi bölge dışından gelen Siyonist liderler itiraz ederek, paylaşımı öneren bu düşünceyi pek sevmeyenler. Öte yandan, Jabotinsky kadar katı ve fanatik düşünmeyen ve yakın gelecekteki devletin kurucusu, Siyonist liderlerden David Ben Gurion, Haziran 1938 ayında Yahudi Ajansı'na verdiği demeçte bu fikri desteklemiş, hatta bu yönde bir anayasayı yapabileceklerini, daha sonra da devleti kurarak genişlemeyi sağlayabileceklerini ifade etmişti.

1940 yılına gelindiğinde Jabotinsky'nin eylemlerini dahi yetersiz bulan Avraham Stern önderliğindeki daha muhafazakarlar İrgun'dan ayrılarak Stern örgütü çatısı altında toplandılar. II. Dünya Savaşı'na kadar geçen süreçte Filistin topraklarında yaşanan durum karşılıklı silahlanma, bunun doğurduğu şiddet hareketleri ve ayaklanmalarla huzursuzluk ve can kaybında artışlar kaydedildi. Siyonistlerin sürekli kazandıkları bu ortamda İngiltere, Araplara karşı ise sadece yatıştırıcı çözüm arayışları içerisindeydi. Ancak bu

Viladimir Jabotinsky

Irgun Örgütü

yüzeysel çabaların artan çatışma ve karmaşayı ortadan kaldırma da başarılı olamadığı görülebiliyordu. İngiltere özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında nüfus dengesini ciddi şekilde bozacağı gerekçesiyle Yahudi göçünü engellemeye meyletmiş, ancak bu durum Yahudi milis örgütlerinin şiddeti ve tepkisiyle karşılanmıştı.

Filistinli Araplar da Siyonistlerin Filistin'e yerleşmelerini önlemek amacıyla uğraş verdiler. Osmanlı yönetiminde subaylık yapan, Teşkilat-ı Mahsus'a görev alan ve 1921'de Kudüs Müftüsü de olan ve önceki bölümde adı geçen Emin el-Hüseyni lider olarak öne çıkmıştı. Şubat 1919'da toplanan I. Filistin Ulusal Kongresi'nde "Filistin'in Suriye ile birleşmesi, İngilizlere karşı mücadele ve Siyonizm karşıtı kararları alındı. Nazi iktidarıyla Almanya'ya yaklaşan el-Hüseyni, 1936'da Filistin'deki büyük Arap isyanında liderlik edip, Yahudilere toprak satışı ile Yahudi göçünü önlemeye çalıştı. İngilizlerin baskısı üzerine 1937'de Lübnan'a kaçtı. II. Dünya Harbi sırasında Berlin'e intikalle Adolf Hitler ile de görüşerek Yahudilerin Filistin'den atılması için destek talebinde bulundu. Mayıs 1945'e kadar burada kalan el-Hüseyni Arapları, Yahudi ve İngilizlere karşı ayaklanmaya çağırın bildirimler dağıttı. Bu süre içerisinde Nazizm'e sempati duymadığı gibi Nazilerin işgal ettiği ülkelerden Filistin'e Yahudi göçünü de engellemeye çalışmıştı. Ancak çabaları, büyük devletlerin desteğini alan Siyonistleri önlemeye yetmedi.

II. Dünya Harbi'nde ve Sonrasında Filistin

Önceki bölümde I. Dünya Harbi öncesinde Filistin'e yerleşen Siyonistlerin silahlı olanlar da dahil kurdukları örgütlere, İngiltere'nin bölgeyi ikiye ayırma düşüncesine ve Filistinli Arapların da bilhassa Kudüs Müftüsü el-Hüseyni'nin liderliğinde Yahudilere karşı mücadelesi ele alınmıştı. Bugün ise II. Dünya Harbi sırasında Siyonist faaliyetler ile harbin sonunda Filistin'in paylaşımı konuları üzerinde duruldu.

II. Dünya Harbi ve Siyonistler

ABD'nin Biltmore şehrinde Mayıs 1942'de "Olağanüstü Siyonizm Kongresi" yapıldı. Biltmore Programı'na göre Siyonizm'in devlet talebi resmileştirilirken, ilişkilerin bozulduğu İngiltere yerine Siyonist hareketin desteği için ABD'ye yaklaşıldı. Bu arada II. Dünya Harbi öncesinde ve sonrasında da Filistin'e Yahudi göçleri de devam etti. Çünkü Almanya'da Hitler ve Nazizm, Yahudilere tarihin en acımasız soykırımını yaşatmaktaydı. Almanya'ya ilaveten, işgal ettiği ülkelerdeki Yahudiler de aynı akibete uğruyorlardı. 1933-1945 arasında milyonlarca Yahudi'nin katledildiği Almanya'dan kaçabilenlerin bir kısmı Filistin'e yerleşmişti.

II. Dünya Savaşı bittiğinde önceki Milletler Cemiyeti yerine artık Birleşmiş Milletler (BM) vardı. Savaş sonrasında egemen güçlerden biri olarak sahneye çıkan ABD, Ortadoğu'da beliren çıkarlar ile Siyonist liderlerin bilinçli çabaları sonucunda Yahudi meselesine eğilmeye başlamış, İngiltere'yle limonileşen Siyonistler de ABD'yle birlikte yürüyorlardı.

II. Dünya Harbi Sonrası Filistin'in Paylaşım Sürecinde Yaşanan Sıkıntılar

Savaş sonunda İngiltere ve Fransa'nın manda yönetimi altındaki Ürdün, Suriye ve Lübnan gibi ülkeler bağımsızlıklarını kazanmış, emperyal ülkeler en azından askerlerini Ortadoğu'dan çekme kararı almışlardı. Ancak dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş şekilde dışarıdan getirilen Yahudilerin yerleştiği ve bölgenin yerlilerini dışarı atmayı öngören Filistin'de bunu gerçekleştirmek pek

de kolay değildi. Araplara karşı tedhiş hareketleri giderek artarken, Araplar da karşılık vermeye çalışıyorlardı.

1946'da sıkıyönetim ve ilgili savunma kanunlarını Filistin'de uygulamaya başlayan İngiltere, kitle halinde Yahudi göçüyle sebebiyet verdiği sorunu çözemedince 18 Şubat 1947'de, Arapların ve Yahudilerin kendi devletlerini kurmak istediklerini, yapılan hiçbir öneriyi yaklaşmadıklarını ve Filistin'de taraflar arasındaki sorunu çözemediğini ifadeyle, çözümün BM yargı yöntemiyle sonuçlanması için de BM'ye havale edildiğini ilan etti. 15 Mayıs 1947'de kurulan "Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komisyonu" filen Filistin'de yapılan çalışmalar sonunda 1 Eylül 1947'de Filistin Raporu'nu tamamladı.

Raporda, oy birliğiyle benimsenen bir ilkeler demeti, oy çokluğuyla kabul edilen bir "Çoğunluk Planı" ve birkaç üyenin desteklediği diğer bir "Azınlık Planı" vardı. Oy birliği ile alınan kararda manda yönetiminin derhal sona erdirilerek Filistin'in bağımsızlığının ilanı isteniyordu. "Çoğunluk Planı"na göre, bağımsız Filistin Devleti, Arap ve Yahudi devletleri şeklinde ikiye bölünecek, aralarında ekonomik birlik bulunacak, Kudüs uluslararası denetime tabi tutulacaktı.

"Azınlık Planı"na göre ise, Kudüs'ün başkent olacağı bir Arap ve Yahudi Federe devleti kurulması öngörülmekteydi. Bu plan Araplar tarafından kabul görmedi. Zira Filistin'de bağımsız bir Arap devleti kurulmasını isterken taksim fikrine de kesinlikle karşıydılar.

BM Genel Kurulu ise Siyonistlerin lehine ve her iki toplumu da ayrı bölgelere ayırarak, "taksim etmek" yolunu seçti. Plan, İngiltere'nin Filistin'den çekilmesini isteyen ABD ve Sovyetler Birliği'nin ortak desteği ile 29 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edildi. Buna göre Filistin, öngörülen bir milletlerarası statü ile Kudüs ve çevresi hariç tutularak yedi kısma ayrıldı; üçer bölge Araplara ve Yahudilere, Yafa ise Yahudi bölgesinde kalmış ayrı bir parça olarak yine Araplara taksim edildi. Oranlamaya bakıldığında bu, Filistin topraklarının yarısından fazlasının (%56,4) %31'lik nüfusa sahip Yahudilere verilmesi demektir.

24

Bağımsızlık İlanı ve Arap-İsrail Çatışmaları

Önceki bölümde II. Dünya Harbi sırasında Siyonizm'in ABD'ye yansıması ve harbin sonunda Filistin'de Siyonist örgütlerin ağırlıklı çatışmaları sonucunda işin içinden çıkamayan İngiltere'nin sorunu BM'ye götürmesinden bahsedilmişti. Bugün ise İngiltere'nin bölgeden çekilmesi ve İsrail'in bağımsızlık ilanı sonrası gelişmeler ele alındı.

İngiltere Filistin'den Çekilirken İsrail'in Bağımsızlık İlanı ve Arap-İsrail Çatışmaları

Mart 1948 ayı içinde ilk kez 27 Yahudi uçağı da çatışmalara katıldı. Nisan 1948 başlarında Arap Milli Muhafızlarının Lideri Abdülkadir Huseyni öldürüldü. Haganah'ın yardımıyla bazı yerleşim yerleri Araplardan alınırken, Irgun örgütü de terörle Arap sakinleri sindirmeye çalışıyordu. Giderek şiddeti artan terörle yerleşim yeri kurulması planlanan bölgelerdeki Arapları kaçırtan Siyonistlerin en vahşi hareketlerinden biri de, 250'den fazla sivilin katıldığı 9 Nisan 1948 tarihli Deir Yasin katliamıdır. 15 Nisan'dan itibaren Araplar da karşı saldırı hazırlıklarına başladılar. Ancak aynı gün Haganah, Fevzi el-Kavakçı komutasındaki Arap kuvvetlerine saldırınca Araplar savunmaya geçtiler. Ardından Tiberias'ı ve İngilizlerin boşalttığı bölgeleri de ele geçiren Haganah, Mayıs ayı başlarında, Yafa'ya da hakim oldu.

Taraflar arasındaki çatışmayı sonlandırmakta beceriksiz kalan, Filistin'deki manda yönetiminin 15 Mayıs 1948'de bütünüyle sonlandıracağına açıklayan İngiltere, 14 Mayıs'ta da Filistin'deki son askerlerini de çekti. Aynı gün Haganah Akka'yı da ele geçirmiş, Araplar şehri boşaltmaya zorlanmış ve tüm yollar zoraki göçe boyun eğen Arap halkıyla dolmuştu.

14 Mayıs 1948 günü öğleden sonra, Tel Aviv'de David Ben-Gurion İsrail devletinin kurulduğunu ilan etti. İlan edilen yeni devletin bildirisinde devletin, Yahudilerin tabii ve tarihi haklarına dayanılarak kurulduğu iddia ediliyordu. Yani devlet, Siyonist propagandalarında vurgulanan şekilde, Kitâb-ı Mukaddes'de dayandırıldığı ileri sürülen "vaat edilmiş topraklar"da kurulmuştu.

Bağımsızlığını ilanından 11 dakika sonra ABD tarafından tanınan İsrail, üç gün sonra da Sovyetler Birliği tarafından tanındı. Bu ilan üzerine ilk Arap-İsrail çatışmaları başladı. Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak kuvvetleri Filistin'e girdiler. Sayıca üstün olsalar da tecrübe ve koordinasyon yoksunu Arap kuvvetleri İsrail'e karşı önemli bir başarı sağlayamadılar.

Bu ilk çatışmadan sonra İsrail ile Arap ülkeleri arasında ilki Süveyş Krizi sebebiyle olmak üzere, 1967'de "Altı Gün Savaşları", 1973'te ise "Yom Kippur Savaşı" yaşandı. Bu savaşları takiben Bekaa Vadisi'nde Filistin

Kurtuluş Ordusu (FKÖ)'yü barındırdığı gerekçesiyle İsrail'in 1982'de Lübnan işgali ile devam etti. Daha sonra diğer Arap ülkeleriyle İsrail arasında doğrudan savaş çıkmasa da İsrail hava kuvvetleri zaman zaman Suriye ve Lübnan'a karşı hareket yapmayı sürdürdü.

Süveyş Krizi ve İsrail

İsrail'in kuruluşunun ardından 1952'de Mısır'da Cemal Abdülnasır'ın içinde bulunduğu "Pan-Arapçı" grup Kral Faruk'u

devirerek iktidara geldi. Bir süre sonra Mısır topraklarında olduğu için millileştirmek istedikleri Süveyş Kanalı üzerine kriz patlak verdi. Krizin çözümü için BM'nin tayin ettiği ve Türkiye'nin de bulunduğu 22 ülke Ağustos 1956'da Londra'da toplandı ve ABD'nin, kanalın "hiçbir sınırlandırmaya tabi tutulmadan serbestçe kullanılması" ile Mısır için makul ölçüde gelir getirmesi önerisi Sovyetler Birliği tarafından "Kanalın millileştirilmesi Mısır'ın egemenlik hakkı olduğu" gerekçe gösterildiğinden kabul görmedi.

İkinci Londra konferansında da sonuç alınamayınca İngiltere konuyu BM Güvenlik Konseyi'ne götürdü ama yine sonuç alınmadı. Ekim ayı sonunda İsrail, Mısır'a saldırdı. İsrail'i İngiliz ve Fransız kuvvetleri izlediler. ABD ile Sovyetler Birliği'nin saldırgan olmakla suçladığı iki ülke uluslararası baskılar karşısında Aralık 1956 başlarında Mısır'dan çekileceklerini bildirdiler. İsrail de işgal ettiği Sina Yarımadası'ndan geri çekildi ve Süveyş Kanalı millileştirildi.

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

25

Arap-İsrail Savaşları

Önceki bölümde İsrail'in bağımsızlık ilanı, İngiltere'nin Filistin'den ayrılması ve bu arada İsrail ile Arap ülkeleriyle ilk çatışması, ardından İsrail'in de katıldığı Süveyş Krizi üzerinde duruldu. Bugün 1967 "Altı Gün Savaşları" ve Filistinli direniş grupları ele alındı.

1967 Tarihli Arap-İsrail Savaşları "Altı Gün Savaşları"

1966 yılında bir darbe ile Suriye'de yönetimi ele geçiren Yeni Baasçılar İsrail sınırında olay çıkartırken, ayrıca Nasır'ı "İsrail'e karşı yumuşak davranmakla suçuyorlardı. El Fetih de İsrail topraklarına saldırılara başlayınca İsrail konuyu BM Güvenlik Konseyi'ne götürmüştü ancak, Sovyetlerin vetosuyla karar çıkmamıştı. Ardından Suriye ile Mısır savunma antlaşması imzalandı. İsrail de el-Fetih'in saldırılarına en ağır silahlarla ve misliyle karşılık veriyordu.

Suriye-İsrail ve Ürdün-İsrail gerginliği 1967 Nisan ayına kadar tırmanışını sürdürmüştü, Nisan 1967 içerisinde bir hava muharebesi sırasında İsrail uçakları altı Suriye uçağını düşürmüştü. Aynı dönemde Nasır, İsrail'in Suriye'ye saldırmak üzere olduğuna dair raporları ileri sürerek, 1956 Süveyş Savaşı sonrasında Mısır-İsrail sınırına yerleştirilen güçlerin çekilmesini BM'den istedi. İstek yerine getirilmeyince Akabe Körfezi'ni İsrail gemilerine kapattı. Gerilim tırmanırken Ürdün, Suriye ve Mısır arasında bir askeri anlaşma imzalandı. 5 Haziran 1967'de Mısır'a taarruz eden İsrail, Mısır Hava Kuvvetlerini imha etti, devamında Sina Yarımadası'nı, Süveyş Kanalı'nı, Kudüs'ü, Ürdün'ün Filistin kesimini ve Suriye'nin güneyindeki Golan Tepelerini işgal etti. Uzun vadede İsrail Gazze, Kudüs ve Ürdün'ün batı yakasını işgal ettiği topraklara kattı. Sürgündeki ve İsrail'deki Filistinlilerin sayısı arttı. Arap devletlerine silahları veren, askerleri eğiten Sovyetler de kaybetmiş gibiydi. Savaşta Irak, Suudi Arabistan, Sudan, Tunus, Fas ve Cezayir de savaşan Arap ülkelerini asker ve silah yardımıyla desteklemişlerdi.

İsrail'in ilk başbakanı Ben Gurion, Kudüs dışındaki işgal edilen Filistin topraklarını elde tutmanın Yahudi devletini yok oluşa götürebilecek kadar bozabileceği uyarısıyla Filistin topraklarının, barış anlaşması olsa da olmasa da geri verilmesi gerektiğini savundu.

Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Çağlayangil BM'de Türk Hükümetinin, kuvvete başvurularak toprak kazanılmasını kabul edemeyeceğini açıklamış, BM Güvenlik Konseyinde Türkiye'nin bu görüşü kabul gördü ve BM'nin 242 sayılı Kararı'yla

İsrail'in bu savaşta işgal ettiği tüm topraklardan çekilmesi istendi. Başlangıçta bu kararı kabul eden İsrail, özellikle 1878 Tarihli Camp David Antlaşması'nın ardından giderek sözünden caydı. İsraili dindar kesim zaferin Tanrı tarafından bahşedilmiş bir mucize olduğuna inanırken, laik İsraililer de anın heyecanına kapılarak "Tanrının Yahudi halkına hediyesi bırakılmaz!" diye düşündüler.

FKÖ'de Strateji Değişikliği

1948-1967 döneminde kaybettikleri toprakları yeniden kazanabilmek için Arap ülkelerinin İsrail üzerinde oynayacakları etkilere bel bağlayan Filistinliler, Altı Gün Savaşı'nda Arap devletlerinin İsrail karşısında net bir şekilde kaybetmeleri üzerine, "Filistin'in kurtuluşunun sadece Filistinlilerin çabaları sonucu olabileceği" kararına vardılar. Bu arada Filistinliler, evvelce Arap ülkelerince verilen desteğin yetersizliği ile kendi askeri örgütlenmelerinin oldukça zayıf olduğu sonucuna vardılar.

Direniş grupları arasında el-Fetih'in Lideri Arafat tüm grupları başkanlığında toplamaya çalışıyor, ama başaramıyordu. Bu sıkıntılar sebebiyle ortak stratejiler oluşturulamıyor ve lüzumsuz gayret sarfı ortaya çıkıyordu. El-Fetih dışında Georges Habbash'ın "Filistin Halk Kurtuluş Cephesi" ve "Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Halk Cephesi" diğer etkili örgütlerdi. 1969-1970 yıllarında sivil İsrail uçaklarına baskınlar düzenleyen ve uçakları kaçıranlar genelde Filistin Halk Kurtuluş Cephesi üyeleriydiler. Bu arada Filistinli direnişçiler din, mezhep ayrılığı gözetmeyen, demokratik Filistin'de Müslüman, Hıristiyan ve Musevilerin birlikte ve eşit haklara sahip olarak yaşaması ortak politikasını da esas almışlardı.

Yaser Arafat'ın Ürdün'deki El Fetih üyeleri arasında elinde bir kalaşnikofla görüldüğü bir kare

FKÖ (FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ) FLAMASI

26

Yom Kippur Savaşı ve Petrol Krizi

Önceki bölümde Altı Gün Savaşları, BM Güvenlik Konseyi'nin 242 Sayılı Kararı ve Filistinli direnişçilerden bahsedildi. Bugün Filistinli direnişçiler ve 1973 Yom Kippur Savaşı ele alındı.

1969'dan itibaren el-Fetih'in artan gücü ile yerleştiği Lübnan üzerinden Filistin'e yaptığı gerilla eylemlerini İsrail'in misillemeleri izleyince, durumdan rahatsız olan Lübnan ile FKÖ'nün arası limonileşti. Aynı yıl Mısır'ın arabuluculuğuyla taraflar uzlaştırıldı. Buna göre FKÖ'nün Güney Lübnan'da serbestçe hareket edebileceği sınırlar belirlendi. Filistinli gerillalar 1970 yılı içinde Ürdün'de de üstünlük kurma gayreti görülünce Ürdün - FKÖ ilişkileri de geriliyordu. "Ürdün İç Savaşı" denilecek kadar ciddi çatışmaların cereyana geldiği bu dönemde otoritesini ortaya koyan Ürdün, Filistinli grupların hareket serbestliğine son verdi.

1973 Arap-İsrail Savaşı veya Yom Kippur Savaşı - 1973 Petrol Krizi

Mısır'da Nasır sonrası Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın yeni dış politika arayışlarının sürdüğü, Suriye'de Hafız Esad'ın millileştirme hareketlerini yoğunlaştırıp müşterek ve koordineli bir Arap kuvveti oluşturmaya çalıştığı dönemde, İsrail de Filistinli gerillaların saldırılarına karşı odaklanmıştı.

Gerilimin sürdüğü 6 Ekim 1973 günü Mısır kuvvetleri Süveyş Kanalı'nı geçerek sürpriz bir taarruz başlattı. Aynı gün Suriye kuvvetleri de Golan Tepelerine taarruz etti. İsrail'i Müslümanların kutsal Ramazan ayında, Yahudilerin ise gene kutsal bir ayı olan Yom Kippur sırasında gafil avlayan ve tarihe "Yom Kippur Savaşı" olarak geçen bu savaşın aslında sürpriz olması da şaşırtıcı idi. Zira, Suriye'nin Golan Tepelerine yakın bölgede evvelce başlatmış olduğu tatbikat henüz savaşın çıkışından bir gün önce, 5 Ekim 1973'te sona ermişti.

Yom Kippur Savaşı sırasında sadece iki Arap ülkesi, yani Mısır ve Suriye taarruz eden taraf olarak gözüke de, aslında Irak'ın üç tümeni ve üç uçak filosu, Fas'ın 1.800 kişilik bir kuvveti de Suriye kuvvetlerinin yanında savaşa katılmıştı. Keza, Suudi Arabistan'ın küçük bir kuvveti ve Ürdün'ün iki zırhlı tümeni de Arap kuvvetlerini takviye için düşünülmüştü. Bu savaşta Arapların hedefi İsrail'i bulunduğu coğrafyadan silmek yerine, 1967

Altı Gün Savaşı sırasında kaybedilen toprakları geri almak ve yitirilen prestijlerini yeniden kazanmaktı.

Başlangıçta kuzeyde Suriye, güneyde Mısır kuvvetleri önemli başarılar elde ederek, neredeyse 1967 öncesi sınırlarına kavuşmuşsa da yeniden inisiyatifi ele alan İsrail kuvvetleri 17 Ekim'de Suriye cephesinde 1967 savaşının sonundaki konumuna dayanmış ve ardından da çatışmalar durmuştu. Suriye kuvvetlerini geri püskürten İsrail, burada tasarruf ettiği kuvvetlerini Sina'daki Mısır kuvvetlerine karşı kullanmak üzere güneye kaydırmış, hatta bazı kuvvetlerini Mısır topraklarına geçirerek Mısır 3'ncü Ordusu'nu arkadan çevirmişti.

Savaşla ilgili bu gelişmeler yaşanırken 22 Ekim'de BM Güvenlik Konseyi'nin 338 sayılı kararı ile taraflar ateşkes davet edilmiş, Araplara ödün niteliği taşıyan ve 1967'de İsrail'in işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini öngören 242 sayılı karara da derhal uyulması istenmişti. Ateşkes sağlanır gibi iken, Mısır 23 Ekim'de çarpışmaları yeniden başlatmış, bunun üzerine ABD ve Sovyetler Birliği karşı karşıya gelmiş, gerginlik ayrı bir sahaya yayılarak tırmanmıştı.

Sovyetler Birliği, 10 Ekim'den itibaren Mısır ve Suriye'ye yoğun silah ve teçhizat desteği yaparken, ABD de 13 Ekim'den itibaren İsrail'e benzer silah desteği yapıyordu. Bu iki süper gücün arasındaki gerginliğin ardından, BM Güvenlik Konseyi taraflar arasında BM kuvvetlerinin konulmasına ilişkin 340 sayılı kararı 25 Ekim'de kabul etti. Böylelikle İsrail'in kuruluşundan itibaren dördüncü kez yaşanan bu Arap-İsrail savaşı da sona ermişti. Barış mı?

ABD ve bazı Avrupa ülkelerinin savaş sırasında İsrail'e silah desteği üzerine Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliği (OAPEC) ABD ve savaşta İsrail'den yana tavır sergileyen ülkelere petrol ihracını durdurdu ve petrol fiyatlarını yükseltti. Bir süre sonra ambargo kaldırıldı da petrol fiyatlarındaki yükseliş devam etti ancak, bunlar İsrail'i durdurmaya yetmedi.

27

Lübnan Savaşı ve FKÖ'nün Tunus Sürgünü

Önceki bölümde Yom Kippur Savaşı ve petrol krizi ele alınmıştı. Bugün Camp David Anlaşması, İsrail'in Lübnan İşgali, FKÖ'nün Lübnan'dan sürülmesi ve İlk İntifada ele alındı.

Savaşın ardından Sovyet askerlerini ülkeden kovarak Mısır Lideri Sedat, ABD Başkanı Carter'ın gözetiminde 17 Eylül 1978'de Camp David'te İsrail Başbakanı Menahem Begin'le anlaşma imzaladı. İsrail'i tanıyan Mısır, Sina yarımadasını geri aldı. İsrail gemilerinin Süveyş'ten geçişi serbest bırakılacaktı. Bu gelişmeye kızan Arap ülkeleri, Mısır'ı Arap Birliği'nden çıkardılar.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

Lübnan'ın İşgali ve FKÖ'nün Tunus Sürgünü

Daha önceleri "Ortadoğu'nun Paris'i" olarak bilinen Lübnan, Nisan 1975'te Falanjist lider Beşir Cemayel'e ait grubun mültecileri taşıyan bir otobüsteki 27 kişiyi öldürmesi üzerine siyasi tarih literatürüne "Lübnanlaşma" adı verilecek kadar karışık bir iç savaşa girdi. Bu kriz sırasında Mart 1978'de İsrail 25.000 asker ve savaş uçaklarıyla %10'unu işgal ettiği Lübnan'ın Sur şehrindeki Raşidiyye, Burç eş-Şimali ve el-Bass mülteci kamplarına saldırarak 1.168 kişiyi katletti. Yüzlerce evin, yolların ve köprülerin tahrip edildiği Güney Lübnan'da İsrail kuvvetleri Litani nehrine kadar ilerleyince 285.000 Güney Lübnanlı Beyrut'un kenar mahallelerine göç ettiler. Ne zaman ki BM'nin 7.000 kişilik barış gücü UNIFIL bölgeye intikal etti, ardından İsrail kuvvetleri üç ay içerisinde geri çekildi. Bu kargaşa sırasında Suriye kuvvetleri de Lübnan'a girmişler ve Bekaa Vadisi dahil bazı yerleri kontrol altında tutmaya başlamışlardı.

Hizbullah Örgütünün Flaması

Bu karışık ortamda daha önce Lübnan'ı mesken tutan 300.000 Filistinli mülteci ve 5.000-7.000 arasında FKÖ dahil Filistinli gruplar vardı. Bekaa'da üslenen Filistinli gruplar, eğitim merkezi haline getirdiği bu bölgeden zaman zaman çıkarak İsrail'e gerilla taktikleri ile saldırılar düzenlemekteydiler. Haziran 1982'de Abu Nidal'ın silahlı grubunun İsrail'in Londra Büyükelçisi Shlomo Argov'a suikast girişimi üzerine İsrail kuvvetleri, "Galilee Barış Harekati" ile 6 Haziran'da güneyden girdikleri Lübnan'ı işgale başladılar. İsrail'in hedefinde FKÖ'yü askeri, siyasi ve sosyal açıdan çökertmek yanında, Lübnan'da başında İsrail'e yakın Beşir Cemayel'in bulunduğu bir hükümetin kurulması ve Suriye kuvvetlerini Lübnan'dan çıkartmak vardı. Bu çatışmada Arap - İsrail savaşları kronolojisine göre İsrail ile Filistin kuvvetleri ilk kez bir cephede karşılıklı çatışmaya giriyorlardı.

Filistinliler her ne kadar bir süre direnmeye çalıştılar ise de sayısal, teknoloji, lojistik destek üstünlüğüne sahip İsrail kuvvetlerinin yetişmiş insan gücü karşısında dayanamadılar. Batı Beyrut'u iki ay süreyle karadan, denizden ve havadan abluka altında tutan İsrail su, gıda ve elektrik verilmeyen şehirde hayatı adeta zehir etmişti. Güçten yoksun Lübnan ve diğer Arap ülkeleri çatışmalara dâhil olmadığından FKÖ ve Filistinli mülteciler tek başlarına kalmışlardı. Sivil ölümlerin artışı üzerine BM koordinesinde ara buluculuk girişimleri ve İsrail kamuoyunda operasyona karşı yoğunlaşan eleştiriler sebebiyle varılan ateşkesle Eylül 1982 başlarında FKÖ Lideri Arafat ve Filistinli gerillalar Tunus'a sürüldüler. 19 bin Filistinli ve Lübnanlının öldüğü, 30 bin kişinin yaralandığı bu savaşta bazı mülteci kampları tamamen yıkıldı. Silahlı Filistinlilerin terk etmesinin ardından İsrail'in tarihe geçen bir katliamı daha yaşandı.

İsrail, Lübnan'dan çekilse de Arafat'ın otoritesinden yoksun Filistinlilerin kendi aralarında ve bölgedeki Şiilerle çatışmaları da çok kanlı geçti. İsrail, FKÖ ve militanları Lübnan'dan uzaklaştırmış ancak gelecekteki amansız düşmanı Hizbullah'ın kuruluşuna da imkan vermişti.

Birinci İntifada ve Filistin

Aralık 1987'de Cibaliye mülteci kampında İsrail ordusuna ait bir aracın çarptığı Filistinlilerin ölümünün kasıtlı olduğu düşüncesi geniş kitlelerde hızla yayılınca kitlesel gösteriler başladı. "Genel grev, İsrail'in hakimiyetindeki noktalarda sivil itaatsizlik, vergi vermeme, İsrail ürünlerini boykot, grafiti ve barikatlarla İsrail ordusuna karşı direnme, İsrail devlet kurumlarına taş ve yanıcı maddelerle saldırı gibi eylemlerle gerçekleştirildi.

28

İntifada ve Ortadoğu'da Yoğun Değişimler

Önceki bölümde Lübnan'dan FKÖ ve Arafat'ın Tunus'a sürülmesi ve Birinci İntifada'nın çıkışından söz edildi. Bugün İntifadanın devamı ve bölgesel/küresel gelişmeler ele alındı.

Birinci İntifada'ya Devam

İsrail, intifadayı önlemek amacıyla önlemler almaya çalışsa da başarılı olamadı. Aksine göstericilere karşı gerçek mermi kullanılması sebebiyle ölen Filistinli sayısının çokluğu, direnişi daha da artırdı. Bu "Birinci İntifada" sırasında eylemler bir kişi ya da bir merkezden verilen işaretlerle başlamamış, aksine insanlarda "meydana gelen sıkışmanın kendiliğinden dışa vurumu" şeklinde gelişerek sürmüştü. İntifadanın ilerleyen döneminde FKÖ koordine için gayret sarf etmiş ama lider kadro Tunus'ta olduğu için etkili olamamıştı. Bu arada Şeyh Ahmet Yasin liderliğindeki HAMAS sahneye çıkmıştı. Ayaklanma, soğuk savaşın sona erdiği dönemde birlikte 1991'de şiddetini azaltırken, 1993'te imzalanan Oslo Süreci ile sona ermişti.

*Muhammed Rıza Pehlevi***1980'li Yıllarda Bölgesel ve Küresel Önemli Gelişmeler ve Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi**

Henüz daha İsrail'in 1982'de Lübnan işgali başlamadan önce Ortadoğu'da çok önemli gelişmeler yaşanmıştı. Bunlardan ilki Ocak 1979'da yaşanan İran İslam Devrimi idi İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'nin yarı sömürge rejimi 1977 yılı sonlarından itibaren geniş

kitlelerce tepki görmeye başladı. Aralık 1978'de ise ülke çapında kontrolü ele aldığı görülen muhalefet, 16 Ocak 1979'da Şah ve ailesinin sürgüne gitmesiyle sonuçlanan bir süreci yönetti.

Başlangıçta radikal Şiiiler ile Marksistlerin işbirliği içerisindeki bu hareket, 1 Şubat 1979'da Fransa'da sürgünde bulunan Ayetullah Humeyni'nin Tahran'a intikaliyle "İran İslam Devrimi"ni gerçekleştirdi. Şah yanlısı üst düzey bürokrat, komutan, subay ve savaş uçağı pilotları da ülkeyi terk ettiler. Humeyni, ülkenin son sözünü söyleyen ruhani lideri olurken, Cumhurbaşkanlığını da seçimlerde %79'luk oy alan Marksistlerin adayı Beni Sadr kazandı.

Ancak zamanla "Öküz öldü, ortaklık bozuldu!" ve bir yıl sonra Beni Sadr ile Marksistler yönetimden ve ülkeden kaçmak mecburiyetinde kaldılar.

1980'de ise, daha önce 1978'de Sünni Baas Partisi liderliğine getirilen Saddam Hüseyin, İran'ı "Şii rejimini ihraç etmeye çalıştığı" gerekçesiyle itham ederek İran'a girdi. İran-İrak savaşı 1987'de, hemen hemen sınırlarda hiçbir değişiklik olmaksızın, ama Irak'ın tazminat ödemesi koşuluyla sona erdi.

Bir diğer önemli olay Afganistan'ın Aralık 1979'da Sovyet askerleri tarafından işgal edilmesi idi. Sovyet işgaline son vermek amacıyla Suudi Arabistan ve ABD'nin gayret ve destekleriyle Afganistan'a komşu Pakistan sınırında mücahit medreseleri kuruldu. Burada yetişen "Talebeler", Taliban adıyla Afganistan'da Sovyet askerlerine karşı mücadele ederek, Çin'in de verdiği destekle 1989'da muratlarına erdiler. Artık çöküş süreci yaşayan Sovyetler, Afganistan'daki 1989'da askerlerini çektiler. Daha sonra bir süre kararsızlıkların yaşandığı Afganistan'da 1994 yılı ortalarına doğru radikalleştiği daha iyi seçilen Taliban yönetimi devraldı. Bu arada Suudi Arabistan'dan bölgeye gelen Vehhabi asıllı Bin-Ladin de 1988'de daha sonraları adı sıkça duyulacak olan el-Kaide adlı terör örgütünü kurdu.

1990 yılı yazında Saddam Hüseyin, Irak kuvvetlerini Kuveyt'e sokarak işgal etti. Gerekçesi, Kuveyt'in Osmanlı Devleti döneminde Irak coğrafyasına ait olmasıydı. Aslında İran-İrak Savaşı sebebiyle milyarlarca kaynak ve prestij kaybı, Saddam'a ülkesini sudan bahanelerle yeni bir maceraya sürüklemişti. Bu arada Kuveyt'te bulunan oldukça çok sayıdaki Filistinliler de Saddam'ın yanında yer almışlardı. Irak'ın BM üyesi bir ülkeyi işgali üzerine başını ABD'nin çektiği Avrupa ağırlıklı koalisyon Suudi Arabistan'da yığıldı ve 1991 başlarında ABD, İngiltere, Fransa, Suudi Arabistan, Suriye, Mısır gibi 28 devletten oluşan koalisyon "Çöl Fırtınası" hareketiyle Kuveyt'i kurtardı. Aynı yıllarda Sovyetler Birliği ve Varşova Paketi da yıkılma sürecine girmiş, ardından da soğuk savaş sona ermişti.

Irak, Kuveyt'i işgal etti**Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?**

29

Oslo Süreci Öncesi ve Sonrası Gelişmeler

Önceki bölümde Birinci İntifada'nın devamı ile Filistin-İsrail sorununu etkileyen bölgesel ve küresel gelişmelerden bahsedildi. Bugün

ise Oslo Süreci ve normalleşme çabaları ele alındı.

Oslo Süreci, İsrail-Filistin İlişkilerinde Normalleşme Çabaları

Tunus'a sürgün giden FKÖ Lideri Arafat, Arap ülkeleriyle bir dizi görüşmenin ardından, Kasım 1988'de "Filistin devletinin kurulduğu"nu ilan etti. Bu sonuçla Filistinliler o güne kadar savundukları "Filistin'de tek Filistin devleti" düşü ter edililiyordu. ABD'nin vize vermemesi nedeniyle BM'nin New York'taki genel merkezine gide-meyen Arafat, ilk kez New York dışında, Cenevre'de gerçekleşen BM Genel Kurulunda, Güvenlik Konseyi'nin Filistin konusunda almış olduğu tüm kararları kabul ettiğini, "terörizmin her türüne karşı olduğunu" açıkladı ve böylece ABD-Filistin yakınlaşması da başlamış oldu.

Bu arada ABD ve koalisyon Irak kuvvetlerini Kuveyt'ten 1991'de çıkartınca Saddam yanlısı Filistinliler Kuveyt'ten kovuldular. İntifada devam ederken Filistinliler, iki taraf arasında normalleşme sürecini başlatmak isteyen Madrid ve Oslo görüşmelerine katılmışlardı. Oslo Süreci ile Filistinlilerin durumu uluslararası kamuoyunun dikkatini daha çok çekmiş, destek mesajlarında artışlar olmuştu. Benzer şekilde İntifada eylemleri sırasında Lideri Arafat ve FKÖ'ye halk desteği artmıştı. Sorunun çözümü için politika değişikliğine gidilmiş ve Fil-

istin Milli Konseyi'nde daha önce reddedilen "iki devletli" çözüm konusunda uzlaşma sağlanmıştı.

Oslo Anlaşmalarına giden süreçte, soğuk savaşın sona ermesi, dağılan Yugoslavya ve Sovyet coğrafyasındaki etnik çatışmalar dışında dünya genelinde barış söylemleri etkiliydi. Böylesi bir ortamda İsrail'in Sosyal Demokrat Başbakanı İzak Rabin de öncü bir rol oynamıştı. Anlaşmanın imzalanmasından önce, FKÖ Lideri Başkanı Arafat da Rabin'e mektubunda "şiddete karşı olduğunu ve İsrail'i tanıdığını" bildirirken, Rabin de aynı gün Arafat'a gönderdiği mektubunda FKÖ'yü resmen tanıdığını yazmıştı.

13 Eylül 1993'te Washington'da ABD Başkanı Bill Clinton, FKÖ'den Mahmud Abbas, İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres, ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher ve Rusya Dışişleri Bakanı Andrei Kozyrev'in de katıldığı halka açık bir törenle imzalanan Oslo Anlaşmasına göre İsrail, Batı Şeria ve Gazze'den silahlı kuvvetlerini çekme ve Filistinlilerin kendi kendini yönetme hakkını tanıma taahhüdünde bulunmuştu. Öte yandan uzun süre Filistin'de ikinci bir devleti kabul etmeyen Filistin Halk Kurtuluş Örgütü (FKÖ) de İsrail'i tanımayı ve İsrail'in çekildiği bölgelerde güvenliği sağlamayı taahhüt etmekteydi.

1992-1995 döneminin İsrail Başbakanı Rabin, Filistin ve diğer Arap ülkeleriyle sorunları çözmek için oldukça gayretliydi. Hatta 1992-1993 döneminde gene Washington'daki İsrail ve Suriye heyetleri arasında, işgal altındaki Golan Tepelerinden çekilmesi karşılığında Suriye ile normalleşebileceklerini de önermişti. Suriye ise ileri sürülen şartlar sebebiyle yanaşmamıştı.

Oslo Anlaşmaları üzerine İsrail'de birçok protesto gerçekleşti ama Rabin, "Protestocular kendi etraflarında pervane gibi dönmeye devam edebilirler!" diyerek aldırış etmiyordu. İsrail Meclisi Knesset'teki Arap milletvekillerinin de desteğiyle çoğunluğu sağladığı için duruşu sağlamdı.

Oslo Anlaşmaları Normalleşmeyi Getirdi mi?

Oslo Anlaşmaları sonrası Arafat'la el sıkıştığı sırada Rabin, "Siz Filistinlilere karşı savaşan bizler, bugün sesinizi açıkça duyduk, kan ve gözyaşları yeter, yeter!" demişti. Ancak kan ve gözyaşı dinmedi. Zira FKÖ'nün imzaladığı anlaşmayı kabul etmeyen HAMAS ve İslami Cihad gibi Filistinli gruplar da vardı. Bu sıkıntılar sebebiyle Arafat anlaşma hükümlerine uymuyor, daha doğrusu İsrail'e taahhüt ettiği gibi İsrail'in çekildiği bölgelerde güvenliği sağlamakta yetersiz kalıyordu. Bu durum da İsrail tarafında özellikle anlaşma karşıtlarının ekmeğine yağ sürüyordu. Üstelik 1995 yılında İsrail Başbakanı Rabin, bir radikal Yahudi tarafından suikast sonucu katledilince İsrail'de sosyal demokratlar bile daha fazla radikalleşmeye başlamışlardı.

30

Filistin'de HAMAS Sahne Alıyor

Önceki bölümde Oslo Süreci ve normalleşme çabaları ele alındı. Bu bölümde, giderek Filistin iç dinamiklerinde söz sahibi olan HAMAS'ın ortaya çıkışı ve gelişmesi üzerinde duruldu.

Bir Hayır Kurumundan Filistin Davasını Sahiplenen 'Terörist' HAMAS'a

Özellikle 2006'da Filistin meclisi için yapılan seçimlerden itibaren İsrail-Filistin çatışmalarında öne çıkan HAMAS'ın ne zaman ve nasıl kurulduğuna bir bakalım. Mısır'da etkili Müslüman Kardeşlerin (İhvan Hareketi) Gazze'deki liderlerinden biri Şeyh Ahmet Yasin'di. 1973'te Gazze'de İslam Birliği'nin (Mücemma El-İslami) kurucuları arasında yer alan Yasin, bir cami olarak İslam Merkezi'nin açılmasında da rol aldı. Bünyesinde bir sağlık kliniği, spor salonu ve kadın çalışmaları ünitesi de mevcut, dini eğitimin de verildiği merkez, zekât/yardımların toplanıp dağıtımını da üstlenmişti. Filistinli mülteciler için hastane, anaokulu, ilköğretim okul ve yardım kuruluşları da açan merkez, kısa bir sürede pek çok şubeye sahip oldu. İsrail'in 1978'de bir hayır kurumu olarak tanıdığı bu merkez, Gazze İslam Üniversitesi'ni de kurdu.

1985'de çalışan sayısı 2.000'e ulaşan merkezin İsrail tarafından tanınmasının ardından Filistinli Müslüman Kardeşler faaliyetlerini kısa sürede genişlettiler. Arafat ve FKÖ'nün Tunus sürgünü olduğu dönemde toplanan fonlar sayesinde yeni camilerin, hastanelerin, okulların açılması yanı sıra yoksul halka doğrudan yardımların ulaştırılması, hareketin işgal altındaki topraklarda etkisinin genişletti. 1980'de bazı elemanları yurt dışında askeri eğitime gönderilen örgüt, 1981'de Gazze'de silahlı Kardeşlik Güvenlik Birliğini kurdu. Her ne kadar HAMAS'ın 1987'de kurulduğu ileri sürülse de Yasin ve ekibi HAMAS'ı 1982'de kurarak gizlice çalışmalarını sürdürmüş, 1987'de İntifada öncesinde de ilan etmişlerdi.

Aralık 1987'de Birinci İntifada'nın çıkışına sebep olan, İsrail'e ait bir kamyonunun Cibaliye mülteci kampında Filistinli işçileri taşıyan bir araca çarparak ölümüne sebebiyet vermişti. Ölen dört kişi ve yaralananlar Gazze Şifa Hastanesi'ne getirildiler. Üyelerinin tamamı HAMAS mensubu olan Gazze İslam Üniversitesi Öğrenci Meclisi de Şifa Hastanesi'ne giderek yaralılarla ve ölenlerin aileleriyle ilgilendi. Çağrısına uyan Filistinliler 9 Aralık sabahı Şifa Hastanesi'nin etrafında toplandığında İsrail askerleri kalabalığın dağılmasını istedi. Dağılmayan halk İsrail askerlerinin açtığı ateşe taşlarla karşılık verdi. Bu olayı ağırlıklı olarak Gazze'de olmak üzere Filistin çapında Filistinlilerin işgalci askerlere taşlarla karşı koymasıyla Birinci İntifada (ayaklanma) hareketi başlamış oldu. Bir bakıma İntifadayı başlatan HAMAS'tı.

Aralık 1987 ortalarında HAMAS, İsrail'e karşı düzenlenen gösterileri destekleyen bildirisinde "Hareketi'l Mukavemetu'l İslamiyye Hamas" adıyla ismini de dünyaya duyurdu. 1988'de Gazze Şeridi'ndeki çatışmalar hızlı bir şekilde Batı Şeria'ya da sıçradı. Şeyh Ahmet Yasin'in emri ile Cemil Hamami, HAMAS'ın şubesini kurmak üzere Batı Şeria'ya gönderildi. Artık MOSSAD tarafından sıkı takibe alınan Şeyh Ahmet Yasin'in Ağustos 1988'de evi basıldı ve Lübnan sınırına sürgüne gönderilmekle tehdit edildi.

18 Ağustos 1988'de HAMAS, "işgalci İsrail'in yok edilmesini ve Fil-

istin topraklarında bir Filistin İslam Devleti kurulmasını içeren misakını yayınladı." Şeyh Ahmet Yasin, felçli ve tekerlekli iskemleyle bağımlı olmasına rağmen Mayıs 1989'da da İntifada'yı başlattığı gerekçesiyle yüzlerce HAMAS üyesiyle birlikte tekrar tutuklandı ve işkencelere maruz kaldı.

HAMAS, Özgürlük Savaşçısı mı, Terör Örgütü mü?

Önce İsrail, 1997'de ABD'nin 1997 ve 2001'de AB'nin terör örgütü olarak kabul ettiği HAMAS'ı, Türkiye gibi terör örgütü

gibi görmeyen pek çok ülke vardır. Aslında özgürlük savaşçısı diye ortaya çıkanlar, sivil insanların canına ve malına zarar verdiği andan itibaren terörist damgası yer. Ancak İsrail'in kendisi de sık sık devlet terörü işleyen bir ülkedir. Keza İsrail'in bir zamanlar terör örgütü olarak ilan ettiği, ancak daha sonra tanıyıp ilişkilerini normalleştirdiği FKÖ dikkate alınırsa, HAMAS'ın da benzer şans yakalamasının mümkündür!

31

HAMAS'ın Saldırıları – Camp David Buluşması

Önceki bölümde HAMAS'ın kuruluş süreci, Birinci İntifada oynadığı rol ve terör örgütü olup olmadığına ilişkin hususlara yer verildi. Bugün ise Oslo Süreci sonrasında devam edilmektedir.

HAMAS ve İsrail Çatışmaları ve Camp David Zirvesi

Arafat, Birinci İntifada ile güçlenen HAMAS'ı yanına alarak devlet kurmayı kolaylaştırmak amacıyla 1990'da FKÖ'ye katılmasını teklif etti. HAMAS'ın kurulacak Filistin Ulusal Konseyi'nde %40-50 sandalye talebi ile İsrail'i tanımama konusundaki ısrarı Birleşmeyi önledi. Oslo Barış Süreci de yine HAMAS'ın kırmızı çizgisiydi. Oslo Süreci ile Filistin (FKÖ) ve İsrail arasında normalleşme adımları atılırken, diğer taraftan Birinci İntifada da devam etmekteydi.

HAMAS'ın o dönemlerde adı daha sık duyulmaya başlayan askeri kanadı İzzeddin el-Kassam Tugayları, tutuklu olan Şeyh Ahmet Yasin'i kurtarmak için çeşitli planlar içerisindeydi. Nihayet Aralık 1992'de kaçırdığı bir İsrail askerini ile Yasin'i takas teklifinde bulundu ancak İsrail kabul etmedi. Bu curcuna içerisinde Birinci İntifada 1993'te sona erdi.

1994 yılında İsraili yerleşimci Baruch Goldstein'in İbrahim Camii'nde 29 kişinin ölümüne, 125 kişinin yaralanmasına sebebiyet veren katliamı üzerine HAMAS da intihar eylemlerinde canlı bombaları kullanmaya başladı. Ancak HAMAS'ın ilk patlayıcı yüklü araçla İsrail'e karşı intihar eyleminin ardından Arafat, ABD ve İsrail'in baskısıyla FKÖ güçlerine HAMAS'ın bazı üyelerini tutuklattı. Ayrıca İsrail, bu eylemlerin mimarı Yahya Ayyaşı bularak bir suikast sonucu öldürdü. HAMAS, ayrıca Haziran 1996'da Filistin Otoritesi başkanlık ve yasama konseyi seçimlerine, Oslo Sürecinin bir sonucu olduğu gerekçesiyle boykot ederek katılmadı.

O dönemde Filistin'de barınma imkanı bulamayan HAMAS, Ürdün'de bu imkanı bulmuştu. Eylül 1997'de bir grup MOSSAD ajanı, Amman'da HAMAS'ın siyasi büro başkanı Halid Meşal'e

suikast girişiminde bulundu ama başarısız oldu. Ekim 1997'de Ürdün ve İsrail arasındaki görüşmeler sonucunda Şeyh Ahmet Yasin, bu suikast girişimi sırasında Ürdün'de tutuklanan iki MOSSAD ajanı karşılığında serbest bırakıldı. Sekiz yıllık hapis sonunda bir süre hastanede tedavi gören Yasin, tedavi sonrası ailesinin ikamet ettiği Gazze'ye döndü ve mücadelesini kaldığı yerden devam ettirdi.

Oslo Anlaşmaları yazıldığı gibi uygulanmadığından Filistin ve İsrail arasında

çatışmalar ve can kayıpları da devam etti. İsrail, azaltmış olsa da Filistin'e ait topraklarda illegal yeni yerleşim yerleri inşa etmeyi sürdürmekteydi. ABD, Demokratçı Lider Bill Clinton, "Ortadoğu Barış Süreci" ile Ortadoğu'da barışın tesisi için önemli bir mesafe kat etmeyi başarmış, hatta Aralık 1999'da Vaşington'da İsrail Başbakanı Ehud Barak, Suriye Dışişleri Bakanı Faruk el-Şara ile Lübnan Başbakanı Salim Hoss'u bir araya getirmişti. Ne yazık ki bu görüşmeden, Golan Tepeleri sebebiyle sonuç alınamamıştı.

Suriye-İsrail ilişkilerindeki tıkanıklık giderilemese de ABD Başkanı Clinton'ın görev süresi sona ermeden önce Oslo Süreci'nin sonuca ulaştırma isteği, Filistin Lideri Arafat ile İsrail'in sosyal demokrat Başbakanı Ehud Barak'ı Temmuz 2000'de ABD'de Camp David Zirvesi'nde bir araya getirdi. Taraflar bir türlü uygulama fırsatı bulunamayan Oslo Anlaşması ve kalıcı çözümün dinamitlenmesi sebebiyle birbirlerini suçladılar. Arafat'ın özellikle Kudüs'ün İsrail'in başkenti olmasına direnç göstermesi yanında, tehlikeli gelişmesini sürdüren HAMAS'ın olası sert tepkisi sebebiyle de anlaşmayı imzalamadığı değerlendirildi. Yapılan bu zirve, başarısızlığa ilaveten İkinci İntifada'ya giden yolu da önemli ölçüde açmış gibiydi.

İkinci İntifada

Eylül 2000'de İsrail muhalefet lideri Ariel Şaron'un Müslümanlar ve Yahudiler için kutsal Tapınak Dağı'nı ziyareti sırasında Mescid-i Aksa'ya da girerek "Tapınak tepesi ellerimizdedir ve ellerimizde de kalacaktır. Yahudilerin en kutsal mekanlarından biri olarak, burayı ziyaret etmek her Yahudi'nin hakkıdır" ifadelerini kullanarak İkinci İntifada'nın tetiğini çekti.

32

İkinci İntifada-Batı Şeria'nın Duvarla Örülmesi

Eski İsrail Başbakanı Ariel Şaron

Önceki bölümde Oslo Süreci sonrası gelişmeler, HAMAS saldırıları, Camp David Buluşması ve İkinci İntifada'nın çıkışı, bugün Batı Şeria'daki tecrit duvarlarının inşası ele alındı.

İsrail'de Ariel Şaron Dönemi ve FKÖ-HAMAS Çatışmaları

Muhalefetteki Likud Lideri Şaron'un provokatif Mes-cid-i Aksa Ziyaretiyle bir-likte başlayan İkinci İntifa-da sırasında da Birinci İntifada'da olduğu gibi genel grevler, sivil itaatsizlik, vergi vermeme, İsrail asker/memurlarına taşı sopalı saldırılar ve İsrail ürünlerini boykot eden eylemler gerçekleştirildi. En önemli farkı ise Filistinli gerillalar tarafından da yer yer füze ve havan saldırıları görülmeye, İsrail'in de göstericilere karşı gerçek mermilerle karşılık vermeye başlamış olmasıydı. Silah kullanımının daha da arttığı bu intifada sırasında, Filistin tarafında binlerce sivil olmak üzere, iki tarafın da kayıplarında artış yaşanmıştı.

İkinci intifadanın fitilini ateşleyen Ariel Şaron Mart 2001'de başbakanlığa atandı. Bu aslında yangına körükle gitmekle eşdeğerdi. Nitekim başbakan olunca Filistin Lideri Arafat ile yüz yüze görüşmeyi reddetmiş, uzlaşma yolları da tıkanınca olaylar tırmanışa geçmişti. Tank, uçak, helikopter ve savaş gemileri ile destekli tam teçhizatlı İsrail ordusu ile genellikle taşlar, sapanlar ve sopalara sahip Filistinli gençler karşı karşıya idi. Asker-sivil ayrımı gözetmeksizin orantısız güç kullanan İsrail, kasıtlı öldürme ve yaralamalarda bulundu. Sokağa çıkma yasakları, evlerin, mülklerin ve altyapının tahrip edilmesi, eğitim faaliyetlerinin ve sağlık hizmetlerinin engellenmesi, Filistinlilerin topraklarının gaspı, ürünlere zarar verilmesi, yargısız infaz, kitlesel gözaltı ve tutuklamalar, işkencelerle defalarca insan hakları ihlalleri, savaş suçları işlemişti.

İsrail'in bu kıyımına karşılık, İkinci İntifada'ya kadar birbiriyile çatışmaktan uzak duran Filistinliler iki kutba ayrılmıştı. Fetih (FKÖ) ve HAMAS 2001 yılına gelindiğinde direkt olarak birbirlerine karşı da düşmanca saldırılar düzenlemeye başladılar. FKÖ, dini ve sosyal alanda HAMAS'la mücadele etmeye çalışsa da on yıllardır bu sahada yatırım yapan HAMAS'la baş edememişti. Arafat, İsrail yanında HAMAS'ın lideri Şeyh Ahmet Yasin'in de durdurmak istiyordu. Nitekim Haziran 2002'de Arafat, Yasin'i Gazze'deki evinde göz hapsine aldırıtı.

İsrail'in Batı Şeria'daki Filistinlileri "Yarı Kapalı Cezaevlerinde" Tutma Projesi

İkinci İntifada'ya rağmen ABD Başkanı Bush'un da girişimleriyle ABD, Rusya, AB ve BM'nin de dahil olduğu "Dörtlü"ün taraflar arasında başlanmış olan Oslo Süreci'nin "Yol Haritası" Eylül 2002'de açıklandı. Ancak o dönemden itibaren ABD'nin Irak İşgali, İsrail'in Batı Şeria'daki "Savunma Kalkanı" hareketi sebebiyle bir süre dondurulmuştu.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

Bu sürede İsrail, yoğun bir şekilde Filistinlileri çevreleyen duvar ve ulaşım yolları üzerinde çit ve kontrol noktaları kurmaya başladılar. İlki 1994'te Gazze Şeridi'nde "Yaşam için duvar-duvar için halk hareketi" şeklinde ortaya çıkan bu yapılaşma Şaron hükümetince 2002'den itibaren Batı Şeria'da da başlatıldı. Filistinlilerin terör saldırılarını önlemeyi amaçlayan ve İsrail'in "çit" diye adlandırdığı bu tecrit duvarları, BM tarafından belirlenen Batı Şeria'daki Yeşil Hat'ta göre Filistin topraklarının en az %20'sinin gaspı şeklindeydi. Bu durumdan Arafat'ın da rahatsız olması mukadderdi. Aynı süreçte İsrail'in 2002 yılında Batı Şeria'da başlattığı "Savunma Kalkanı" adlı hareketiyle Beytüllahim, Nablus, Cenin ve Ramallah'ta sert çatışmalar yaşandı. Arafat dahi Ramallah'taki karargahında uzun süre abluka altında bırakıldı.

Abluka devam ederken Batı Şeria'daki Filistin yerleşim bölgeleri tecrit duvarı içerisine alınmakta, bu yerleşim yerleri arasındaki

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

yollar da çitli duvarlarla çevrilmekte, köy ve kasabaların giriş/çıkış noktalarında İsrail güvenlik güçlerinin kontrol noktaları bulunmaktaydı. Yani bir zamanlar iki Almanya arasındaki "Demirperde" adlı tecrit duvarının çok ötesinde, tüm Filistinlilerin adeta "yarı kapalı cezaevi" şeklinde çevrildiği bir koruma kalkanı oluşturulmaya başlanmıştı. Konu önce İsrail Yüksek Mahkemesi'ne götürüldü. Mahkeme "hukuk ihlali" kararı aldı ama hükümet "İsrail'in güvenlik endişeleri" gerekçesiyle inşaatı sürdürdü.

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu?

33

İsrail'den Suikast-Ahmedinejad ve İsrail

Önceki bölümde İkinci İntifada, HAMAS-FKÖ çatışmaları, Batı Şeria'da Filistinli yerleşim yerleri etrafında "güvenlik duvarları" örülmesi üzerinde duruldu. Bugün Filistinli liderlerin katli, "Yol Haritası"na devam ve Ahmedinejad'ın İsrail'i de-İrtirten ifadesi ele alındı.

Duvar Örülürken Şeyh Ahmet Yasin'e Suikast ve Arafat'ın Şaibeli Ölümü

Batı Şeria'da duvar örülmesi BM Genel Kurulu'na taşınmış ve Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'ndan görüş dahi istenmişti. UAD, bu tecrit duvarlarının kesinlikle uluslararası hukuk kuralarını ihlal ettiği yönünde görüş bildirmişti. Ancak İsrail, duvarları örmeye devam etti.

HAMAS Lideri Şeyh Ahmet Yasin Mart 2004 ayı içerisinde sabah namazı sonrası cami çıkışında İsrail'in bir F16 savaş uçağından ateşlenen füzelerle vuruldu. İki koruması dahil dokuz kişi ile birlikte hayatını kaybetti. İki oğlu da dahil 10'u aşkın kişi de yaralandı. İran'ın "Devlet terörü" olarak nitelediği, AB Komisyonunun kınadığı suikast, ABD tarafından "Haberimiz yoktu" şeklinde açıklandı. İsrail Ana Muhalefet Partisi Lideri Şimon Peres bile bu olayı hatalı olarak değerlendirirken dönemin Türkiye Başbakanı Erdoğan da "İyi olmadı, tansiyonu yükseltici bir gelişme" diyerek İsrail'i eleştirmişti.

Öte yandan Filistin Lideri Arafat da Ramallah'taki karargahında abluka altında iken 2004 sonlarına doğru rahatsızlanınca tedavi için Fransa'ya nakledildi. Hastaneden sağ çıkamayan Arafat'ın, 2012 yılında mezarını açan İsviçreli bilim adamları, alınan örneklerle dayanarak zehirlendiğinden %83 oranında emin olduklarını ifade ettiler.

Yol Haritası'na Devam ve İsrail'in Gazze Şeridi'nden Çekilmesi

İsrail Başbakanı Şaron, 2004'te tek Filistinli liderlerle bir araya gelmeksizin ve hükümetinin de oybirliği olmaksızın tek taraflı olarak Gazze'deki Yahudi yerleşimcilerini çekme kararı aldı. Filistin tarafında ise Arafat'ın ardından 2005 yılı başlarında Filistin devlet başkanlığı seçimlerini ılımlı olarak bilinen Mahmud Abbas kazandı. Abbas, seçimleri takiben değişikliğe gittiği Filistin hükümetinde Arafat'a bağlılığı bilinen 7 ismi kabine dışında bıraktı.

Mahmut Abbas'ın cumhurbaşkanlığının ardından Filistin tarafının İsrail'e yönelik saldırıları azalınca benzer bir tepki de İsrail tarafından geldi. Oluşan bu güven ortamı içerisinde ABD,

Mısır ve Ürdün'ün aracılığında Mısır'ın Kızıldeniz'deki limanı Şarm el-Şeyh'te düzenlenen zirvede taraflar birbirlerinin halklarına karşı şiddet kullanmayacakları konusunda anlaşmışlar. Oslo Süreci'nin devamı olan "Yol Haritası"nın gereklilerini yapma taahhüdünde de bulundular. Böylece "İkinci Oslo Savaşı" olarak da nitelenen İkinci İntifada 2005 yılında sona erdi. Bu süreçte içinde sivil ve askerler dahil, Filistin tarafında 3000, İsrail tarafında 1000

kişinin ölümü gerçekleşti. Bu arada aynı süreçte 64 yabancı da hayatını kaybetti.

Abbas'ın ılımlı yaklaşımı üzerine Ağustos 2005'te Şaron, Gazze Şeridi'ndeki 21 Yahudi yerleşim bölgesini zor kullanma pahasına çekti. Yahudiler de Filistinlilere yar olmasın diye tüm binaları yıktılar. Şaron'un Gazze Şeridi'nden çekilme kararı, başkanı olduğu Likud Partisi'nde eski başbakanlardan Netanyahu'nun liderliğindeki bir grubun muhalefetine yol açtı. Bunun üzerine Şaron aynı görüşü paylaşan siyasetçilerle Likud'dan ayrılarak Kadima Partisini kurdu.

İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad: "İsrail Haritadan Silinmelidir!"

Tam da ortalık yatıştı diye düşünülürken İran'ın yeni seçilen Cumhurbaşkanı Ahmedinejad, 25 Ekim 2005'te Tahran'da öğrencilerle konuşmasında İsrail'i ağır bir şekilde suçlayarak haritadan silinmesi gerektiğini söyledi. Tüm dünyada yankılanan bu söz, Ahmedinejad tarafından birkaç kez daha tekrarlandı. İsrail'e saldırı emaresi olarak da algılanan bu sözün ardından başını ABD'nin çektiği ülkelerin İran'a yaptırımları ve baskıları artarken, İran da İsrail'e karşı mücadele eden HAMAS ve Lübnan'daki Hizbullah'a desteğini arttırmayı ihmal etmedi. Öylece soğuk savaş döneminde ABD ve Batı'nın desteklediği İsrail'e karşı Filistin'i destekleyen Sovyetlerin yerini İran doldurmaya başladı.

34

HAMAS'ın Seçimi ve İsrail-Hizbullah Savaşı

Önceki bölümde Şeyh Ahmet Yasin'e suikast, Filistin Lideri Arafat'ın ev hapsi ardından Fransa'da ölmesi, İkinci İntifada'nın sona ermesi, İsrail'in Gazze Şeridi'nden çekilmesi ve Ahmedinejad'ın İsrail'in haritadan silinmesiyle ilgili sözleri üzerinde duruldu. Bugün Filistin'de parlamento seçimlerinde HAMAS'ın zaferi ve İsrail-Hizbullah çatışmalarına yer verildi.

Filistin Genel Seçimlerinde HAMAS'ın Zaferi - Hizbullah-İsrail Çatışması

Kadima partisini kuran, Lübnan'da 1982 Sabra ve Şatilla katliamlarının kasabı Ariel Şaron, yeni bir seçime giderken Aralık 2005'te beyin kanaması sonucu kaldırıldığı hastanede bir daha sağlığına kavuşamadı. Daha sonra da Ocak 2014'te öldü. Yerine vekalet eden Ehud Olmert, Mart 2006 seçimlerinde 28 milletvekili ile ipi önde göğüsledi ve koalisyon hükümetini kurdu.

Bu arada her ne kadar taraflar arasında "Yol Haritası" gereği normalleşme başlamışsa da Gazze Şeridi ile Batı Şeria arasındaki bağlantı yolu üzerinde duvar, çukur, yasaklı yollar ve hareketli kontrol noktaları dâhil, 100'ün üzerinde engel mevcuttu. Öyle ki, Batı Şeria'daki güvenlik duvar ve kontrol noktaları sebebiyle Filistin Lideri Abbas bile eviyle makamı arasında İsraili güvenlik güçlerine ait kontrol noktalarında durdurulmakta ve hatta kontrol edilmekteydi.

Bu aşırı kontrol yöntemi yüzünden hem Filistinlilerin ekonomik hayatı olumsuz etkileniyor hem bölünmüşlükten dolayı hoşnutsuzlukları yükseliyor, kendilerini "özgür hissedebilmeleri de mümkün olamıyordu. 25 Ocak 2006'da Filistin parlamento seçimleri sonucunda, evvelce terörist bir örgüt olarak anılan HAMAS 132 kişilik meclise 76 milletvekili sokarak tek başına iktidar olma şansını yakalamıştı. Bu sonuç, Filistinlilerin mevcut yönetime tepkisi gibiydi.

El-Fetih'in 46 sandalye kazanabildiği HAMAS'ın seçim zaferi üzerine İsrail, ABD ve AB, HAMAS'ın kuracağı hükümeti kabul etmeyerek, Filistin'e maddi desteği kestiler. Büyük ölçüde gümrük gelirinin bir kısmının İsrail tarafından aktarılması ile ABD ve AB mali yardımlarına bağımlı Filistin bütçesinin kırılması, HAMAS

iktidarına en önemli engeldi.

Aynı dönemde, Lübnan eski başbakanlarından Hariri'nin suikastının BM soruşturmasında hazırlanan Mehlis Raporu'na göre, "sanık" olarak köşeye sıkışan Suriye, ayrıca aynı dönemde Danimarka'da patlayan Hz. Muhammed'le ilgili "Karikatür krizi" üzerine Beyrut'u karışıklığı sürüklemek istediği gerekçesiyle iyice köşeye sıkışmıştı. Uluslararası baskıya dayanamayan Suriye, 1970'li yıllarda girdiği Lübnan'dan 2006'da askerlerini çekmiş, bu kuvvet boşluğunun ardından da Lübnan'da yeni İran destekli Şii Hizbullah öne çıkmaya başlamıştı.

HAMAS'la sorun yaşayan İsrail, Temmuz 2006'da sekiz askerini öldüren ve ikisini kaçıran Lübnan'ın Hizbullah grubuyla yeni bir çatışmaya başladı. Daha doğrusu Lübnan'a savaş açan İsrail, Lübnan'daki Litani nehrine kadar olan bölgede Hizbullah'ı etkisiz hâle getirmek için havadan, karadan ve denizden saldırıya geçti. Hizbullah üyelerine ilaveten çocuklar da dahil sivil insanları hedef alan bu saldırılardan en kanlısı 30 Temmuz 2006'da Kana yerleşim bölgesine gece yarısı düzenlenmiş, 37'si çocuk 60 kişi katledilmişti.

Hizbullah da sahip olduğu 20 km menzilli Katyuşa, 45 km menzilli Fecir-3 ve Fecir-5 füzelerini Hayfa limanı dahil İsrail yerleşim bölgelerine fırlattığı zaman, bunlara karşı savunma önlemi bulmakta çaresiz kalan İsrail'i durdurmanın yolu bulunmuştu. BM Güvenlik Konseyininin 1701 sayılı kararı sonucu Ağustos 2006 ortalarında sona eren İsrail-HAMAS çatışmalarında 1130'ı aşkın insan öldü, 3600 kişi de yaralandı. Yenilmese de İsrail, ilk kez bir savaşta yenememişti.

Savaşta 246 füze ateşleyen Hizbullah, 159 İsrail askerini öldürmüştü. Her ne kadar İsrail çok daha fazla sayıda Hizbullah militanını öldürmüştü de Hizbullah'ı zayıflatamamış ve Litani nehri kuzeyine atamamış, kaçırılan İsrail askerlerine de ulaşamamıştı. BM Güvenlik Konseyi kararı gereği Lübnan'a yerleştirilecek BM askerleri Hizbullah'ı Güney Lübnan'dan uzak tutacak ve Suriye'den silah desteği almasını engelleyeceklerdi. Bu arada denizden de Lübnan'a yönelik silah sevkiyatını önleyecek deniz birliği de ihdas edilmişti.

35

HAMAS ve Gazze-Türkiye'nin Arabuluculuğu

Önceki bölümde Filistin'de parlamento seçimlerinde HAMAS'ın zaferi ve İsrail-Hizbullah çatışması üzerinde duruldu. Fetih-HAMAS uzlaşmasına rağmen HAMAS'ın roket saldırılarının devamı ile Filistin-İsrail arasındaki Türkiye'nin aracılığıyla görüşmeleri ele ele alındı.

HAMAS'ın Hükümet Kuramaması-HAMAS-Fetih Çatışmaları Sonunda Uzlaşma

Lübnan krizinden sonra bölgedeki en önemli gelişme HAMAS ile el-Fetih arasında zaman zaman alevlenen çatışmalarıdır. Seçim galibi HAMAS'ın İsmail Haniye'nin başkanlığında Mart 2006'da kurulan hükümetine el-Fetih girmeyi reddetti. Zira ABD ve AB gibi destekçileri ile İsrail, daha seçimlerden önce "terörist" olarak nitelendirdikleri HAMAS'ın kuracağı hükümeti kabul etmeyeceklerini bildirmişlerdi. Aynı yılın Eylül ayında Mahmud Abbas ve İsmail Haniye, birlikte yönetim oluşturmak amacıyla bir araya geldiler. Ancak görüşmelerde Abbas, İsrail'in de varlığını öngören Filistin devletini (iki devletli çözüm) savunurken, HAMAS, manifestosuna uygun şekilde Filistin'de bir İsrail devletini kabul etmiyordu. Görüşmeler tıkanınca HAMAS ve Fetih arasında da çatışmalar çıktı.

Ekim 2006 içerisinde Mısır ve Katar'a ilaveten İslami Cihad ve Filistin'in Özgürlüğü Halk Cephesi gibi diğer Filistinli gruplar, anlaşmazlıkları sonlandırmak için taraflar arasında arabuluculuk yaptılar. Kasım 2006'da taraflar bir birlik hükümeti kurmak üzere uzlaştılar ve Aralık ayında da Abbas, krizin aşılabilmesi için seçimlerin yenilenmesi çağrısında bulundu. Ancak kabul görmeyen bu çağrı sonrasında Şubat 2007'de Abbas'ın güvenlik güçlerini HAMAS'a karşı kullandığı gerekçesiyle Gazze Şeridi ağırlıklı çatışmalar yeniden yoğunlaştı.

Filistinli iki güç arasındaki çatışmalar sırasında 600 civarında kişi öldükten sonra Suudi Arabistan Kralı tarafları Mekke'de bir araya getirdi. Batılı devletler de HAMAS hükümeti konusundaki sert önlemleri yumuşatma kararı aldılar. Abbas, önce hükümeti feshetti, ardından Haniye'yi hükümeti kurması için tekrar başbakan olarak atadı. HAMAS-Fetih ortaklığında kurulan hükümet Mart 2007'de çalışmaya başladığında HAMAS, daha önce verdiği sözü unutarak Gazze Şeridi'nden İsrail yerleşim bölgelerine roket saldırılarını tekrar başlattı. Haziran ayı içerisinde Gazze Şeridi'nde Fetih'le yoğunlaşan çatışmalar sonunda üstün gelen HAMAS, Gazze Şeridi'nde hakimiyeti sağladı. El-Fetih ise Batı Şeria'da hüküm sürmeye başladı. Bir bakıma Filistin iki parçaya kendi elleriyle bölünmüştü. Çıkan çatışmalarda kayıplar artınca Cumhurbaşkanı Abbas, hükümeti feshederek olağanüstü hal ilan etti.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

Türkiye'nin Arabuluculuğu - Gazze Şeridi'nde Barış Umutları

İsrail-Hizbullah çatışmasından sonra Lübnan'da görevlendirilen BM Barış Gücü'ne bir istihkam birliği gönderen Türkiye, İsrail-Filistin çatışmalarında arabulucu olarak aranır hale geldi. Kasım 2007'de, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez ile Filistinli makamdaşı Abbas, dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ev sahipliğinde TBMM'de bir araya getirildiler. TOBB'un da katıldığı bir anlaşma ile Gazze Şeridi'ndeki Erez bölgesi ile Batı Şeria'da birer organize sanayi bölgesi ile, Bilkent Üniversitesi öncülüğünde de bir İsrail-Filistin üniversitesi kurularak taraflar arasında kalıcı barışın tesisi için çalışmalar yapıldı.

Türk yatırımcılarının kuracağı üretim tesislerinde yaklaşık 6000 kişinin istihdam edileceği, ürünlerin AB, ABD ve Körfez Ülkelerine ihracı konusunda İsrail'in de kolaylıklar sağlayacağı bu Ankara Forumu gereği Türkiye, Gazze havaalanını yeniden çalışır hale getirecek, hatta bir de liman inşa edecekti. ABD'nin taraflar arasındaki kalıcı barışı sağlamak amacıyla Kasım 2007 sonlarında Annapolis'te düzenlediği bölge ülkeleri toplantısına Türkiye de davet edildi.

Ancak yeni yılla birlikte İsrail, Gazze Şeridi'nden ateşlenen roketlere karşılık Gazze Şeridi'nde HAMAS'a yönelik askeri operasyonlarına tekrar hız verdi. Çünkü daha önce İsrail Başbakanı Olmert, Gazze Şeridi'nden 'den gelecek tüm roket saldırılarına misliyle karşılık vereceklerine dair yemin etmişti. Çatışmalar sürünce Ankara Forumu unutuldu.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

36

Gazze Şeridi'ne Abluka ve Bitmeyen Çatışmalar

Önceki bölümde Fetihi ile HAMAS'ın uzlaşmasına rağmen HAMAS'ın İsrail'e roket saldırılarının devamına ve Filistin-İsrail arasında Türkiye'nin aracılığından bahsedildi. Bugün Gazze Şeridi'ndeki İsrail-HAMAS çatışmaları ve Arap ülkeleri - HAMAS ilişkileri ele alındı.

HAMAS'ın "Tünel Lojistiği" - Sertleşen İsrail'den Gazze Şeridi'ne Abluka

HAMAS'la arasındaki çatışmalar giderek artış kaydederken İsrail, dışarıdan silah ve mühimmat akışını durdurmak amacıyla Gazze Şeridi'ne karadan, denizden ve havadan abluka uygulamaya başladı. Zaman zaman Gazze Şeridi'nin elektriğini kesti. Jeneratörlerin yakıtları dahi bulunamayacak hale geldi. HAMAS da buna karşılık Mısır'la aradaki Refah sınır kapısı yakınındaki sınırda yerin oldukça derinliklerinde iki tarafı ulaşımı sağlayan tüneller açtı.

Ablukaya rağmen HAMAS'ın füze atışlarını bir türlü önleyemeyen İsrail, Aralık 2008 sonlarına doğru 22 süren Dökme Kurşun Harekati ile Gazze Şeridi'ni karadan, denizden ve havadan ateş altına aldı. Çatışmanın uzun sürmesi üzerine dünya kamuoyunda yükselen sesler ve ABD'de seçimin galibi yeni Başkan Obama'nın göreve başlamasına 3-4 gün kala İsrail ve HAMAS ateşkes ilan ettiler. İsrail'in 13 kişi kaybettiği bu "orantısız güç"le yapılan çatışmada Filistinlilerin kaybı çoğu sivil insanlar olmak üzere 1400 kişiydi.

İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni, 22 Ocak 2009'da ABD'nin yeni başkanı Obama'yı ziyaret ettiğinde, muhtemeldir ki oldukça soğuk karşılanmıştı. Zaten Şubat 2009'da yapılan erken genel seçimler sonunda da Netanyahu hükümeti kuruldu. Dışişleri Bakanı o güne kadar görülen en radikal İsraili yöneticilerden Avigdor Liberman'dı. Bu hükümet, İsrail tarihinin ABD yönetimiyle arasının en kötü olduğu yönetimdi. Obama, iki devletli çözümde ısrarcıydı.

Obama'ya rağmen İsrail, Kasım 2012'de Savunma Sütunu operasyonunu da başlatarak Gazze Şeridi'ne 8 gün süreyle füze ve hava saldırıları düzenledi. HAMAS'ın Genelkurmay Başkanı Ahmed Jabari öldürüldü. Temmuz 2014'te İsrail, Gazze Şeridi'nden atılan çok sayıda füze bahane ederek bir kez daha Gazze Şeridi'ni hedef aldı ve 7 hafta süreyle onlarca çocuk da dahil 2.250'nin üzerinde Filistinliyi katletti.

HAMAS Sebebiyle Arap Dünyasının Filistin Davasından Uzaklaşması

Mısır'da 2011'de çıkan Arap Baharı sonrası iktidardaki Hüsnü Mübarek devrildi ve yerine 2013'te, HAMAS'ın kökenini oluşturan Müslüman Kardeşler (İhvan Hareketi) adayı Mursi cumhurbaşkanı seçildi. Mursi'nin İhvan rejimini öne çıkartan hareketleri Körfez Ülkelerinden Katar dışındakileri ve Suriye'yi rahatsız etti. HAMAS'tan rahatsızlık duyan Suriye, uzun yıllar Filistin davasının hamisi iken HAMAS liderlerini Suriye'den çıkardı. Arap ülkeleri yanında Filistin konusundaki aceleci ve sert çıkışlarıyla sadece İsrail'i değil, ABD ve AB ülkelerini de endişelendiren Mursi, en yakınındaki Savunma Bakanı Sisi'nin darbesiyle devrildi. Böylece Katar dışındaki tüm Arap ülkelerinin HAMAS'la ilişkileri de bozulmuş oluyordu.

ABD'de Trump'ın başkanlığı ile birlikte Körfez Ülkeleri İran'a karşı "Arap NATO'su" için özendirilmiş, Yemen'deki İran destekli Şii Husilere karşı mücadelede Körfez Ülkelerine destek verilmişti. Keza, 1980'den beri İsrail'in Kudüs'ü başkent yapma planına ayak direyen ABD Trump'la birlikte onay vermiş, hatta büyükelçiliğini de Kudüs'e taşımıştı.

ABD'nin İran'a karşı hamiliği üzerine Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve ardından Bahreyn de İsrail'i tanımaya yeşil ışık yaktılar. İsrail, BAE ve Bahreyn ABD Başkanı Trump'ın Beyaz Saray'da düzenlediği ve adı "Abraham Anlaşmaları" olarak da bilinen, karşılıklı diplomatik ilişkilerin başlatılmasını öngören anlaşmalar, Eylül 2020'de törenle imzalandı. Bu iki ülkeye daha sonra Fas ve Sudan da katıldılar. BAE ve Bahreyn, büyükelçiliklerini de Kudüs'e taşıdı.

Arap dünyası ile yakınlaşmayı sürdüren İsrail, Filistinli grupların da birbirleriyle anlaşmazlığından istifadeyle Kudüs ve Batı Şeria'da yeni yerleşim yerleri açarak işgali ilerletip, Mescid-i Aksa'da Müslümanları üzecek hukuk dışı gelişmeleri artırıyordu.

Mısır'ın demokratik yollardan seçilen ilk Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi (sol), Savunma Bakanı olarak atadığı Abdulfettah Sisi ile görüşürken- Egyptian presidency / AFP

37

Filistin'in Kan Davası İsrail'in Şansı

Önceki bölümde Gazze Şeridi'ndeki İsrail-HAMAS çatışmaları ve Arap ülkeleri - HAMAS ilişkileri üzerinde duruldu. Bu bölümde Filistinli grupların bir türlü bir araya gelemeyişi ve Filistinlilerin son çare olarak neden Aksa Tufanı hareketine baş vurduğu ele alındı.

İsrail'in Filistinlilerin Bölünmüşlüğüne İşgal İçin Değerlendirmesi

2006'da girdiği ilk parlamento seçimleri sonucunda hükümeti kuracak sonucu alan HAMAS'ın hükümette yer alamayacağı seçimler öncesinde İsrail, ABD ve AB tarafından bildirilmişti. İsrail halinde İsrail, limanların gümrük gelirlerinden belirlenen payı, ABD ve AB de yıllık hibe yardımı kesince el-Fetih ile HAMAS arasında çatışma çıkmış, 2007 başlarında Suudi Arabistan ve Mısır'ın aracılığında taraflar bir araya getirilerek çatışmalar sonlandırılmıştı.

Ocak 2009'da süresi sona eren Mahmud Abbas, parlamento ve devlet başkanlığı seçimlerinin eş zamanlı yapılmasını önerdi. Bu maksatla seçim öncesi bir birlik hükümeti kurulması için Şubat 2009'da Mısır, HAMAS ve el-Fetih'i müzakereye çağırdı. Ancak anlaşma sağlanamadı. Bu arada İsrail ve Filistin liderleri arasında Eylül 2010'da doğrudan müzakereler başladı, ancak İsrail, Batı Şeria'da yeni yerleşim yerleri kurmaya devamda ısrarcı olunca görüşmeler kesildi.

El-Fetih ve HAMAS arasındaki kan davasını andıran rekabet, Filistin'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi şeklinde fiilen ikiye ayrılmasına sebebiyet vermiş, İsrail bu küçülen iki "lokmayı" daha rahat yutmaya başlamıştı. Bu kan davasını sonlandırmak amacıyla Filistinli taraflar arasında Mayıs 2011 başlarında Arap ülkelerinin dışişleri bakanları, Çin, Rusya, Türkiye ve bazı Avrupalı liderlerin davet edildiği, Türkiye'yi temsilen Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun katıldığı Kahire'deki törende bir birlik anlaşması imzalandı.

Ancak tarafların uzlaşması bir vesile ile çöküyor, İsrail de bu uzlaşmazlığı özellikle Batı Şeria'da yeni yerleşim yerleri açarak Filistin aleyhine kullanıyordu. 2009 başlarında yapılması gereken cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri de yapılamamıştı. Mısır, Ürdün ve Lübnan gibi ülkeler HAMAS'la bir araya gelmek istemediğinden, HAMAS da Katar ve Türkiye'ye daha yakındı. Bu sebeple Eylül 2020'de bu kez taraflar İstanbul'da bir araya getirilerek birlik hükümeti kurulması ve üç aşamalı seçimlerin de 6 ay içinde yapılması kararı alındı.

HAMAS ve el-Fetih liderleri ile 14 farklı Filistinli grup arasında Nisan 2021 sonunda Filistin seçimlerini görüşmek üzere Batı Şeria'nın Ramallah kentindeki Filistinli Liderler Toplantısının ardından Cumhurbaşkanı Abbas, "Kudüs'teki halkımızın seçimlere katılımı güvence altına alınmaya kadar seçimleri erteleme kararı aldık!" şeklinde bir açıklama yaptı. Mahalli

seçimlerin yapılmasında sıkıntı görmemişti. Bunun üzerine HAMAS da mahalli seçimlerin 11 Aralık 2021'deki ilk turu "başkanlık ve milletvekilli seçimleri ile Ulusal Meclis seçimlerinin de dahil edildiği kapsamlı seçimlerin yapılmasını" şart koşarak, Gazze Şeridi'nde yerel seçimleri boykot etti. El-Fetih grubu Mart 2022'de %53 katılımın olduğu Batı Şeria'daki yerel seçimlerin ikinci turu sonucunda seçimleri kazanmıştı. Ancak taraflar gene bir araya gelememişlerdi. Üstelik HAMAS, Abbas ve el-Fetih'i İsrail ve Batı yanlısı olarak suçluyordu.

Filistin'in bölünmüşlüğünden istifadeyle işgalini habire geliştiren İsrail, Mescid-i Aksa Camii'ni Müslümanlara giderek daha da kısıtlıyordu. Bu sebeple çıkan çatışmalarda ölen ve yaralanan İsraililerin sayısı her geçen ay daha da artıyordu. Hele de Aralık 2022'de Netanyahu'nun İsrail tarihinin en radikal ve Filistinlilere karşı en acımasız hükümetini kurunca Batı Şeria adeta İsrail işgali altına girmiş gibiydi. Arap ülkeleri de Filistinli grupların uzlaşmazlığından bıkmıştı. İbrahimi anlaşmaları, Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Baharat Koridoru, Katar dışındaki Arap ülkelerinin Filistin davasından uzaklaşmaları, HAMAS'a Aksa Tufanı gibi bir "ölüm kalmı" mücadelesine girmesine sebebiyet vermişti. Yani bir türlü içeride uzlaşma sağlayamayan Filistin'in HAMAS grubu, Arap ve dünya kamuoyunu belki de son kez harekete geçirmek için adeta harakiri yaparcasına İsrail'e saldırmıştı.

Yahudiler Mazlum mu Suçlu mu Sona Eerken: Karar Sizin

Önceki bölümde Filistinli grupların bir türlü bir araya gelemeyişi ve HAMAS'ın son çare olarak neden Aksa Tufanı hareketına başvurduğu ele alındı. Bugün yazı dizisinde verilen önemli olaylar hatırlatılarak Yahudilerin mazlum veya zalim olduğuna karar vermemiz istenecek.

Zalime Dönüşmeden Önceki Mazlum Yahudilerle İlgili Kısa Hatırlatmalar

İbranilerin ve Arapların ortak atası Hz. İbrahim, Allah tarafından bugünkü Filistin-İsrail, Ürdün ve Lübnan'ın güneyindeki coğrafyanın vaat edildiğini söylemiş. Ancak İbraniler bu bölgeden "kuraklık" sebebiyle Mısır'a gittiler. Bir süre sonra orada istenmeyince Hz. Musa döneminde tekrar aynı yurda döndüler. Hz. Davud ve Hz. Süleyman döneminde altın çağlarını yaşadılar. Süleyman, Kudüs'te mabed inşa ettirdi. Ancak ikiye ayrılarak birbirleriyle uğraşan Yahudiler önce ilk sürgün hayatlarını Asur'da Gozan ve Med'de, daha sonra da Babil'de yaşadılar.

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

Bölgeye hakim Romalılarla ilişki içerisindeki yerli halkı suikastla katlettikleri için en ciddi sürgün hayatına mahkum edildiler. Bir kısmı Filistin'de kalsa da Kafkaslar, Rusya, Doğu Avrupa, Orta Avrupa ve İspanya-Portekiz'e kadar Batı Avrupa ile Kuzey Afrika'ya sürüldüler.

Avrupa'daki milliyetçilik akımı ve Sanayi Devrimi ile ikinci sınıf vatandaş olarak büyük sıkıntı çeken Yahudiler, Birinci Siyonist Kongresi ile birlikte yeni bir yurt arayışına girdiler. "Vaat edilmiş topraklar"ına, Osmanlı Devleti'ne rağmen yerleşmeye başladılar. Bu maksatla kurulan vakıflar ve İngiltere'nin desteğinde Filistin'i yurt tutan Yahudiler, Almanya'da Yahudi soykırımı yapan Hitler'den kaçarak bölgeye daha çok göç ettiler. II. Dünya Harbi sonrasında bölgede kurdukları paramiliter gruplarla işgal gücü İngiltere yanında yerli Filistin halkına karşı da terör faaliyetlerinde bulunarak "mazlum" iken zalim olmaya başladılar.

Filistin'de Kurulan İsrail Devleti ve Mazlum Yahudilerin Zalime Dönüşmesi

Birleşmiş Milletlerin Filistin Komisyonunun taraflar arasında bölüştürdüğü toprakları Filistinliler kabul etmeyince İngiltere Filistin'den çekildi ve arkasından İsrail bağımsızlığını ilan etti. İlanın üzerinden 11 dakika sonra tanıyan ilk ülke ABD, İsrail'i daha sonra da sürekli korudu. BM Güvenlik Konseyi üyesi ABD, İsrail'in

bağımsızlık ilanı sonrası çıkan ilk Arap-İsrail çatışmalarından itibaren İsrail'i hemen her fırsatta koruyup kolladı.

1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşları sırasında İsrail'e ekonomik, silah ve siyasi destek veren ABD ve onu izleyen Avrupa ülkeleri, İsrail'i 7 Ekim 2023'te başlayan İsrail-HAMAS çatışması da dahil korumaya ve kollamayı sürdürdüler. İsrail'in, BM Güvenlik Konseyi'nin 1967'de aldığı, Kudüs'ün başkent olduğu Filistin devletini tanımama veya bu kararlar belirlenen Filistin topraklarını işgale devam etmesi karşısında İsrail'i caydırmak maksadıyla hiçbir yaptırım uygulanmadı. Çünkü her ne kadar ABD'de Trump dönemi dışında iki devletli çözümü benimse ve Kudüs'ün İsrail başkenti olmasını kabul etmese de ABD ile İngiltere ve Fransa BM Güvenlik Konseyi'nde İsrail aleyhine karar alınmasını sürekli veto ederek önlediler.

1948 yılından itibaren Filistin topraklarında kurulan İsrail'in silahlı gücü karşısında direnen Filistinliler yanında, civar ülkelerde sığınmacı olarak hayatını sürdürmeye çalışanlar da oldu. Sadece 1967 Arap-İsrail Savaşı sonunda 500 bin Filistinli mülteci konumuna düştü. Benzer şey 1973 Savaşı sonrasında da yaşandı. Hatta 1980'de Lübnan'a sığınan Filistin Lideri Arafat ve yönetimi de 1982'de sürgün edilirken İsrail ve Falanjistler de Sabra ve Şatilla kamplarındaki çocuk ve kadın yüzlerce Filistinliyi katlettiler. Filistinliler Batı Şeria'da örülen duvarlarla açık cezaevlerinde, 2007'den itibaren Gazze'de abluka altında yaşadılar. 7 Ekim sonrası Gazze Şeridi yerle bir oldu, çoğu çocuk ve kadın 32 binin üzerinde kişi öldü. Gıda ve sağlık sorunları kitle ölümlerini başlattı. İsrail ise Nazizm döneminin mazlum rolünü oynamayı sürdürüyor.

Sonuç: Hala Yahudiler Mazlum Diyenler Varsa...

Bosna Hersek'in bilge lideri İzzet Begović "Savaş ölüncü değil, düşmana benzeyince kaybedilir. Düşmanına benzediğin zaman, savaşmanın anlamı kalmaz." demişti. İsrail'in İlkçağın Asur'undan, Nazi Almanya'sından da farkı var mı? Sizce Yahudiler hala mazlum mu?

RESİM TEMSİLİ YAPAY ZEKA ÜRÜNÜDÜR.

GÜNEYDOĞU'NUN EN BÜYÜK Oto Galeri Sitesi ŞANLIURFA'DA

www.mefakinsaat.com

mefakinsaat

0414 313 99 11

Yeni sezon, yepyeni yüzüyle
Clubsporium'da...

clubsporium

444 7767
SPOR
clubsporium.com.tr

f X @ Clubsporium

CABİR
KUYUMCULUK

FERHAT ÜNLÜ MİT GERÇEĞİ İSTİHBARATIN GAYRİRESMÎ TARİHİ II RAFLARDA YERİNİ ALDI

